

Srbskohrvatska vadnica za srednje in njim sorodne šole

ВЕЖБА ПРВА
PRVI LETNIK

Sestavil

DR. MIRKO RUPEL

s sodelovanjem

IVANA LÈSICE

Odobrilo ministrstvo prosvete na predlog glavnega prosvetnega sveta z odlokom
koma SN br. 21329 od 15. junija 1929 in ON br. 22374 od 22. marca 1929.

Cena vezani knjigi Din 36.—

V LJUBLJANI 1931

Založila Jugoslovanska knjigarna

Študentska vadbica
51633 -
za srednje in njim sorodne šole

PRVI LETNIK

2. izdaja
DR. MIRKO RUPEL

Vse pravice pridržane

IVANA LEŠIČ

Obdelano ministrom za prosveto na predlog glavnega prosvetnega sveta z odlo-
koma št. št. 21339 od 12. junija 1959 in ON št. 21314 od 23. marca 1959.

— Din 36 —

FZC 299/1958

V LJUBLJANI 1951

VEŽBE

ВЕЖБА ПРВА

Ўчионица

Мй смо у ўчионици. Тó је вїдна и вѣлика сòба; йма чѣтири зйда, таван и пòд, прòзоре и врата. Се-дїмо у клўпама. Госпòдин прòфесòр сѣдї за стòлом на стòлици. Прѣд нама је табла. Чѣдомйль пйшѣ на таблу. Крѣду држй дѣснòм, а спўжву лѣвòм рўкòм. И мй пйшѣмо; зàтò имàмо òловке и пѣра; имàмо и пйсанке, кнйге и рàвнала. Ёто, тò су нàша ўчила.

Брàнко чїта. Жйвко и Цвѣтко нѣ пазѣ, зàтò их прòфесòр кòрї. Нàйбòльї су ўченїци Јàнко, Фрàњо и Дўшан. Лѣпо се влàдају. Њїх свй вòлѣ. Шѣст ўченика дàнас су изòстали: Рàдован, Вòјислав, Мйлан, Хрвој, Алѣксандар и Лўбомйр. Звòнце звòнїй. Пòспремамо кнйге. Òдлазймо на рўчак.

Грамàтика

Штàмпàнà нїриловскà слòва (§ 1) јесу: А а, Б б, Ц ц, Ч ч, Ђ ђ, Д д, Џ џ, Ћ ћ, Е е, Ф ф, Г г, Х х, И и, Ј ј, К к, Л л, Љ љ, М м, Н н, Њ њ, О о, П п, Р р, С с, Ш ш, Т т, У у, В в, З з, Ж ж.

1. Потрãжи (poišči) кòја су слòва по обліку и по знàчѣњу (pomenу) јѣднака слòвеначкїма;

2. потражи кòја су слова јѣднака слòвеначкїма сàмо по обліку, а читају се друкчѣ него у слòвеначком;

3. кòја нам слова òстану пòсве рàзлична од слòвеначкїх?

Рӯкопїсна њїрилица (§ 1). Препїши гóрња слóва и

1. подвўци (podčrtaj) једанпут слова која су по облику и по значењу једнака словеначкима;

2. подвўци двапут слова која су једнака словеначкима само по облику, а читају се друкче него у словеначком;

3. која нам слова остану?

Вежбања

Препиши њїрилицом и латиницом горњи сáставак! (Акценти се не пишу.)

ВЕЖБА ДРУГА

ВЕЖБА ДРУГА

Школскї рãзгòвр I

Учитель: Како се ти зовеш?

Ђак: Зовем се Ђорђе Ђоровић.

У. Гдѣ си сада?

Ђ. Сада сам у учионици.

У. У којој клўпи седиш?

Ђ. Седим у трећој клўпи крај прозора (пѣнџера).

У. Ко седи у клўпи иза тебе?

Ђ. У клўпи иза мене седе браћа Џиво и Ђиро Ђорђевић.

У. Седи! — Џиво, реци ти мѣни: штã мòра имати свãки њãк?

Ђ. Свãки њãк мòра имати: књиге, писанке, ðлòвку, пѣро, гўму, равнало или лењир и мапу.

У. Како се зову тѣ ствãри?

Ђ. Тѣ се ствãри зову училиа.

У. Реци ми јòш: штã мòра имати свãки њãк у џѣпу?

Ђ. Свãки њãк мòра имати у џѣпу мãрамицу.

У. Дòста! — Ђиро, кажи ти мѣни сада: штã је у учионици?

Ђ. У учионици су табла, сто, столица, клупе, пѣћ, ормар, чивилук, слике, топломер, сандук, креда и спужва или сунђер.

У. Како се зову те ствари?

Ђ. Те се ствари зову школски намештај.

У. Врло добро! Седи! — Поспремите своје ствари! — Помолимо се Богу! — Хајдемо сада кући, а сутра ћемо опет доћи.

Граматика

Гласови **ћ, ђ, џ** (§ 1 и 83).

Читај, а затим препиши ове речи (te-le besede):

1. ћирилица, пѣћ, кући, трѣћи, браћа, доћи ћемо, Ћиро, Ћировић — ćirilica, peć, kući, treći, braća, doći ćemo, Ćiro, Ćirović;

(али: четири, читати, учили, ученик, словеначки, ручак, Чедомил — četiri, čitati, učila, učenik, slovenački, ručak, Čedomilj);

2. ђак, сунђер, Ђорђе, Ђорђевић — đak, sunđer, Đorđe, Đorđević;

3. џеп, пѣнџер, Џиво — džep, penđer, Dživo.

Вежбања

Препиши горњи разговор ћирицом и латиницом!

VEŽBA TREĆA

Školski razgovor II

Ћителј: Dživo, šta si ti Ćiru?

Ђак: Ja sam Ćiru brat.

У. Kakav je Ćiro prema tebi?

Ђ. On je prema meni vrlo uctiv i dobar.

У. Viđim, vi ste pravā braća. Dživo, ti si dakle Ćiru brat, a šta su ostali đaci tebi?

Ђ. Oni su moji drugovi.

U. Lěpo mi odgòvārāš. Nò rèci mi, jèsu li i tvòji drùgovi prema tèbi i Círu ùčtívi i ùljudní?

Đ. Jěsu.

U. Jěste li, děco, zāista tākvi?

Đáci: Jěsmo, jěsmo.

U. Kāko vídím, Đúkića jòš nēmā ù škòli. Jě li mu vēc štā bòlje?

Đ. Jěste, za několiko dánā ěto ga međù nama.

U. Tò mi je vřlo drāgo. Cùvājte svòje zdrāvlje!

Gramatika

Sadašnjě vrěme (prezent) glágola bĭti (§ 33₁).

1. Pòtvrdno (trdilno)

Krātkĭ òblik:

Dùgĭ oblik:

Jednina:	1 líce	(jā) sam	jěsam
	2 "	(tĭ) si	jěsi
	3 "	(òn, òna, òno) je	jěst(e)
Množina:	1 "	(mĭ) smo	jěsmo
	2 "	(vĭ) ste	jěste
	3 "	(òni, òne, òna) su	jěsu

2. Ùpitno (vprašalno)

jěsam li jā đak?	(Odgovor: jěsi)
jěsi li tĭ "	(" jěsam)
jě li òn "	(" jěst)
jěsmo li mĭ đáci?	(" jěste)
jěste li vĭ "	(" jěsmo)
jěsu li òni "	(" jěsu)

Pitā se i ovākò: Dā li sam ja đak? Dā li si ti...

Vežbanja

1. Pretvòri u pitānja nā oba nāčina: Mi smo u učionici. Ti si marljiv. Oni su najbolji učenici. Vi ste ù škòli. Ja sam ù trecòj klupi. Oni su kòd kućē. Ona je na ulici. Tvoji drùgovi su ùljudni. Đúkiću je bolje.

2. Izmenjaj (*spregaj*) u sadašnjem vremenu potvrdno i upitno: biti marljiv, biti ù škòli.

ВЕЖБА ЧЕТВРТА

Како лав суди

Некада допусти силни лав својим поданицима да изађу преда њ да му се потуже о својим невољама. Овца дође сва обливена сузама, и почне се тужити да јој је њено мило јагње те ноћи изедено. Лав погледа оштро све који су ту били, јер је знао да се кривац обично познаје по лицу и по очима. Одједном повикне вук: „Ја то нисам учинио, господару! Ја ти се кунем да нисам; ето, пет је већ дана што сам нешто болестан, па и од јела морам да се уздржавам. Није истина; ја нисам кривац!“

„Е, баш јеси ти,“ повикне му лав. „Чему се браниш кад те нико не оптужује? Тиме се сам оптужујеш. Ти си изео јагње, а мој извршитељ медвед учиниће што треба даље.“ И без икаквога даљег спора вук оде сав у комаде. Неколико дана потом очевидци су посведочили да је вук заиста изео јагње, те нису за њиме ни најмање жалили.

Разговор

Шта је допустио лав некада својим поданицима? Ко се почне тужити? Зашто? Зашто је погледао лав оштро по свима који су ту били? Шта је казао вук? Како му је одговорио лав? Шта се догодило с вуком? Је ли вук заслужио казну?

О којим се животињама говори у горњем саставку? Каква је животиња овца? (... домаћа животиња.) Кажите, које су још домаће животиње! (Кон, магарац, крава, во, коза, јагње, свињче, пас и мајка.) Какве су животиње лав, вук, медвед? (... дивље животиње или зверад.)

Грамматика

I. Садашње време глагола бити (§ 331).

Одречно (nikalno):	1. нисам	нисмо
	2. ниси	нисте
	3. није	нису

Упитно-одречно: а) нисам ли? ... б) да ли нисам? ...

II. Врсте речй (§ 14).

1. лав, кривац, ноћ, дан, истина . . .	йменице	(samostalniki)
2. силан, болестан, мио, висок . . .	придеви	(pridevniki)
3. ја, ти, он, свој, који, то, шта . . .	заменице	(zaimki)
4. један, пет, други, трећи . . .	брђјеви	(štavniki)
5. бити, допустити, тужити, бранити	глаголи	(glagoli)
6. пред(а), без, за, по, од, у . . .	предлози	(predlogi)
7. некада, заиста, већ	прилози	(prislovi)
8. и, да, а, па, јер	свђзе	(vezniki)
9. е, ето	ўскљйци	(medmeti)

Вежбања

1. Потражи у горњем саставку све именице, придеве, заменице, бројеве и глаголе.

2. Преобрати (spremeni) ове речђнице (stavke) у одречне: Ја сам то учинио. Ђак је марљив. Она је код кућђ. Дете је чисто. Ви сте ђаци. Јеси ли учио? Зашто смо марљиви? Сви су овде.

3. Читај у Додатку песму „Добро јутро“.

ВЕЖБА ПЕТА

А. Јђсен

Дани постају свђ краћй, долази јђсен. Лишће жућй и опада. Птице сђлице лђте у топлијђ крајеве. Само се јђш погдђкојй цвђт ђтвара. Трава је већ давно по-кошена; лишће трўне.

Крўшка, јабука, ђрах и дрўго вђће већ је сазрело; време је да се бђре. Деца се весело пђњу на дрвђће;

бѣру рѹменѣ јабуре и бацају их у кошарице. Воће остављамо и за зиму да сазри и да боље прија. Вади се кромпир и сечѣ се кѹпус.

Грѹжје зрѣ. Долази бѣрба. Алà је тѹ весѣље! Ујутру рано иду бѣрачи и бѣрачице у виноград. Собом носѣ кошарице и другѣ потрѣбни прибор. За време брãња пѣвају и шãлѣ се. Увечѣ се весело враћају кѹћи.

Рãтари ђру и сѣју пшѣницу. Сви се послови довршују; љѹди се спрѣмају за зиму.

Б. О врту

Врт или бãшта је ѡграђено зѣмљиште у кѹјем је засађено цвѣће, поврће и дрвѣће. Цвѣће се сãди покрај стãза, а поврће на лѣјама. Дрвѣће се сãди на дну врта или ѹз плѹт.

Цвѣће се гãји у вртѹвима ради нѣгова мѣрѣса и ѡсобито ради лѣпѣ бѹје и ѡблика. Најлѣпше цвѣће цвѣта лѣти (рѹжа, карãнфил), а с јѣсѣни видѣ се сãмо ѣурђине, кѹје не мѣришу, али имаду врло лѣп цвѣт рãзличнѣ бѹје.

Поврће (лѹк, кѹпус, лѹћика, дѣње, тѣкве) се сãди у врту, јѣр је корисно; потрѣбно нам је за хрãну.

На воћкама растѣ воће: јабуре, крѹшке, брѣскве и шљивѣ. Кѹжица је код рãзлична воћа рãзличнѣ бѹје: јабуре су нѣкѣ зелѣне, нѣкѣ жѹте, а нѣкѣ црвѣне: крѹшке су зелѣне или жѹте; и брѣскве су жѹте; шљивѣ су тãмно мѹдрѣ бѹје. У срѣдини има воће или зрãна или коштицу. Воће је здрава хрãна.

Разговор

А. Какви су дани с јѣсѣни? Какве је боје лишће? Ко нас оставља? Има ли на ливади травѣ?

Које је воће сãзрело? Ко радо бере воће? Како? Зашто остављамо воће за зиму?

Чѐму се деца ђособито весѐлѐ? Ко иде у виноград? Шта раде берачи и берачице за време брања?

Шта раде ратарѝ? Које гђдишњѐ дђба ће скоро доћи?

Б. Шта је врт? Где се сади у врту цвеће, пђврће, дрвѐће? Зашто гајимо цвеће, поврће, воћке? Које цвеће пђзнајете? Које поврће познајете? Шта расте на воћкама? Које воће познајете? Какве је боје јабука, крушка, бресква, шљива? Шта имају у средини јабука и крушка, а шта бресква и шљива?

Граматика

Садашњѐ време или презент (§ 321).

Глаголи се мењају у садашњѐм времену као у словеначкђм јѐзику; рђзлика је сђмо у 3 лицу множинѐ. Двојинѐ немђ.

едн.:	1 лице	йд-ѐм	нђс-йм	пѐв-ѐм
	2 "	йд-ѐш	нђс-йш	пѐв-ѐш
	3 "	йд-ѐ	нђс-й	пѐв-ѐ
Множ.:	1 лице	ид-ѐмо	нђс-ймо	пѐв-ѐмо
	2 "	ид-ѐте	нђс-йте	пѐв-ѐте
	3 "	йд-у	нђс-ѐ	пѐв-ѐју

Правило:

Глаголи који имају у првоме лицу јѐднине наставка	{	-ѐм имају у 3 лицу множине -у;
		-йм " " " " " -ѐ;
		-ѐм " " " " " -ѐју.

Вежбања

1. Преобрати у множину: Птица нас оставља и лети у топлије крајеве. Берач бере грожђе. Писар пише. Учитељ држи креду. Мајка сади поврће. Девојка гаји цвеће. Ратар сеје. Сестра се враћа кући. Орач оре. Ратар ради. Ученица понавља вежбу. Он гледа, а не види. Јабука има зрна. Ружа цвета. Пѐтао (множ. пѐтли) кукурѐчѐ. Човек се спрема за зиму. Пас лаје. Она једе јабуке.

2. Измењај (spregaj) у садашњѐм времену ове глаголе: играти, учити, писати, брати, носити, сејати, довршивати (довршујѐм), бацати, пђстајати (пђстајѐм), ђтварати.

3. Напиши кратак саставак „Јесен у нашем врту“.

4. Читај у Додатку песму „У јесен“ и научи је напамѐт!

ВЕЖБА ШЕСТА

Ваљан ђак

Душан је био добро дете. Сваки је дан рано устајао. У школу је ишао опран и очешљан. На поласку пољубио је мајку и оца. То је чинио и кад је из школе долазио кући. Путем је ишао мирно. Старије је људно поздрављао.

У школу је долазио уредно, а улазио је голглав. На месту своје, у клупи, седео је мирно и учио задатке. Памтио је све што је учитељ казивао ђацима. Учитеља је у свему слушао.

Код куће и у школи своје је ствари држао у реду. Књиге и писанке биле су му увек чисте. Играо се тек онда кад је научио задатке. Родитеље своје и све старије слушао је, а са браћом и сестрама живео је лепо и у слози.

Душана су зато сви људи волели и хвалили.

Разговор

Какво је дете био Душан? Када је устајао? Какав је ишао у школу? Шта је учинио на поласку? Како је ишао путем?

Како је долазио и улазио у школу? Како је седео у клупи и шта је ту радио? Је ли заборављао учитељеве речи? Је ли слушао учитеља?

Како је држао своје ствари? Какве су биле његове књиге и писанке? Када се играо? Кога је слушао? Како је живео са браћом и сестрама?

Ко је волео и хвалио Душана?

Граматика

Прошло време или перфект (§ 34).

1. Потврдно:

Једн.:	1. био (била, -ло) сам	седео (седела, -ло) сам
	2. " " " си	" " " си
	3. " " " је	" " " је

- Множ.: 1. били (-ле, -ла) смо сѐдели (-ле, -ла) смо
 2. " " " сте " " " сте
 3. " " " су " " " су
- или: ја сам био..., ја сам сѐдео...

Прошло време постаје кад се глаголски радни придев (tvorno pretekli deležnik II.) здружи с кратким садашњим времѐном глагола бити.

Глаголски радни придев свршава (конџује) се у српскохрватском језику на -о, -ла, -ло (био, била, било; устајао, -ла -ло; пољубио, -ла, -ло; учио, -ла, -ло...). Како се свршава у словеначком језику?

Који глас, дакле, стоји у српскохрватском језику место словеначкога крајњег -л? (§ 13)

2. Упитно: а) Јесам ли био? Јесам ли сѐдео?...
 б) Да ли сам био? Да ли сам сѐдео?...

Вежбања

1. Преобрати горњи саставак у 1 лице једнине (Ја сам био-била добро дете...), у 2 лице једнине (Ти си био-била добро дете...), у 1 лице множине (Ми смо били-биле добра деца...), у 2 лице множине (Ви сте били-биле добра деца...), у 3 лице множине (Душан и Ћиро су били добра деца...).

2. Кажи, а затим напиши у прошлом времену ове реченице: Драго је добар ђак. Ружица је добра девојчица. Дете је марљиво. Ми смо марљиви. Ви нисте пажљиви. Књиге су чисте. Сто није велик. Лењир је кратак. Ја много учим. Пишем задатак. Ти радиш. Птица лети. Јанко се лепо влада. Ја не слушам. Мирко не гледа. Он лепо црта. Девџојка чита. Ђорђе види мѐдведа. Ђаци се лепо владају. Дете спава. Путујем по Србији. Учитељ не кори ђака. Ватра не гори. Милица нѐ пева.

3. Напиши кратак саставак „Рђав ђак“.

VEŽBA SEDMA*

Kūća

Kūća nas zăklanjā ōd kiše, vĕtra, od hladnŏcĕ i vĕlikĕ vrućinĕ. Kūće su prizemne, ili imaju jĕdan kăt ili višĕ njih. Svākā kūća imā tĕmelj, židove s prŏzorima i s vrătima pa krŏv sa

* Pred to vežbo more učitelj po potrebi obdelati futur (v. 22., 23. A. in 24.).

dīmnjācima (odžācima). Pod prizemnim je stānom pòdrum, a pòd krovom tavan. Kùću pòkrivāmo crépom, ali imā i mnògo kùcā pokrivenih slāmōm.

Ū kući imā jèdan stān ili višē njih. Stān imā prètsōblje, kùhinju i sōbe (spāvaću sōbu ili lōžnicu, blagòvalište ili trpezārijū).

Da bŭdŭ stānovi zdrāvi, trēbā kùći i mnògo sŭnca. Kùcāma je pōtrebna i bāšta. S kùcōm je mnògo pòsla, ako hòcemo da bŭdē ũvĕk čista i u rĕdu.

Ljubljana je grād s lĕpim i vĕlikim kùcāma. U vĕlikim kùcāma imā mnògo stanārā.

Razgovor

Od čega nas zāklanjā kuća? Koliko kātōvā mogu imati kuće? Koji su delovi kuće? Gde je podrum, a gde tavan? Čime pòkrivāmo kuću? Kako je pòdĕljen stan? Šta treba kući, da budu stānovi zdravi? Kako treba dŕžati kuću? Kakve su kuće u Ljubljani? Ko živi u kućama?

Gramatika

Prōmena ĩmenicā žĕnskōga rōda s nāstāvkom -a (§ 17).

1. Nāša Māra je mārļjiva, zātō je kùcā ũvĕk čista (zātō su kùće ũvĕk čiste).
2. Bez Mārē nĕ bi bĭlo čistē kùcē (čistih kùcā).
3. Māri trēbā da smo zāhvāl̃ni da kùći (kùcāma) nĭšta ne māj̃kā.
4. Māru svĭ vōl̃imo, jĕr nam kùću (kùće) dŕž̃i u rĕdu.
5. Māro, prĭmi nāšu zahvāl̃nōst! Oj kùćo, kākō si mi čist̃a! (Kùće, kākō ste mi čist̃e!)
6. O Māri nĕ čujĕš ũ kući (kùcāma) nĭkad zlĕ rĕči.
7. Mārōm i kùcōm (kùcāma) smo zādovōlj̃ni.

1. Kō je marļjiv?	Māra	} pŕvĭ pādež ili nōminativ
Štā je uvek čisto?	kùcā	

2. Bez kōga ne bi bilo čiste	} drŭgĭ pādež ili gĕnitiv	
kuće?		bez Mārē
Čĕga ne bi bilo bez Mare? čiste kùcē		

3. Kòmu treba da smo zahvalni
da kući ništa ne manjka? . . . Mári } treći pádež
Cèmu ništa ne manjka? . . . kŭcí } ili dätiv
4. Kòga svi volimo? Máru } četvrti pádež
Štā nam Mara drži u redu? . . kŭću } ili äkuzativ
5. Kāko dòživāmo Maru? . . . Māro! } pětí pádež
Kako bismo dozivali kuću? . . . oj kŭčo! } ili vökativ
6. O kòme ne čuješ nikad zle
reči? o Mári } šestí pádež
Gdē ne čuješ nikad zle reči? . . ù kući } ili lökativ
7. Kíme smo zadovoljni? . . . Márōm } sēdmí pádež
Číme smo zadovoljni? . . . kŭčōm } ili ìnstrumentāl

Jednina:

Množina:

Nom. kò?	Már-a	štā?	kŭć-a	kŭć-e
gen. kòga?	Már-ē	čēga?	kŭć-ē	kŭć-ā
dat. kòmu?	Már-i	čēmu?	kŭć-i	kŭć-ama
ak. kòga?	Már-u	štā?	kŭć-u	kŭć-e
vok. —	Mār-ol	—	kŭć-ol	kŭć-e!
lok. o kòme?	Már-i	o čēmu?	kŭć-i	kŭć-ama
instr. (s) kím?	Már-ōm	(s) čím?	kŭć-ōm	kŭć-ama

Vežbanja

1. Potráži u gornjem sastavku imenice ženskoga roda na -a i odrédi im pitānjem (*določi jim z vprašanjem*) pádež!

2. Reči u zāgradama zaméni pádežem koji treba (jedn. i množ.). — *Besede v oklepajih zamenjaj s potrebnim sklonom (edn. in množ.)*:

Stanujemo u (kuća, soba). Kuhinja je pored (soba). (Kuća) pokrivamo crepom. Vidimo (tabla, kreda, stolica). Zaboravio sam (knjiga, pisanka). Pred (četa) ide junak. Đak drži kedu (ruka). Voće raste na (voćka). Sedímo u (klupa). (Kuća) je potrebno mnogo sunca. U (kuća) ima mnogo stanara. Đak je došao u (učionica) bez (knjiga). Dođi (Mara), da idemo u (bašta)! Teci, (Sava), (Drava), teci!

3. Izmenjaj (*sklanjaj*) ove imenice u jednini i množini: ptica, trava, džžava, škola.

ВЕЖБА ОСМА

А. Лисица и рода

Лукава лисица хтѣла је да се м̄ало пошали с безазленом родом, па је позове на гозбу. Тѣта лија спремила је роди житку чорбу у плитку тањиру. Рода са својим дугачким кљуном није м̄гла ни окусити из тањира, јер је био плитак, д̄ок је лисица својом кратком њушком за часак све полокала.

Да јој се освети, рода позове лукаву лисицу на укусне ђаконије. Лакома лисица отрчи радосно на гозбу. Међутим рода је спремила јело у дугачкој боци, из које је рода са својим танким кљуном м̄гла узимати и јести, д̄ок лисица својом кратком а дебелом њушком није м̄гла ни окусити ништа. И тако посрамљена врати се гладна кући.

Б. Лисица и плѳвка

По речи је пливала плѳвка. Лисица је опазил с ђбале, па науми да је придобије преваром; зат̄о рече плѳвци: „Плѳво, зашто пливаш далеко од ђбале? Можеш се лако удавити. А нешто бих те питала, па ходи ближе да ме научиш!“ Плѳвка је разумела па одговорил: „О тѣто, па ти си сама д̄овољно паметна и м̄дра. Мој савет теби не би ништа вредио.“

В. О лисици

Лисица је грабљива звѣр, те живи у шуми, а долази и у дворишта, па дави перад. У невољи јѣде и мишеве. У лисице је глава округласта, али јој је губица подугачка. Она види добро и ноћу. Длака јој је густа и дуга. Лисице су риђе боје. Реп је дуг и китњаст. Чапорци су јаки, али их не може завратити, тј. увући као мачка.

Разговор

А. Зашто је позвала лисица роду на гозбу? Шта је спремила тета лија? Зашто рода није могла окусити јела?

Шта је учинила рода да се освети? Да ли је лисица могла ништа окусити? Зашто не?

Б. Где је пливала пловка? Шта јој је рекла лисица? Шта је одговорила пловка?

В. Каква је звер лисица? Где живи? Зашто долази у дворишта? Шта знаш о глави, губици, очима, длаци, репу, чапорцима?

Граматика

I. Претварање сугласника к, г, х (§ 10₂).

Дат. и лок. јединице: плѠвци, рѠци; књѠзи, нѠзи; снаѠи... У дат. и лок. једн. женских именица с наставком -а претварају се к, г, х испред -и у ц, з, с.

II. ПрѠмена придѠва жѠнскога рѠда (§ 23).

Јединица:

Множина:

Ном.	лѠкав-а	рѠда	лѠкав-Ѡ	рѠде
ген.	лѠкав-Ѡ	рѠдѠ	лѠкав-Ѡх	рѠда
дат.	лѠкав-Ѡј	рѠди	лѠкав-Ѡм	рѠдама
ак.	лѠкав-Ѡ	рѠду	лѠкав-Ѡ	рѠде
вок.	лѠкав-а	рѠдо!	лѠкав-Ѡ	рѠде!
лок.	лѠкав-Ѡј	рѠди	лѠкав-Ѡм	рѠдама
инстр.	лѠкав-Ѡм	рѠдѠм	лѠкав-Ѡм	рѠдама

Вежбања

1. Речи у заградама замени падежем који треба (једн. и множ.): Лисица живи у (зелена шума). Лисица је спремила роди (житка чорба). Купио сам (лепа књига). Јеси ли видео (нова кућа)? Мајка је дала јабуку (мала сестрица). Цвеће се гаји ради (лепа боја). Душан има (чиста књига). Ђак држи креду (десна рука). Ој, (сестра мила)! У (велика кућа) има много станара. Ко није задовољан (добра девојчица)? Говоримо о (лукава лисица). Захвални смо (добра мајка)? Шта имам у (десна рука)? Шта је у (црвена јабука)?

2. Измењај ове именице: рука, длака, мука; књига; снаха.

3. Измењај ове именице с придевом: зелена шума; висока клупа; румена јабука.

4. Напиши према горњем опису лисице кратак саставак о мачки.

5. Читај у Додатку песму „Слобода“.

VEŽBA DEVETA

A. Kāznjenī jēlen

Pīo jēlen vōdu na rēci, pa se stānē oglēdati. Ūčinē mu se rōgovi mnōgo lēpši ōd nogū, pa ih pōčnē hvāliti, a nōge kūditi. Kad ēto ti lovacā sā psima, i pōčnū ga gōniti. Jēlen se pūsti preko pōlja, dalēko im izmaknē i dōdē dō šumē. Ali mu se rōgovi zaplētū, i tākō ga lōvci stīgnū i tēško rānē. „Ej mēne nēsretnōga,“ izdišūci rēknē jēlen, „sādā tēk znām da su mi nōge mnōgo bōljē bile od rogōvā!“

Dositej Obradović

B. O jēlenu

Jēlenu gōdē brdōviti i šūmski krājevi. I ū našim šūmama imā jēlēnā. Na nōgama, kōjē su u jēlena visōke i vītke, jēsu dvā pāpka. Njēgovu glāvu rēsē vēliki grānati rōgovi. Žēnka, kōjū zōvū kōšutōm, nēmā rogōvā. Jēlen imā sāsivim krātak rēp. Dlāka je u njēga tānka; lēti je crvēno smēdā, a zīmi crvenkasto sīva.

Jēleni živē u drūstvu. Ōbdān počivajū, a ūvečē izlazē nā pašu. Čēsto ūčinē mnōgo štētē, jēr popāsū i pōljiskē ūseve. Pri tom su vīlo ōprēzni i būdni. Jēdnoga jēlena pōstavē nā strāžu, a ōn, čim nāslūtī kākvu opāsnōst, dādne svōme stādu znāk. Svī se dādnu ū bēg. U bēgu nē smētā jēlenima ni vōda, jēr ūmejū dōbro plīvati; sāmo kroz gūstu šūmu tēško prōlazē, jēr im se lāko zaplētū rōgovi. Da zavarajū psē, skāčū sād nā jēdnu, sād nā drugū strānu, a kad svē tō ne pōmāžē, ōndā se ōkrēnū premā njima, pa ih stānū ūdarati rōgovima.

Jēlen kōristī mēsom, kōžōm, dlākōm i rōgovima.

Razgovor

A. Gde se oglēdao jelen? Kakvi mu se ūčinē rōgovi? Ko dođe? Šta ūčinī jelen? Šta mu se dōgodī u begu? Kako je govorio izdišūci?

B. Koji krajevi gōdē jēlenu? Kakve su mu noge? Šta ima na nogama? Šta resi njēgovu glavu? Da li ima i ženka rogove? Kakav rep ima jelen? Kakva mu je dlaka? Kako žive jeleni? Kada izlazē nā pašu? Zašto ūčinē mnogo štete? Kako se vladaju pri tom? Šta rade jeleni kad ōpazē lovca sā psima? Da li im u begu smeta voda? Zašto ne? Zašto tēško prōlazē krōz šumu? Kako zavarajū pse? Čime kōristī jelen?

Gramatika

Prōmena Imenīcā mūškōga rōda (§ 16).

	Jednina:	Množina:
Nom.	jèlen, grād	jèlen-i, grād-ov-i
gen.	jèlen-a	jèlèn-ā, grād-óv-ā
dat.	jèlen-u	jèlen-ima, grād-ov-ima
ak.	jèlen-a, grād	jèlen-e
vok.	jèlen-el	jèlen-il
lok.	jèlen-u	jèlen-ima
instr.	jèlen-om	jèlen-ima

Zašto ak. jedninē od jelen glasi jelena, a zašto od grad glasi grad? (§ 16₁)

Panti: rōg — množ. rōg-ov-i; grād — grādovi;
vřt — vřtovi; zīd — zīdovi (§ 16_{4b}).

Vežbanja

1. Potraži u gornjim sastavcima sve imenice muškoga roda i odredi im pitanjem padež.

2. Reči u zagradama zameni padežem koji treba (jedn. i množ.): Video sam (jelen, prozor). (Jelen) godi šuma. Učili smo o (jelen). Psi se ne boje (jelen). S (jelen) ide košuta. Lovac puca za (jelen). U (grad) ima mnogo škola. U (vrt) raste ruža. Đak stoji kod (prozor). Jelen opazi lovca sa (pas). Kako si krasan, oj (jelen)!

3. Izmenjaj u jednini i množini ove imenice: prozor, me-dved, zid, grad.

ВЕЖБА ДЕСЕТА

Мѣдвед и стѣрац

Био један стѣр човек. Тај је стѣри човек живео дуго време сасвим усамљен. Најзад му се дѣсади тако самовати. Недалеко од њега живео је у тако исто дѣсадној самоћи један мѣдвед. Кад већ нису могли више сносити тако дѣсadan живот, пођу и један и други да потраже друштва. И они се сусретну. Стѣрац се уплаши од мѣдведа. Бежати није смѣо, јер се није могао поуздати да ће утѣћи, него намисли да се некако лепим начином спасе. Зато он понуди мѣдведу

да се сврати к њему на мало млека и меда. Медвед пристане и пође с њиме. Код старца му се допаднe тако да остане код њега.

Тако су они живели у друштву. Медвед се старао да старцу буде од користи. Његов је посао био да чува старца и да растерује мухе докле старац спава. Једанпут једна муха не дадне се никако отерати, него отуд-онуд па старцу на нос. Онда медвед зграби камен, па потегне њиме што игда може, те размрска муху, али размрска и старцу главу.

Поука: Медвед је био старцу пријатељ, а био је луд пријатељ. Ништа нема горе од луда пријатеља. Боље је имати паметна непријатеља него луда пријатеља. Пријатељу, не веруј луду пријатељу! При луду пријатељу не тражи заштите! С лудим пријатељем немој друговати!

Разговор

Како је живео старац? Ко је самовао недалеко од њега? Зашто су пошли да траже друштва? Ко се од њих уплаши кад се сусретну? Зашто старац није смео да бежи? Шта понуди медведу? Да ли се медведу допаднe код старца?

Какав је посао вршио медвед? Шта се догодило једанпут? Шта је учинио медвед?

Какав је пријатељ био медвед? Шта знаш о луду пријатељу?

ГраMATика

I. Промена именџа мушкога рџа на непчанџ сугласнџк (§ 162,3).

	Јединина:	Множина:
Ном.	пријатељ, крај	пријатељ-и, крај-ев-и
ген.	пријатељ-а	пријатељ-а, крај-ев-а
дат.	пријатељ-у	пријатељ-има, крај-ев-има
ак.	пријатељ-а, крај	пријатељ-е
вок.	пријатељ-у!	пријатељ-и!
лок.	пријатељ-у	пријатељ-има
инстр.	пријатељ-ем	пријатељ-има

Непчани сугласници јесу: **ј, љ, њ; ч, ж, ш; њ, њ, џ** (§ 81). Према горњем обрасцу мењају се све именице које се свршују на непчани сугласник (славуј, учитељ, пањ, ковач, пуж, богаташ, краљевић, смуђ итд.).

II. Одређени и неодређени придеви (§ 21).

Био један стар човек. Тај је стари човек живео дуго време сасвим усамљен...

стар (човек) — неодређени облик

стари (човек) — одређени облик

Ако је придев додатак (атрибут) познатог или већ споменутог лица или предмета, у одређеном је облику (стари), иначе у неодређеном (стар).

III. Промена неодређених придева мушкога рода (§ 22).

Јединина:

Множина:

Ном.	луд (пријатељ), велик (прозор)	луд-и (пријатељи)
ген.	луд-а	луд-иx
дат.	луд-у	луд-иm
ак.	луд-а (луд), велик (прозор)	луд-е
вок.	—	—
лок.	луд-у	луд-иm
инстр.	луд-иm	луд-иm

Вежбања

1. Речи у заградама замени падежом који треба (једн. и множ.): Иван је с (пријатељ) често у врту. Мајка приповеда о (краљевић). Џиво шета с (пријатељ). Ратар запита ковача: „(Ковач), јеси ли саковао мотику?“ О (коњ), како си брз! (Пријатељ), учи боље! Видео сам (богат човек). У (велик град) има много кућа. Сви воле (ваљан ђак).

2. У овим пословицама потражи придеве и одреди им облик: Чиста се злата рђа не хвата. Чисту образу мало воде треба. Од јефтина меса мршава чорба.

3. Надопуни обликом добар или добри ове реченице: Живео некада — човек; тај — човек је имао три сина. Бог је —; — Бог нас чува. — ђак је увек пажљив; и наш — Милан увек пази.

4. Измењај ове именице и придеве: луд медвед, стар град, млад краљевић.

VEŽBA JEDANAESTA

Spartanci i stārac

Na klúpama někōga igrališta sēdela su svākojākī rōdovi starinskē Grčkē. Glēdali su igre. Dōđe stārac. Svā su mēsta bīla zāuzēta, a nīko se i ne māče da ūstūpī stārcu mēsta. Ali kāko stārac dōđe do Spārtānācā, ōmladina se ōdmāh dīže víčūcí: „Stārče, ōvāmo, ōvāmo!“ Svī nāokolo su pljēskali Spārtāncima i hvālili ih, a stārac je ūskliknuo: „Svī Grci znādū štō vājā, ali tō jēdīnī Spārtānci činē.“

Život stārācā nije lāk; zātō trēbā da im idēmo svūdā nā rūku.

Razgovor

Ko je sedeo na klupama nekoga igrališta? Šta su gledali? Ko nije mogao naći mesta da sedne? Da li su ljudi ustúpili starcu mesto? Koja je omladina odmah ūstala? Kako je uskliknuo starac? — Zašto treba pomagati starcima?

Gramatika

Prōmena īmenīcā mūškōga rōda na -ac (§ 16).

	Jednina:	Množina:
Nom.	stārac	stārc-i
gen.	stārc-a	stārāc-ā
dat.	stārc-u	stārc-ima
ak.	stārc-a	stārc-e
vok.	stārč-e!	stārc-il
lok.	stārc-u	stārc-ima
instr.	stārc-em	stārc-ima

Napomene. 1. a) dobar starac, gen. jedn. dobra starca; Spārtānac, Spārtānca; tīgovac, tīgōvca...

Glas a koji u jednim oblicima iste reči stoji, a u drugima ga nema zove se nepostojano ili pomično a. Kaži, koji glas stoji u slovenačkom jeziku za to a (§ 7).

b) Imenice koje imaju nepostojano a u nom. jedn. imaju ga i u gen. množ.: stārācā, Spārtānācā, tīgovācā... (§ 16s).

2. U vok. jedn. prelazi c ispred e u č: stārče, Spārtānče, tīgōvče... (§ 16_{2b} i 11).

3. U instr. jedn. stoji kao što iza nepčanih suglasnika, tako i iza c nastavak -em mesto -om: stārcem, Spārtāncem, tīgōvcem... (§ 16s).

VEŽBANJA

1. Reči u zgradama zameni padežem koji treba (jedn. i množ.): Medved je čuvao (starac). „(Starac), idem s tobom“, reče medved i pođe sa (starac). Kamenom razmrskala (starac) glavu. — Kod (dobar trgovac) je dobra roba. Bio sam kod (lovac) i rekao sam mu: „(Lovac), hajde u lov!“ U (vranac, gen. l) su vitke noge.

2. Izmenjaj ove imenice i prideve: dobar lovac, velik lonac, marljiv trgovac.

3. Čitaj u Dodatku pesmu „Vrabac i mačka“.

ВЕЖБА ДВАНАЕСТА

А. Милосрдни Милан

Била је љута зима. Свуда је лежао снег. На углу једне улице стајао је стар и немоћан човек, а покрај њега његов верни пас. Старац је пресио милостињу. Поред њега су пролазили разни људи, сиромашни и богати. Једни је старац пружао бледе и осушене руке према пролазницима, али је мало који од тих богатих људи уделио по коју пару несрећноме човеку, док су му сиромашни давали што су који могли.

Мали Милан идући у школу прође ту да. Кад види кувачнога старца, а немајући никакве паре код себе да му да, Милан извади из своје торбице хлеб и сир што је понео себи за ручак и даде старцу. „Хвала, добри ђаче,“ рече благодарни старац маломе Милану.

О подне ђаци су из оближње околине отишли кући на ручак, а они из удаљенијих села остали су да ручају у школи. Мали Милан није имао шта да руча. Његови су се школски дружи наситили, али он им није завидео, јер је био сит чисте радости, што је учинио добро дело.

Сиромасима треба помагати.

Б. Чини добро

Ој човече праведниче!
 Један Бџјј службениче!
 Ако мислиш Бџјј бити,
 Чини добро за живџта:
 Поштуј брата старијега,
 И тебе не млађи твоји;
 У добру се не понеси,
 А у злу се не поништи;
 На туђе се не лакоми;
 Јер, човече праведниче,
 Кад човека самрт нађе,
 Ништа сџбом не понесе,
 Већ скрштенџ бџлџ руке
 И праведна дџла своја.

Народна џесма

В. Пџсловица

Дџбри Бџже, свџ се с Тџбом мџже.

Г. О рџчку

Насред сџбе у кџјџ рџчамо налази се велик стџ
 (трџпеца). Намести се прџ неголи се донџсе јџло. Из
 ормара извади се стџлњаџ, па се џиме пџкрије стџ.
 Затим се пџставџ за свџкога пџ два тањира, а уџ џих
 кашиџа, нџж, виљушке и чаџа. На стџлу има хлџба
 и у боџи вџде. Најпрџ се донџсе на стџ чџрба, затим
 мџсо и вџриво. Каџто има и гџбаницџ или колџча.
 Дџца при стџлу џутџ и пристџјно се владају.

Разговор

А. Које гџдишње доба је било? Где је стајаџ стараџ?
 Шта је радио? Ко је пролазио поред џега? Према кому је
 пружаџ руке? Да ли су сви удџлили по штџгод несрећноме
 човеку?

Ко прође? Камо је ишао Милан? Шта даде старцу? Зашто је био Милан задовољан, иако за време ручка није имао шта да једе?

Г. Шта је насред трпезарије? Како се намести сто? Која јела имамо обично за ручак? Како се деца владају при столу?

Граматика

I. Претварање сугласника к, г, х (§ 16_{2b, 4a} и 10_{1, 2b}).

1. Вок. једн.: *ћа́че, чо́вече, пра́ведниче, службениче; Бџе, дру́же; сирџмаше, ђраше.* — Како гласи ном.?

к, г, х, испред самогласника е у вок. једн. прелазе у ч, ж, ш.

2. Ном. и вок. множ.: *ћа́ци, пра́ведници, службеници, прџлазници; дру́зи; сирџмаси, ђраси;*

дат., лок. и INSTR. множ.: *ћа́цима; дру́зима; сирџмасима;*

к, г, х испред самогласника и у ном., вок. и у дат., лок., INSTR. множ. прелазе у ц, з, с.

II. Прџмена ђдрџенџх прџдева мџшкога рџда (§ 23).

Једнина:

Ном.	дџбр-џ	туђ-џ
ген.	дџбр-џг(а)	туђ-џг(а)
дат.	дџбр-џм(у), -џме	туђ-џм(у)
ак.	дџбр-џг(а) — дџбры	туђ-џг(а) — туђџ
вок.	дџбр-џ	туђ-џ
лок.	дџбр-џм(е)	туђ-џм(у)
INSTR.	дџбр-џм	туђ-џм

Множина:

Ном.	дџбр-џ	туђ-џ
ген.	дџбр-џх	туђ-џх
дат.	дџбр-џм	туђ-џм
ак.	дџбр-џ	туђ-џ
вок.	дџбр-џ	туђ-џ
лок.	дџбр-џм	туђ-џм
INSTR.	дџбр-џм	туђ-џм

Као добри мењају се придеви маџи, јаџни...; као туђџ мењају се Бџжџи, среџњи...

Упџреди промену придева дџбры и туђџ и потражи р азлике! Зашто те разлике?

Вежбања

1. Потражи у саставку „Милосрдни Милан“ све придеве и одреди им облик и падеж.

2. Речи у заградама замени падежом који треба (у једнини, а где је могуће, и у множини): Милан спази (стари просјак). Код (јадни старац) је стајао његов верни пас. Милан даде хлеб и сир (несрећни просјак) и рече: „Узми (добри старац)!“ Син (богати трговац) био је данас у граду. Марко Краљевић је живео у (средњи век). На (предњи крај) лађе возе се сиромашни људи. Помози, (друг)! Ево узми, (сиромах)! Помози Бог, (јунак)! Дођи, (дух свети)!

3. Преобрати у множину ове реченице: Војнику смо захвалили. Сиромаху треба помагати. Сиромах нема шта да једе. Суседов син је добар ученик. Путнику се жури. Састали смо се с путником. Облак је на небу. Веверица гризе орах.

4. Измењај: а) ђак, војник, сиромах, друг; б) храбри војник, марљиви ученик; данашњи дан (једн. дан, дана . . . , множ. дани . . .).

ВЕЖБА ТРИНАЕСТА

А. Два мйша

Много је већ времена прошло откако се нису видели мйш грађанин и мйш селјанин. Зато једнога дана смисли мйш грађанин да пође на село у походе своме пријатељу мйшу селјанину. Селјанин га једва дочека у свом сиромашном дому усред пространог поља, и изнесе му што је најбоље имао: браха, лешника и комадић окорела сира што је за празник чувао. Све је то грађанину ништа. Његови господски зуби нису на таква јела навикли; а ако шта и окуси, не може да прогута. „Е, мој убоги пријатељу,“ почне грађанин говорити машући главом, „то ли је ваша на селу храна? Остави ти село и поље, и хајде са мном у град, па да видиш шта је живот!“

Селјанин га послуша и пође. До вечере стигну у град. Уведе грађанин свога госта у подрум богата домаћина. Ту је месо, сир, свакојак колачи и печење. Чуди се селјанин и својим очима не верује.

Кад ёто ти домаћина из кола. Загрми двориште од топота коња и лајања паса. Уплаши се гост и почне бежати по угловима не знајући где ће се сакрити. Тешки га грађанин да се не боји, и понуди га да једе што му је воља. Почну нешто кушати, кад ёто ти у подрум слуге и слушкиње кад по печење, кад по што друго, а мишеви сваки час беже стрмоглавце куд који може. Почне сиромах селянин заклињати грађанина да га изведе из града говорећи: „Хвала ти, браће, и на част ти твоје господство с толиким нemiром!“

Досишеј Обрадовић

Б. Село и град

(Поређење)

Село. Кад је на једном простору настањено по сто и више породица које се баве обрађивањем земље и гајењем стоке, то се онда зове село. У селима куће су подале једна од друге. Око сваке се налазе разне зграде: вајати, кошери, чардаци, амбарови, млекари и филери, а око свега тога воћњак, врт (башта) и њиве.

Куће селачке обично нису велике, нити имају потребне удобности за све укућане. Ретко у којем селу су улице постављене каменом, зато је у селу блато и прашина. Али опет у селу има много дрвећа, воћака и цвећа, па је ваздух бољи него у граду.

У селу су људи понајвише тежаци који обрађују земљу. Занатлија и трговаца има мало.

Град. Место на којем су настањени људи који воде разне трговине и раде разне занате, где има много надлештава и школа, где су лепе и велике цркве, зове се град или варош.

Куће су у граду веће него у селу и ближе су једна другој. Подигнуте су на један или на више спратова.

Двѳрйшта и вртови мањй су него у селу. Зато ваздух није тако добар као у селу. Улице су калдрисане (поплочане каменом), и зато тамо нема блата ни прашине. Улицама йду пешаци, јуре кола и аутомобили.

Ту има много чинѳвника, занатлија и трговаца, зато је по улицама живље него у селу.

Разговор

А. Шта је смислио једнога дана миш грађанин? Где га дочека миш сељанин? Шта му изнесе? Зашто грађанин није био задовољан? Шта му је рекао? Је ли га сељанин слушао? Када су стигли у град? Камо уведе грађанин свога госта? Која су јела била у подруму? Зашто се уплаши гост? Да ли су они у миру могли да кушају добра јела? Шта рече напѳкѳн сељанин и камо се врати?

Б. Шта се зове село? Јесу ли куће у селу једна до друге? Шта се налази око сваке куће? Какве су сеоске куће, улице? Зашто је у селу ваздух бољи него у граду? Ко живи у селу?

Шта се зове град? Какве су ту куће, дворишта, улице? Шта видимо по градским улицама? Ко живи у граду?

Граматика

І. Прѳмена йменйца срѳдњѳга рѳда (§ 19).

	Једнина:		Множина:	
Ном.	сѳл-о	пѳљ-е	сѳл-а	пѳљ-а
ген.	сѳл-а	пѳљ-а	сѳл-а	пѳљ-а
дат.	сѳл-у	пѳљ-у	сѳл-има	пѳљ-има
ак.	сѳл-о	пѳљ-е	сѳл-а	пѳљ-а
вок.	сѳл-о!	пѳљ-е!	сѳл-а!	пѳљ-а!
лок.	сѳл-у	пѳљ-у	сѳл-има	пѳљ-има
инстр.	сѳл-ом	пѳљ-ем	сѳл-има	пѳљ-има

Као село мењају се йменице јело, перо, равнало итд., а као поље мењају се питање, воће (множ. нема), двѳрйште, срце итд.

Потражи разлике у промени! Зашто те разлике?

Памти: надлештво, ген. множ. надлештава; тако и писама, ребара, седала... (§ 19).

II. Прѡмена придѣвѣ средњѣга рѡда (§ 22 и 23).

Придеви средњѣга рода мењају се одређено и неодрѣђено као придеви мушкога рода изузѣв ном., ак. и вок. јединине (наставак је -о или -е: велик-о, туђ-е) и множине (наставак је -а: велик-а, туђ-а).

Вежбања

1. Потражи у горњој бѣсни све именице средњѣга рода и одреди им питањем падеж.

2. Речи у заградама замени падежом који треба (једн. и множ.): Био сам у (туђе село). Код (велико језеро) је кућа. Сељак има на (поље) жита. На (зелено брдо) је црква. Над (велико село) је брдо. У (малено село; неодр.!) има мало кућа. Џиво је (слабо здравље; ген., неодр.!). Из (јасно небо; неодр.!) гром не удара.

3. Измењај: слово, врата (јединине нема), лице, лише (само у јединици), време, писмо, ребро.

4. Измењај одређено и неодређено: добро перо, вруче јело, туђе море, важно питање.

5. Напиши кратак саставак „Село и град“.

VEŽBA ČETRNAESTA

A. Zima

Počela je zima. Dâni su krâtki, a nôći dūge. Sūnce se nisko krēčē pō nebu. Nâ polju je pūsto i tūžno. Dūvajū hlâdni vētrovi. Zâmrzle su bāre, pōtoci i réke. Često pādā snēg. Bēli ogřtāč pokrīvā zēmlju i čūvā pšenicu i drūgō bilje da ne pōmrznē. Dřvēće spāvā kao mrtvo. Spāvajū i mnōgē životinje. Būbe, zmjje, gliste, křtice, jēzevi, pa i dēbeli mēdvedi zavlāčē se ū rupe i ūmotāni i ūkōčeni prespāvajū ljūtu zīmu. Dōbra dēca iznosē mřve sa stōla i pōsipajū ih po dvōrištu. Malē přičice prōlazē i jēdū.

Ljūdi i dēca oblāčē najtōplijē odēlo. Pōvazdān gōri vātra u pēci.

Pa ipāk i zīma je lépa. Dēca prāvē čōveka ōd snēga. U ūsta mu mētnū čibuk, a ū rūke mētlu. Dēca se igrajū i grūdvajū snēgom. Po sēlima se sānkajū. Izvlāčē sānke nâ brdo i jūrē nâ njima u dōlinu kao žēleznica. U vārošima se klizajū, i lētē po lēdu kao da imajū krīla. Zīmi je i Bōžić, vēlika rādōst dēčja.

B. Tõplo odélo i õbuća

Da se zaštitimo od stüdeni kad nam vältjã iziçi iz kuće, trëbã da se obüčemo ù toplo odélo i da navüčemo nã noge tõplu õbuću.

Ûjutru, kad ùstanemo, obüčemo najprë rüblje: kõsulju i gãce. Zåtìm navüčemo vünene čarape. Obüčemo jõš hlãce (čãkšire) — devõjčice süknju — a nã noge nãtaknemo pãpuče. Põšto se ùmijemo i õčešljãmo, õbujemo cipele ili čizme. Izã togã obüčemo pšsluk i kãpüt, a preko njëga ogřtãč (plãšt, kabãnicu) ili bündu (šübu). Nã glãvu mëtnešo šëšir ili kãpu; bõljã je kãpa od súkna nëgo kãpa od křzna (šübara). Nã rüke navüčemo rukãvice.

Zimskõ odélo je dëbljë od lëtnjëga da bõlje čüvã toplinu nãšëga tãla i nè püštã da hlãdan vëtar dõprë dõ nãšë kõžë.

Razgovor

A. Kakvi su zimski dani? Kakvi letnji? Kako se zimi sunce kreće põ nebu? Kako je nã polju? Kakvi vëtrovi duvaju? Šta je zamrzlo? Šta pada zimi? Da li je sneg od kõřisti? Koje životinje spavaju zimi? Zašto põsipajü dobra deca mrve po dvorištu? Zbog čëga je u sobama toplo? Koje su zimske zãbave?

B. Kakvo odelo i kakvu õbuću trebamo zimi? Kako se obučeš? Zašto treba da je zimsko odelo deblje od letnjëga?

Gramatika

Zbìrnã imenica dëca (§ 20).

Dëca se igrajü. Dëca prãvë čõveka õd snëga. Dõbra dëca iznosë mřve sa stõla. Dëca su dõbra.

Deca je zbirna imenica, tj. po obliku je u jednini, ali pokazuje množinu jednakih lica: deca = slov. otroci.

Ako je imenica deca põdmet (sübjekt), onda prírok (predikãt) dolazi u množinu: ... se igraju ... prave ... iznose ... su ...

Ima li u príroku prideva, tada ti pridevi ostaju u jednini u ženskom rodu: deca su dobra.

Vežbanja

1. Preobrati u množinu: Dete se igra. Dete bere jabuke. Dete odlazi na ručak. Dete crta. Dobro dete sluša majku. Dete

je zdravo. Dete nije marljivo. Valjano dete u školi mirno sedi, pažljivo sluša i dobro pamti sve što od učitelja čuje.

2. Napiši kratak sastavak „Zima u gradu“ ili „Zima u selu“.

3. Citaj u Dodatku a) „Prvi sneg“ (nauči i napamet!)

b) „Božić u Srba“.

ВЕЖБА ПЕТНАЕСТА

Отаџбина

Гдѣ вас је мила мајка први пут у наручју понела, а отац вама првим мудрим речима срце напájaо: ту је ваш завичај.

Ви још растете, јачате и развијате се, па у вама бубја и та топла љубав према завичају и ближњима вашим. Вама је мило не само место рођења већ и родитељи, браћа, сестре, рођаци и познаници. Али обим ваше љубави расте, постаје све шири. Ви не волите више само родитеље, родбину и рођаке, нити само другове и пријатеље с којима сте брали цвеће, уживали у песми славујевој, играли се лопте и других игара, — и други људи око вас вама су драги. Ваша љубав преноси се и на њих. Ви сад волите не само своје место рођења него и читав предео један, читав део земљина шара на којем живе људи слични вама, повезани за вас нераздвојним везама: они који говоре истим језиком, имају исто народно име, једнаке установе и обичаје, једнаке историјске навике, једном се прошлошћу одушевљавају, на исту будућност изгледају.

То је ваша отаџбина.

Како слатко звони та мила реч! Наши родитељи и рођаци, наши другови и пријатељи, наши преци и потомци, — сви који су нам мили и драги — обухваћени су том једном речју. У отаџбини гледамо прошлост, видимо будућност; чисто осећамо да смо и

сами један мајушан дѐо њѐн. И ми је вѐлимо. Она је за нас свѐтиња. Кѐ њу врѐђа, нас је уврѐдио; кѐ њѐј дѐбро чийи, нас је захвѐлношћу задужуио.

Разговор

Где ти је зѐвичѐј? Да ли ти је мило место рођѐња? Ко ти је још мио? На кога се још прѐноси твоја љубав? Да ли волиш сада сѐмо место рођѐња? Које прѐделе још волиш? Ко је све обухвѐнен речју ђаѐбина? Шта је за нас ђаѐбина?

Граматика

I. Прѐмена йменїцѐ жѐнскѐга рѐда без наѐтѐвка (§ 181).

II. Јѐтовање сугласнїкѐ (§ 12).

	Једнина:			Множина:
Ном. рѐч	зѐповѐд	пѐмѐт		рѐч-и
ген. рѐч-и	зѐповѐд-и	пѐмѐт-и		рѐч-и
дат. рѐч-и	зѐповѐд-и	пѐмѐт-и		рѐч-има
ак. рѐч	зѐповѐд	пѐмѐт		рѐч-и
вок. рѐч-и!	зѐповѐд-и!	пѐмѐт-и!		рѐч-и!
лок. рѐч-и	зѐповѐд-и	пѐмѐт-и		рѐч-има
инстр. рѐч-ју	зѐповѐћу	пѐмѐћу		рѐч-има

Памти. У инстр. једн. наставак је -ју (реч-ју). Ако се именица свршава у ном. на -д, -т, -ст, -в, онда у инстр. настају ове промене сугласника (јѐтовање):

д + ј → ђ (заповѐд-ју → заповѐћу)

т + ј → ћ (памѐт-ју → памѐћу)

ст + ј → шћ (прошлост-ју → прошлостћу)

в + ј → вљ (љубав-ју → љубављу).

Испѐреди слов. *ladja* = лађа, *cvetje* = цвѐће, *listje* = лишће, *slavje* = славље.

Вежбања

1. Речи у заградама замени падежем који треба: Ухватио сам га у (лаж). Много је истине у (мудра реч; множ.!). Коњ се мери (пед; инстр.), а човек (памет). Он се маже (маст; инстр.!). Признајем са (жалост). Отац нам је напајао срце (мудра реч; инстр. множ.!). Љубимо се (братска љубав; инстр.).

2. Измеђај: а) корист, смрт, пед, цев; б) добра реч; сјајна прошлост.

ВЕЖБА ШЕСНАЕСТА

А. Време

Дан се дѣли на двадесет и чѣтири часа. Сваки час има шездесет минута; минут има шездесет секунда. Дан се још дѣли на пре подне и на после подне. Када се указује свѣтлост, тада је зора; после излаза сунца је јутро. После заласка сунца је сутон, а затим вече. За вечером настаје ноћ.

Седам дана чине седмицу. Тих седам дана се зову: понедељак, уторак, среда, четвртак, петак, субота и недеља. Шест дана радимо (радни дани), а недељом се одмарамо, идемо у цркву и молимо се Богу.

Четири седмице чине један месец. Дванаест месеца чине годину. Први се месец зове јануар (сечањ), други фебруар (вѣљача), трећи март (ожујак), четврти април (травањ), пети мај (свибањ), шести јун (липањ), седми јул (српањ), осми август (коловоз), девети септембар (рујан), десети октобар (листопад), једанаести новембар (студени) и дванаести децембар (просинац).

Година је проста или преступна.

У години има четири годишња доба: пролеће, лето, јесен и зима. Свако доба има по три месеца: пролеће пада у март, април и мај, лето у јун, јул и август итд.

Б. О часовнику

Часовник нам показује које је време. На часовнику су две казаљке: једна показује часове, друга минуте. Има цѣпних и зидних часовника, а и будионика; највећи су часовници у торњевима.

Сваки часовник има бројчаницу, на којој су часови обележени арапским или римским бројкама.

Нѣкѣ часѡвнике тѣрају батови, а нѣкѣ пѣра. Нѡ свѣкѣй часѡвник ѣма котачиѣе, кѡјѣ крѣћу сказаљке. Часѡвники тѣктѡкају или кѡцају.

Разговор

А. На кѡлико се часѡвѡ дѣли дан? Колико минѡта ѣма сваки час? Колико сѣкунѡдѡ ѣма минѡт? Када је зора, јутро, сѡтон, вече, ноћ?

Колико дана чине јѣдну седмицу? Како се зову? У које дане радимо? Како се зову ти дани? Када се ѡдмарамо?

Колико сѣдмица чине месѣц дана? Колико месѣца чине јѣдну годину? Како се зову мѣсѣци? Како се зове први месѣц, трећи, чѣтвѣрти, дѣвѣти, јѣдѡнаести? Колико дана ѣма фебруар, мај, јун, јул, сѣптембар, децембар?

Како се зове година која ѣма 365 дана? Како се зове година која ѣма 366 дана? Која су годишња доба?

Б. Чѣму нам служи часѡвник? Шта показује дѡжа сказаљка, а шта краћа? Каквих часѡвника ѣма? Како су ѡбѣлѣжени часови на бројчѡници? Шта тѣра часѡвнике? Да ли чујѣмо часѡвник кад ѣде? Зашто?

Граматика

І. Главнѣ бројѣви (§ 30 и 31).

0 ништица, нула	16 шѣснаест
1 јѣдан, -дна, -дно	17 сѣдѡмнаест
2 двѡ, -ѣ, -ѡ	18 осѡмнаест
3 трѣ	19 дѣвѣтнаест
4 чѣтири	20 двѡдѣсѣт
5 пѣт	21 двѡдѣсѣт и јѣдан, -дна, -дно
6 шѣст	22 двѡдѣсѣт ѣ двѡ, -ѣ, -ѡ
7 сѣдам	23 двѡдѣсѣт ѣ три
8 ѡсам	24 двѡдѣсѣт и чѣтири
9 дѣвѣт	25 двѡдѣсѣт ѣ пѣт
10 дѣсѣт	26 двѡдѣсѣт ѣ шѣст
11 јѣдѡнаест	27 двѡдѣсѣт ѣ сѣдам
12 двѡнаест	28 двѡдѣсѣт ѣ осѡм
13 трѣнаест	29 двѡдѣсѣт ѣ дѣвѣт
14 чѣтрѡнаест	30 трѣдѣсѣт
15 пѣтнаест	40 чѣтрдѣсѣт

50	педесѣт	500	пѣт стѣтинā
60	шездѣсѣт	600	шѣст стѣтинā
70	седамдѣсѣт	1.000	хильада (тйсућа)
80	осамдѣсѣт	2.000	двѣ хильаде (тйсуће)
90	деведѣсѣт	3.000	трй хильаде (тйсуће)
100	стѣ, стѣтина	4.000	чѣтири хильаде (тйсуће)
200	двѣста, двѣ стѣтине,	5.000	пѣт хильадā (тйсућā)
300	трйста, трй стѣтине	6.000	шѣст хильадā (тйсућā)
400	чѣтири стѣтине	1,000.000	милйѣн

Памти:

1. један стāрац	једна кўћа	једно писмо	једнина
два стāрца	две кўће	два писма	} двојина
три стāрца	три кўће	три писма	
четири стāрца	четири кўће	четири писма	
пет стāраца	пет кўћā	пет писāмā	} множина
шест стāраца	шест кўћā	шест писāмā	

Уз бројеве двā, -ѣ, -ā, трй, чѣтири стоји именица у двојини (= ген. једнине): стāрца, кўће, писма;

уз бројеве пѣт, шѣст итд. стоји именица у ген. множини: стāраца, кўћā, писāмā.

2. 31 стāрац = трйдесѣт и један стāрац;
 121 писмо = стѣ двадѣсѣт и једно писмо;
 1562 стāрца = хильаду (хильада) пѣт стѣтинā шездѣсѣт и двā стāрца.

II. Рѣднй бројеви (§ 30 и 31).

1 првй, -а, -ѣ	11 једāнаестй, -а, -ѣ
2 дрўгй, -а, -ѣ	21 двāдесѣт и првй, -а, -ѣ
3 трѣћй, -а, -ѣ	30 трйдесѣтй, -а, -ѣ
4 чѣтврћй, -а, -ѣ	40 четрдѣсѣтй, -а, -ѣ
5 пѣтй, -а, -ѣ	100 стѣтй, -а, -ѣ
6 шѣстй, -а, -ѣ	1000 хильадитй, -а, -ѣ; тйсућй, -а, -ѣ

Редни бројеви међају се као одређени придеви. Кад се пишу бројкама, иза њих не стоји тачка (23 марта 1932 год.).

Вежбања

1. Читај, а затим напиши словима (s ěrkami): 4, 11, 14, 16, 27, 38, 50, 99, 254, 367, 648, 4717, 9894, 14.418, 860.254, 1,788.416.

2. а) Сабíрање (seštevanje): $7 + 4 = 11$ (седам и четири је једанаест); $11 + 9 = ?$; $17 + 8 = ?$; $18 + 22 = ?$; $16 + 10 = ?$; $24 + 25 = ?$; $60 + 50 = ?$

б) Одúзимáње (odštevanje): $100 - 90 = 10$ (сто мање деведесет је десет); $1000 - 500 = ?$; $600 - 200 = ?$; $300 - 50 = ?$; $2870 - 300 = ?$; $8300 - 200 = ?$; $10.800 - 900 = ?$

в) Мнòжéње: $8 \times 4 = 32$ (осам пута четири је тридесет и два); $2 \times 7 = ?$; $6 \times 3 = ?$; $11 \times 8 = ?$; $14 \times 3 = ?$; $16 \times 2 = ?$; $20 \times 4 = ?$

г) Дéљéње: $40 : 4 = 10$ (четрдесет подељено са четири је десет); $60 : 2 = ?$; $80 : 4 = ?$; $90 : 3 = ?$; $200 : 20 = ?$; $800 : 10 = ?$; $1000 : 500 = ?$

3. Речи у заградама замени обликом који треба: 3 (коњ), 7 (ловац), 24 (старац), 52 (крава), 101 (клуба), 283 (књига), 444 (писмо), 667 (писмо), 1500 (кућа), 6306 (трговац).

4. Одговори на ова питања: Колико нас има у разреду? Колико клуба има у овој учионици? Колико прозора? Колико становника има Београд, Загреб, Љубљана?

Који си ти по азбуци (абецеди)? У којој клупи седиш? Које си године рођен? Које смо се године ослободили?

5. Читај у Додатку приповетку „Кмет и циганин“.

VEŽBA SEDAMNAESTA

A. Težak i pomorac

Něki težak ùpitā jědnog pòmörca, od kàkvě mu je smřti ùmro òtac. Pòmorac odgòvorì: „Mòj òtac, mòj děd i mòj prāded, svī su pòginuli nā mōru.“ „Pa kàko je tō da se tì ne bòjš íci pō mōru?“ nāstavì težak. A pòmorac mu rěčē: „Kāži mi gdě je ùmro tvòj òtac, děd i prāded?“ „Òni su svī ùmřli na svòjòj pòstelji,“ odgòvorì težak. „A òndā,“ zāpitā pòmorac smějūci se, „kàko se tì ne bòjš pócì u pòstelju?“

B. Pòrodica i zàdruga

Svākō déte imā òca i mājku. Òni su mu ròditelji. Ròditelji i dèca činē jědnu pòrodicu, rodbinu ili obítelj. Já sam svòme òcu i māteri sìn, a mòje sèstre su im kćeri. Nājstārijā kći zòvē se Drāgā, drūgā Mìlica, a trěčā Ljùbica. Òca nāzivām „bābo! tātò! tātice!“ Město mājka ili māma kážemo i māti. Tō je nāša ùzā pòrodica.

Ali jā imām jōš dvā dēda (ōca mōga ōca i ōca mōjē mājķē), dvē bākice (māter mōga ōca i māter mōjē māterē), strīčeve, ūjake i tētke. Svōme dēdu i bākici jā sam ūnuk (ūnuka), strīcu sam sinōvac (sinōvica), ūjaku sam nēcāk (nēcaka), a tētki sam sēstrič (sēstričina).

U Sībiji i Hrvātskōj ū mnogīm kūcama živē zājedno ōženjena brāča i strīčevi i brāča od strīčēvā; a ū nekīm i dēdovi, bābe, ūnuci i ūnuke, sinōvci, sinōvice i tētke. Svī su ōni rodbina, a živē u jēdnom dōmu i rādē jēdno imānje. Ōni se zōvū zādruġa. Nājstārījī kōjī ūpravljā kūcōm zōvē se domācīn ili kūcni starēšina. Njēga slūšajū svī ūkučāni.

Razgovor

A. Ko se razgovārao? Šta je upītao tēžāk pōmōrca? Gde su pomorcu ūmrli otac, ded i praded? Da li se pōmorac zbōg togā bojao mora? Gde su tēžaku umrli otac, ded i praded? Da li se tēžak zbog toga bojao poči u postelju?

B. Ko pripadā porodici? Šta si ti svome ocu, a šta svojoj sestri? Šta je ona tebi? — Kako još zoveš oca, majku? — Šta je tebi otac tvoga oca ili tvoje majke? Šta si ti njemu? Šta je tebi majka tvoga oca ili tvoje majke? Šta si ti njoj? Šta si ti stricu, ujaku, tetki?

Šta je zādruġa? Ko se zove domācīn? Ko sluša domācīna?

Gramatika

I. Prōmena īmenicā māti i kēi (§ 18_{2,3}).

Jednina:

Nom.	māti	kēi
gen.	māter-ē	kēer-i
dat.	māter-i	kēer-i
ak.	māter	kēer
vok.	māti!	kēer-il
lok.	māter-i	kēer-i
instr.	māter-ōm	kēer-ju

Množina: māter-e... (kao kuć-e); kēer-i... (kao reč-i).

II. Zbīrnā īmenica brāča (§ 20).

Množ. od brāt glasi brāča; brāča (= slov. bratje) je zbirna imenica kao dēca.

III. Prísvojnē zāmenice (§ 26) iste su kao u slovenačkom jeziku:

1. mōj, mōja, mōje; náš, -a, -e;
2. tvōj, tvōja, tvōje; váš, -a, -e;
3. njēgov, -a, -o; njēn, -a, -o ili njēzin, -a, -o; njīhov, -a, -o;
4. svōj, svōja, svōje.

Promena

Jednina:

Nom.	mōj	mōj-a	mōj-e
gen.	mōj-eg(a), mōg(a)	mōj-ē	mōj-eg(a), mōg(a)
dat.	mōj-em(u), mōm(u), mōme	mōj-ōj	mōj-em(u), mōm(u), mōme
ak.	mōj — mōj-eg(a), mōg(a)	mōj-u	mōj-e
vok.	mōj	mōj-a	mōj-e
lok.	mōj-em(u), mōm(e)	mōj-ōj	mōj-em(u), mōm(e)
instr.	mōj-īm	mōj-ōm	mōjīm

Množina:

Nom.	mōj-i	mōj-e	mōj-a
gen.		mōj-īh	
dat.		mōj-īm(a)	
ak.	mōj-e	mōj-e	mōj-a
vok.	mōj-i	mōj-e	mōj-a
lok.		mōj-īm(a)	
instr.		mōj-īm(a)	

Isto se tako menjaju: tvōj i svōj; zatim náš i váš; te dve zamenice imaju u gen. jedn. nášeg(a), vášeg(a), u dat. i lok. nášem(u), vašem(u).

Njēgov, njīhov, njēn, njēzin menjaju se kao pridevi neodređenoga oblika.

Vežbanja

1. Reči u zagradama zameni padežem koji treba:

a) u jedn. i množ.: Jesi li pročitao (moja knjiga)? Jesi li zadovoljan (moja knjiga)? U (tvoja čitanka) ima mnogo lepih pesama. U (tvoja čitanka) ima više strana nego u (njihova čitanka). Milan je bio sa (svoj brat) u (naš grad). Suseda je sa (svoja kći) u vrtu. (Kći), najveću zahvalnost duguješ (svoja

mati)! Otac je poslao (svoja kći) u školu. Sećam se dobro (tvoj brat). Dao sam pero (tvoj brat). Videli smo (njegov brat). Išli smo s (njegov brat). Govorili smo s (tvoj brat i tvoja sestra). Deco, ljubite (svoj otac i svoja majka)! U (naše selo) ima mnogo kuća.

b) samo u jednini: Srbi nikad nisu prestali boriti se za (svoja sloboda) i (svoja otadžbina). Ružica je marljiva učenica; u (njejina soba) je uvek red; (njeno vladanje) svi su zadovoljni. Ja sam jučer bio s (tvoja mati) u gradu.

2. Izmenjaj u jednini i množini: dobra mati, njegova kći, moj brat, moj nož, tvoja knjiga, vaše pero, njegov udžbenik, njezin vrt, njihov prijatelj.

3. Napiši kratak sastavak „Naša porodica“.

ВЕЖБА ОСАМНАЕСТА

Мајмун и мачка

Њмао нѣки чѣвек мајмуна и мачку. Ђни су били вѣлике штетѣчиње. Једанпут, кад су били сáми код куће, рече мајмун мачки: „Хајде сá мнѣм да се уѣгостимо!“ Одведе је крај ватре. У пепелу су били затрпани кестени да се пеку.

„Јá бих вáдио кестене,“ рече мајмун, „али тѣ мѣни нѣ иде од руке. Тѣ си за тѣ вѣштија.“ Мачка, радосна штѣ јѣј ѣн тáко лáска, стáне их изгртати из врела пепела. Мајмун пак, пáзећи да га кѣ нѣ видѣ, пѣјде их један по један. У том слуга лупи на врата и пѣвикне им: „Штá вѣ радите тѣ!“ Ђни се разбегну, и тáко мачка, кѣја се прљила, није дѣбила ништа.

Разговор

Које је живѣиње имао неки човек? Какве су биле? Камо одведе мајмун мачку? Заштѣо?

Заштѣо мајмун није хѣео да вади кестене? Штѣа је онда радила мачка, а штѣа мајмун? Ко дође изненада? Да ли је мачка штѣа добила?

Грамматика

Личнѣ зámенице (§ 25) јесу: ја (за прво лице), ти (за друго лице), он, она, оно (за треће лице).

Промена

Јединина:

Ном.	ја	ти
ген.	мене — ме	тебе — те
дат.	мени — ми	теби — ти
ак.	мене — ме	тебе — те
вок.	—	ти
лок.	мени	теби
инстр.	ми́ом (мио́ме)	то́бом

Ном.	он	она	оно
ген.	њега — га	ње — је	
дат.	њему — му	њђј — јђј	
ак.	њега — га, (њ)	њѹ — је, ју	
вок.	—	—	
лок.	њему	њђј	
инстр.	њим (њѹме)	њђм (њђме)	

као у мушком
ролу

Множина:

Ном.	ми	ви	они	оне	она
ген.	нас — нас	вас — вас	њѹх — их		
дат.	нама — нам	вама — вам	њѹма — им		
ак.	нас — нас	вас — вас	њѹх — их		
вок.	—	ви	—		
лок.	нама	вама	њѹма		
инстр.	нама	вама	њѹма		

Пáмти. 1. Поред пђтпунѹх ђблика (мене, мени...) неки падежи имају и краће облике (ме, ми...). Краћи облици зову се енклитике. Енклитике употребљавамо као у словеначком језику, али не стоје никада на почетку реченице.

2. Енклитике се пишу одељено од предлога: пђ њ, зá њ, нá њ, прђдá њ (словеначки: роњј, занј, панј, преденј).

3. Ми и ви у српскохрватском језику немају женскога рода. Девојке говоре: „Ми смо марљиве“ (словеначки: „Me smo marljive“).

Вежбања

1. Речи у заградама замени падежем који треба (једн. и множ.): Учитељ је дао књигу (ја), а не (ти). Са (ја) је дошла и моја сестра. Идем с (ти). Лав допусти својим поданицима да изађу преда (он).

2. Замени курзивом штампане именице личним заменицама: Мајмун одведе *мачку* крај ватре и рече *мачки*: „Ево кестена! Извади *кестене* из ватре!“ *Мачка* стане изгртати *кестене* из врела пепела. Тада дође слуга и повикне *мачки* и *мајмуну*: „Шта ви радите ту!“ *Мајмун* и *мачка* се разбегну.

Мајка позове Мару и Јована; *Мари* даде јабуку, а *Јовану* крушку. *Мајку* смо видели, а *оца* нисмо. Говоримо о *Мари*; говоримо о *Јовану*. Јован је дошао с *оцем*, а Мара с *мајком*. С *ученицима* је дошао учитељ. *Ученицима* су припремили ручак. *Ученике* смо видели, а ученице нигде.

ВЕЖБА ДЕВЕТНАЕСТА

Вукови и овце

Једнога дана вукови пошаљу гласника овцама жељећи да с њима убудуће живе у миру и пријатељству.

„Зашто“, говорио им је он, „да будемо вечито у борби на живот и смрт? Та они неваљали пси свему су томе криви; лају увек на нас, често пута и без икаква разлога, те нас тиме само изазивају. Напустите их, па неће бити више никакве препреке између нас и вас; биће вечити мир и пријатељство!“

Глупе овце послушале ове речи и напустиле псе. Изгубивши на тај начин своје најбоље пријатеље, стадо је лако после постало жртвом вукова.

Разговор

Зашто вукови пошаљу гласника овцама? Како им је говорио тај гласник? Шта су учиниле овце? Шта се догодило с овцама? Какву нам поуку даје ова басна?

Граматика

Показнѣ зâменице (§ 27) јесу:

òвај, òва, òво	} словеначки: ta, ta, to
тај, та, то	
òнај, òна, òно —	

Те се заменице мењају као одређени придеви, дакле: òвај, òвог(а) . . . тај, тог(а) . . . òнај, òног(а) . . .

Памти. Заменица òвај показује оно што је близу лица које говори; заменица тај показује оно што је близу лица с којим се говори; заменица òнај показује оно што је далеко и од лица које говори и од онога с којим се говори.

На пр.: Хоћу ли да узмем ову књигу, *џу* књигу или *ону*?

Овај шешир што га ја носим и *џај* што га *џи* носиш свиђају ми се; али *онај* што га он носи није леп.

„Чија је *ова* књига што је имам у руци?“ — „*Та* књига је ваша.“

Вежбања

1. Попуни ове реченице заменицом овај, тај и онај и преобрати их у множину: — ђак ништа не ради. Сећам се — града. Верујем — јунаку. Извади — зуб! Поштуј — учитеља! Не говори о — другу! Иди с — пријатељем! — жена није ми позната. Сећам се — пријатељице. Помози — жени! Поштујем — жену. Говорим о — слици. — служавком смо задовољни. — перо је добро. Сећам се — имања. Дивим се — времену. Купио сам — перо. Јеси ли задовољан — лењиром? Говорили смо о — брду.

2. Попуни ове реченице показном заменицом која треба: У руци имам књигу; — књига је врло лепа. И ти имаш у руци књигу; али — књига није лепа. — књига коју је јучер купио наш пријатељ корисна је.

Ко је — човек овде? Ко је — код вас? Ко је — у углу собе?

ВЕЖБА ДВАДЕСЕТА

А. Питалице

Питали пѣтла: „Кò те буди тако рано?“ — „Рано легање.“

Питали зѣца: „Шта је слађе од главице кùпуса?“ — „Слађе су двѣ главице.“

Питали учитеља: „Кòји ти је ђак најбољи?“ — „Онај кòји зна оно што зна, али кòји зна и шта не зна.“

Питали лекара: „Од кòје се бòлести најмање умире, а од кòје највише?“ — „Најмање од глади, а највише од много јèла и пића.“

Питало дете оца: „Кàкво је месо најслађе?“ — „Језик.“ „А најгоре?“ — „Језик.“

Питали циганско дете: „Чија је кућа најоглашенија у вашем селу?“ — „Бòгме наша, јер је ономадне изгорела.“

Б. Пòсловице

Кò једанпут слаже, други пут залуду каже. Кòга није, да хлèба не ије. Кòму се мачка умилжава, онога и огрèбе. Кòга Бòг милује, онога и кàра. С ким си, онакй си.

Штò високо лети, на ниско пада. Чèга се мудар стиди, тим се луд поноси. Чèму се ругаше, тим се понуђаше. Штò Бòг даје, тò је свè добро. О чем човек радио, о том се и хранио. Чиме се нòв суд напунй, на оно увек удара.

Пас кòји много лаје не уједа. Кòја кòкош много какоће, (та) мàло јàја нòси. Чија сила, онога и царство. Какав отац, такав син. Каква мајка, таква и кнй.

Граматика

1. Упитнè зàменице (§ 28) јесу:

кò? — kdo?

штà? (штò?) — kaj?

кòји, -а, -è? — kateri, -а, -о?

чији, -а, -è? — čigav, -а, -о?

какав, каква, -о? — kakšen, kakšna, -о?

Промена: 1. кò, штà (в. стр. 14).

2. кòји, -а, -è и чији, -а, -è мењају се као одређени придев (туђи, -а, -е).

3. kàkav, kàkva, -o meња се као неодређени придев (добар).

II. Óдноснѣ зàменице (§ 28) у српскохрватском језику су по облику исте као упитне:

kò	—	kdor	kòjй	—	kateri, ki
штò	—	kar	чйjй	—	čigar
		kàkav	—		kakršen.

Вежбања

1. У овим реченицама потражи курзивом штампане речи упитном заменицом: *Ђак учи. Учитељ пита ђака. Дошао сам са браћом. Он шета са сестром. Милан је дао ситарцу хлеб и сир. Пишемо оловком. Твој брат лепо израђује задашке. Пас се боји господара. Трава расте. Учимо о заменицама. Немам времена. Ова хартија је хрпава, а она је глатка. Добар ђак увек је пажљив. Говоримо српскохрватским језиком. Бежанова мајка пева, а Стојанова плаче. Његов отац је трговац. Наше књиге су на столу.*

2. Преведи на српскохрватски језик ове реченице: *Kdor visoko leta, nizko pada. Kar imam, to dam. Kar si rekel, ni res (истина). S čimer drugim koristiš, s tem koristiš sebi. Čigar krava, tistega tudi tele. Kakršen gospodar, takšen tudi sluga.*

VEŽBA DVADESET I PRVA

A. Báka i ùnuka

Bako, stārā bako — bābušćice mlā,
 Jèsi l' i tī kādgod mlā, mlāda bíla?
 Jèsi l' mògla kādgod da ispravíš léda?
 Jè l' i tvòja kòsa bíla kādgod smēđa?
 Jè l' i tvòja hālja bíla kādgod krātka?
 Jè l' i tèbe kōgod zvāo: „Dúšo mòja slātkā?“
 Jè l' i tèbi kōgod kādgod 'vākū lūtku dāo?
 Vāljda se skrīhala, pa ti je sād žāo?...
 Tā zār mōrā, bako, da òstarī svāko?
 Hòcū l' i jā, bako, da òstarīm tākō?
 Mōrām li zār i jā bīti tākō séda,
 Tākō smēžurāna, zgūrena i bléda?
 Pa zār tōmē nēmā bāš nīkakva léka?
 Zār se tō nè možē žíveti dōvēka?

Jovan Jovanović Zmaj

B. Pòslovice

Ako je něko lůd, ně budi mu drůg. Nřko nřkoga ně moŹe osramòtiti dok se sām ne osramòti. Nřšta nije nòvo na svētu. Što gòd kò činì, svě sèbi činì.

* * *

„Něšto něšta izelo, pa òd nešta kòsti òstale“, (rěkao Hèrcegovac kad je pŕvi půt vřdeo ũ polju plůg i jårmove).

Razgovor

A. Kakva je bāka nekada bila? MoŹe li sada da ispravi leŹa? Kakva joj je nekada bila kosa? A sada? Kakva joj je nekada bila halja? Kako su je nekada zvali? Da li mora svako da ostari? Da li će i mala unuka tako ostareti? Zar se moŹe Źiveti do veka?

B. Šta je rekao Hèrcegovac kad je pŕvi put video u polju plug i jårmove?

Gramatika

Neòdrėdeně zāmenice (§ 29) jesu:

něko — slov. *nekdo*; nřko — *nikdo, nihće*; svāko — *vsakdo*;

něšto — *nekaj*; nřšta — *nič*;

kògod — *kdo, nekdo*; ko gòd — *kdorkoli*;

štògod — *kaj, nekaj*; što gòd — *karkoli*;

někī, -ā, -ō — *neki*;

nřkakav, -kva, -kvo — *nikakšen*.

Promena. Zamenice něko, nřko, kògod, ko gòd menjaju se kao upitna zamenica kò; dakle: něko, nřkoga, nřkomu... kògod, kògagod... ko gòd, koga gòd...

Zamenice něšto, nřšta, štògod, što gòd menjaju se kao upitna zamenica štā (štò); dakle: něšto, něčega... štògod, čègagod... što gòd, čega gòd...

Zamenica někī menja se kao određeni pridev; dakle: někī, někòga...

Zamenica nřkakav menja se kao neodređeni pridev; dakle: nřkakav, nřkakva...

Vežbanja

1. Reči u zagradama zameni padežem koji treba: Tvrđica (niko) ne pomaže i (niko) ne voli. Ovome čoveku ne možeš ugoditi (ništa, instr.). (Ko god) vidiš, misli da je tvoj bližnji! Video sam (neko). Ko (svako) sluša, zlo čini, a ko (niko) ne sluša, još gore. Otac i majka o (nešto) govore. Dete je (što god, instr.) zadovoljno. S (neki) se slažem, a s (neki) ne. Ne bojim se (nikakav) posla.

2. Napiši kratak sastavak „Kakva je baka nekada bila“.

ВЕЖБА ДВАДЕСЕТ И ДРУГА

А. Зашто су Срби сиромашни

Кад су народи делили срѣћу овога свѣта, скѹпе се сви и почну делили добра. Рѣкну најпре Латини: „Ми ћемо мѹдрост.“ А Грци: „Ми ћемо питомину и добру зѣмљу.“ И Руси: „Ми ћемо пространу зѣмљу и планине.“ Енглези: „Ми ћемо море.“ Французи: „Ми ћемо паре и рат.“ Турчин: „Ја ћу поља, воде и коње.“

„А шта ћете ви, Срби?“ — „Не можемо вам, браћо, данас казати пре него што се дома не поразговоримо и договоримо!“ И на томѣ и остаде.

Народна приповејка

Б. Мудрац и слуга

У старо време мудрац један шетао љвече пољаном. Гледао је звезде, јер је хтео да докучи небеске тајне. Наједанпут упадне у једну јаму. Слуга га извуче из јаме, па му рече: „Ето! Хоћеш да знаш шта је на небу, а не видиш шта је на зѣмљи.“

Разговор

А. Зашто су се скѹпили народи? Шта су тражили Латини, Грци, Руси, Енглези, Французи, Турци? А Срби?

Б. Зашто је мудрац шетао љвече пољаном? Камо упадне? Шта му рече слуга?

Грамматика

Глагол хтѣти (§ 33₂).

1. Садашње време, потврдни облик:

1. (ја) хòђу да знам (знати)	= ја ћу да знам = хоџем знати
2. (ти) хòђѣш да знаш	ти ћеш да знаш
3. (он, она, оно) хòђѣ да зна	он ће да зна
1. (ми) хòђемо да знамо	ми ћемо да знамо
2. (ви) хòђете да знате	ви ћете да знате
3. (они, оне, она) хòђѣ да знају	они ће да знају.

2. Садашње време, упитни облик: хòђу ли да знам? итд.

3. Прошло време: ја сам хтѣо или хтѣо сам итд.

Вежбања

1. Ђак (писати): Ђак хоће да пише.

Тако исто начини реченице из ових речи: Ја (учити). Он (шетати). Ми (радити). Девојке (певати). Деца (спавати). Ви (гледати) кроз прозор. Ја (написати) задатак. Браћа (ићи) у град. Они (видети) књигу.

2. Горње вежбање преобрати у прошло време. (Овако: Ђак је хтео да пише итд.)

VEŽBA DVADESET I TREĆA

A. Ūdi čovèčjĕga tĕla

Jĕdnōm se pōsvadili ūdi čovèčjĕga tĕla i nĭsu htĕli jĕdno drŭgōme da slŭžĕ. „Nĕćemo da hōdĭmo, nĕćemo da vas nō-sĭmo,“ kăžŭ nōge, „hōdĭte sámi!“ „Nĕću da rādĭm ză vās,“ kăžĕ dĕsnā rŭka, a lĕvā dōdā: „Rādĭte sámi!“ Ūsta mĭrmljajŭ: „Nĕćemo da žvāćemo hránu za žĕludac.“ Őći: „A mĭ da străžĭmo ză vās? Nĕćemo da glĕdāmo.“

Tăkō se pōbŭnĕ svĭ ūdi i nĕćĕ da slŭžĕ. Ali štă se dogōdĭlo? Ūdi su pōčĕli slăbeti, ĉĭtavo tĕlo sáhnuti. Săd su ōni ĭstom razŭmeli da je lŭdōst svăđati se i da vălĭjă jĕdno drŭgōm da pōmăžĕ. Lătĕ se slōžno pōsla i ĭznova se ōkrĕpĕ i ōzdravĕ.

B. Ó našem tělu

Najvážnější dělovi našega těla jěsu: gláva, trůp i údovi.

Na glávi je líce i lůbanja. Na lícu imámo čelo, ōči (děsnō i lěvō ōko) s ōbrvama, kápěima i trěpavicama, nōs, ōbraze, ústa s ůsnicama (u ústima su jězik, zůbi i něpce), brádu i ůši (děsnō i lěvō ůho). Lůbanja je obrásla kōsōm. U lůbanji je mōzak.

Gláva je vrátom ůtvřěna zā trůp. Na trůpu su grůdi, léđa, trbuh i slábine.

Na růkama rāzlikujěmo mřšku, lákat i šāku s prřstima i nōktima. Na nōgama je bůt, kōleno, gnjāt i stōpalo s pětōm, tābanom i prřstima.

U trůpu su najvážnější orgáni: želudac, srce i plůća. Želudac vārī jělo i píće; srce sprōvodí křv kroz celo tělo; plůćima ůdišěmo vāzdůh.

Ōćima glěďámo, ůšima slůšāmo, nōsom mirišěmo, jězikom kůšāmo, prřstima i kōžōm pīpāmo i ōsečāmo. Tō su naših pět čůlā. Da nēmāmo ōćijū ni ůšijū, ništa ně bismo mōgli ni znāti ni naučiti. Zātō trěbā da čůvāmo ōvā čůla.

Razgovor

A. Ko se pōsvadio? Šta su kazale nōge, šta růke, ústa, ōči? Šta se dogōdilo? Šta su nāpokōn svi ůvideli?

B. Koji su najvážnější delovi našega tela? Šta ima na glavi? Koje delove rāzlikujěmo na licu? Cime je obrásla lůbanja? Šta je u lůbanji? Koji su delovi trupa? Šta rāzlikujěmo na růkama, na nogama? Koji su najvážnější orgáni u trupu? Koji posao vrše želudac, srce, plůća? Koja su naša čůla? Čemu nam služe? Zašto treba da čůvāmo čůla?

Gramatika

I. Glagol htěti (§ 332).

Sadašnje vreme, odrečni oblik:

něću da gledam (slov. *nočem gledati*)

něćeš da gledaš

něće da gleda

něćemo da gledamo

něćete da gledate

něćē da gledaju

Prošlo vreme: nísam htěo...

II. Prømena ĩmenĩcā ðko i ũho (§ 192).

	Jednina:		MnoŹina:	
Nom.	ðk-o	ũh-o	ðç-i	ũš-i
gen.	ðk-a	ũh-a	ðç-i (ðç-ijũ)	ũš-i (ũš-ijũ)
dat.	ðk-u	ũh-u	ðç-ima	ũš-ima
ak.	ðk-o	ũh-o	ðç-i	ũš-i
vok.	ðk-o!	ũh-o!	ðç-il	ũš-il
lok.	ðk-u	ũh-u	ðç-ima	ũš-ima
instr.	ðk-om	ũh-om	ðç-ima	ũš-ima

III. ĩstrumentāl s prėdlogom i bez njėga (§ 37s).

- a) Usta s usnicama. Ðak je došao sa knjigom u ruci. — Slov.: *Usta z ustnicami. Dijak je prišel s knjigo v roki.*
- b) Oçima gledamo. Ðak piše olovkom. — *Z oçmi gledamo. Dijak piše s svinçnikom.*
- a) Kad znaçi instrumental društvo ili neku zajednicu, onda prėd njĩm stoji predlog s (sa);
- b) ako znaçi oruđe ili sredstvo, instrumental nema predloga.

VeŹbanja

1. Ðak (pisati): Ðak neçe da piše.

Tako isto naçini odreçne reçenice iz ovih reçi: Ja (uçiti). On (šetati). Mi (raditi). Devojke (pevati). Deca (spavati). Vi (gledati) kroz prozor. Ja (napisati) zadatak. Braća (içi) u grad. Oni (videti) knjigu.

2. Reçi u zagradama zameni padeŹem koji treba: Ne veruje ni (svoje oko). Crvena boja škodi (oko). Boja (tvoje oko) je modra. Usta zatvori, a (oko) otvori! On mu je trn u (oko). U cara Trojana su bile (kozje uho). Gledamo (oko), a slušamo (uho). Konj kopa nogama, a (uho) striŹe. Koliko (oko) i koliko (uho) imamo?

3. Reçi u zagradama postavi u instrumental bez predloga ili, gde treba, s predlogom s(a):

Pišemo (pero). Otac je došao (svoj sin). Trava se Źanje (srp). Zapalio je slamu (sveća). Milan je šetao (majka). Ne druŹi se (taj ÷ovek)! Usta ispiramo (voda). Vojvoda je otišao (velika vojska). Majka putuje (kçi). Ribari love ribe (mreŹa). Pritrçi k njemu (gola sablja). Umivamo se (voda).

4. Çitaj u Dodatku narodnu pripovetku „Turçin i hajduk“.

ВЕЖБА ДВАДЕСЕТ И ЧЕТВРТА

Промењурна девојка

Ишла девојка у град. На глави је носила котарицу с лонцима, пуним млека. „Док продам млеко,“ рече, „отићи ћу у дућан и купићу себи лепо одело. Кад га обучем па пођем улицом, сви ће ми се клањати, а ја ћу овако одздрављати.“ Нато се поклонил, а млеко се пролије.

Разговор

Камо је ишла девојка? Шта је носила на глави? Шта је говорила сама собом? Зашто се поклонила? Да ли је купила лепо одело? Зашто не?

Граматика

Будуће време или фјутур (§ 35).

1. Од једнога глагола добијемо будуће време кад његов неодређени начин (инфинитив) додамо скраћеном садашњем времену глагола хтети: ја ћу купити = *jaz bom kupit*, ти ћеш купити итд.

2. Ако облици ћу, ћеш... долазе иза неодређеног начина, спајају се с њим, а неодређени начин одбацује свој наставак -ти: купићу = *kupit bom*, купићеш итд.

3. Ако се неодређени начин свршује на -ћи (ићи, рећи, доћи, пети), нема спајања ни одбацивања: ја ћу ићи или ићи ћу, ти ћеш ићи или ићи ћеш итд.

Одречни облик: нећу купити, нећеш купити...

Вежбања

1. Преобрати у будуће време ове реченице: Муње севају. Киша иде. Ветар дува. Небо се ведри. Месец излази. Звезде блистају. Зора руди. — Девојка је купила ново одело. Птице граде гнездо. Ја сам написао задатак. Ватра не гори. Данас не читаме. Ти учиш напамет песму. Ми бранимо отаџбину. Ви служите у војсци. Мајка пече колаче. Ласте се селе у јужне земље. Дође к мени, па ме поздрави. Он дође кући. Отац није дошао. Ђорђе је отишао у град. Шта си рекао?

2. Преобрати у будуће време вежбу шесту: Ваљан ђак. (Душан ће бити добро дете. Сваки ће дан...)

ВЕЖБА ДВАДЕСЕТ И ПЕТА

Лето

Дани су врло дуги, а ноћи врло кратке. Сунце жеже. Слатко воће сазрева; миришу расцветане руже и друге цвеће.

Село је занемело. Људи, жене, момци и девојке, све што може да ради, отишло је рано ујутру у поље. Жетеоци марљиво жању и бацају руковети на земљу, које везиоци за њима купе и вежу у снопове. Снопове дену у крстине.

О подне радници напуштају рад да се одморје у хладу каква лисната дрвета. А најрадије бегају ближе извору или реци где ће се расхладити и окупати.

Кад жега попусти, све оживи. Радници брже раде. Врџаци и друге птице весело цвркућу. Кад сунце зађе, чује се блејање оваца и рика говеда. Пастири гоне нахрањену стоку кући. Село оживи. Ратари долазе кући уморни и знојави. Тешко су радили. Код куће их чека добра вечера да уз сладак залогај прославе обилату жетву.

Грамматика

Звучни и беззвучни сугласници (§ 82) — Једначење сугласника (§ 9а).

Сугласници се деле у звучне и беззвучне:

звучни:	б	д	г	з	ж	ђ	џ	в		
беззвучни:	п	т	к	с	ш	ћ	ч	ф	х	ц

Звучни и беззвучни сугласник не могу стајати један до другог у истој речи, него се морају изједначити, тј. први се мора мењати према другоме. Ако је други беззвучан, постане и први беззвучан (б постане п, д постане т...):

врабац	—	(враб-ца)	—	врапца, врапци
сладак	—	(слад-ка)	—	слатка, слатко
		(раз-хладити)	—	расхладити
тежак	—	(теж-ка)	—	тешка, тешко

Вежбања

1. Диктат: ископати, исток, испит, истрести, отклонити, откривати, потписати, потпора, арапски, слушкиња, огрепсти, потпун, распарати, српски, Српкиња.

2. Напиши: а) женски и средњи род од ових придева: редак, сладак, гладак, тежак, жидак, низак, узак; б) генитив од ових именица: залазак, предак, образац, напредак, хрбат.

3. Напиши кратак саставак „Летње вече у селу“.

VEŽBA DVADESET I ŠESTA

Svēt (Svījet)

Alà je lēp (lījep)	Tāmo Dūnav
Óvāj svēt (svījet)!	Zlāta pūn,
Ónde (óndje) pòtok,	Ónde (óndje) tráva,
Óvde (óvdje) cvēt (cvījet),	Óvde (óvdje) žbūn.
Tāmo nīva,	Slāvūj pēsmōm (pjēsmōm)
Óvde (óvdje) sād,	Ljūljā lūg,
Ēno sūnce,	Jā ga slūšām
Ēvo hlād!	Ī mōj drūg.

Jovan Jovanović Zmaj

Gramatika

Ekavski i ijekavski govor (§ 6).

Ekavski: lēp, svēt, cvēt — ijekavski: lījep, svījet, cvījet;
ekavski: pēsma, óvde — ijekavski: pjēsma, óvdje.

U mnogim rečima prema dugome ē u istočnom govoru govori se na jugu redovno ije, a prema kratkome ě — je.

U knjigama nalazimo i ekavski (istočni) i ijekavski (južni) govor.

Vežbanja

Citaj u Dodatku pesmu „Marko Kraljević i soko“ i potraži sve reči u kojima stoji (i)je mesto ekavskoga e.

TUMAČENJA

м. р. = мушки род, *moški spol*; ж. р. = женски род, *ženski spol*;
с. р. = средњи род, *srednji spol*; л. = лице, *oseba*; предл. = предлог.

Вежба прва

вѣжба — *vaja*
 учионица — *učilnica*
 у — *v*
 видан, -дна, -дно — *svetel*
 и — *in*
 чѣтири — *štiri*
 таван — *strop*
 прозор — *okno*
 у клупама — *v klopeh*; клупа,
 -ѣ — *klop*, -и
 господин — *gospod*
 стô, стôла — *miza*
 стôлица — *stol(ica)*
 пред нама — *pred nami*
 на таблу — *na tablo*
 креду — *kredo* (4. sklon)
 дѣсном, лѣвом рýком — *z desno,*
levo roko
 спужву — *gobo* (4. sklon);
 спужва — *goba*
 и — *tudi*
 òлôвка — *svinčnik*
 пѣро, пѣра — *pero, peresa*
 писанка — *zvezek*
 равнало — *ravnilo*
 ёто! — *glej!*
 су — *so*
 пазѣ — *pazijo*
 их — *jih*
 кòрити — *grajati, karati*
 најбољй — *najboljši*
 ученик — *učenec*; ученици —
učenci
 влáдају се — *vedejo se*; влáдати
 се — *vesti se*

свй — *vsi*
 вòлѣ — *ljubijo*
 ученикá — *učencev* (2. sklon
množ.)
 дàнас — *danes*
 звóнце, ср. р. — *zvonček*
 поспрѣмати — *pospravljati*
 òдлазити — *odhajati*
 рýчак — *obed, kosilo*
 грамáтика — *slovnica*
 штáмпан — *tiskan*
 ћириловскй — *cirilski*
 слòво — *črka*
 јѣсу — *so*
 потрáжити — *poiskati*
 кòјá су слòва... — *katere črke*
so...
 òблйк, м. р. — *oblika*
 знáчѣње — *pomen*
 јѣднáк — *enak*
 слòвенáчкй — *slovenski*
 дрýкчѣ — *drugače*
 òстану — *ostanejo*
 пòсве — *povsem, popolnoma*
 рýкописнй — *rokopisni*
 подвýци — *podčrtaj*; подвýћи
 — *podčrtati*
 једáнпут — *enkrat*; двáпу —
dvakrat
 вѣжбање — *vaja*
 ћирилицòм и латинициòм — *s ci-*
rilico in latinico
 сáставак — *sestavek*
 áкценат, áкцѣнта — *akcent, na-*
glas
 пйшý — *pišejo*

Вежба друга

шкòлскй — šolski; шкòла — šola
 звāти, зòвѣм — imenovati
 ѣак — dijak
 гдѣ — kje
 сāда — sedaj
 сам — sem
 у кòжòй клýпи — v kateri klopi
 трѣћй — tretji
 крај (predl. z 2. sklonom) — pri
 пѣнцѣр — okno
 кò — kdo
 иза (predl. z 2. sklonom) — izza, za
 сѣдѣ — sedijo
 брāна — brata, bratje
 штā — kaj
 ймати — imeti
 свāкй — vsak
 гýму — brisalico (4. sklon)
 или — ali
 лѣњйр — črtalo
 зòвy — imenujejo
 јòш — še
 џѣп — žep
 мāрамица — robček
 кāжи! — povej!
 òрмāр, м. р. — omara
 чивилук — klin, obešalo
 сāндук — zaboj
 сyнђер, м. р. — goba
 нāмештāј — pohištvo, oprava
 вр̀ло — zelo
 поспрѣмити — pospraviti
 хāјдѣмо! — pojdimo!
 кyни — domov; кyна — hiša
 сyтра — jutri
 òпѣт — zopet
 дòһи ћемо — prišli bomo
 зātйм — potem, nato
 òвѣ рѣчи — te besede; рѣч — beseda
 āли — toda

Вежба трећа

јā — јаз
 кāкав, -ква, -кво — kakšen
 прѣма — proti, napram
 учтив — vljuden, prijazen
 дāкле — torej
 ѣāци — dijaki
 дрyгови — tovariši; дрyг — tovariš
 одговāрати — odgovarјати
 нò — toda
 зāиستا — zares
 тāкав, -ква, -кво — takšen
 кāко — kakor
 Ђyкића нѣмā — Đukića ni
 вѣћ — že
 за нѣколико дāнā — za nekoliko dni, v nekaj dneh
 ѣто га међy нāма — pa bo med nami
 чyвати — varovati
 здрāvље — zdravje
 сāдашњй — sedanji
 врѣме — čas
 пòтврдно — trdilno
 дyг, -а, -о — dolg
 лице — oseba
 yпитно — vprašalno
 пītāње — vprašanje
 пītати — vprašati
 овāкò — tako, takole
 код (predl. z 2. sklonom) — pri
 кòд кyћѣ — pri hiši, doma
 измѣњāј — spregaj

Вежба четврта

лāv — lev
 сyдити — soditi
 нѣкада — nekдај
 дòпустй* — je dovolil
 пòдāницима — podložnikom; пòдāник — podložnik
 изāђу — pridejo, stopijo; изāһи — iziti, priti (ven)

* Svršeno prošlo vreme (aorist).

прѣдѣ њ — predenj
 потужѣ — potožijo; потужити —
 potožiti
 о својим нѣвољама — о својих
 težavah; нѣвоља — stiska,
 težava
 дѡѣ — pride; дѡи — priti
 обливен сѹзама — polit s sol-
 zami, objokan; сѹза — solza
 јој — ji
 нѡѡ — noč
 изедено — pojedeno
 погледа* — je pogledal
 ѡштар, -тра, -тро — oster
 јѣр — ker
 знаѡ — znal
 кривац — krivec
 ѡбично — navadno
 лице — obraz
 по ѡчима — po očeh; ѡчи —
 oči
 ѡдјѣдном — na mah, kar
 повѣкнути — vzklikniti
 вѹк — volk
 учинио — storil; учинити —
 storiti
 гѡсподѣру! — o gospodar!
 клѣти, кѹнѣм се — zaklinjati se,
 prisegati
 пет је вѣѡ дѡна штѡ сам . . . —
 pet dni je že, odkar sem . . .
 нѣшто — nekaj
 болестан, -сна, -сно — bolan
 јѣло — jed
 уздржѡвати — vzdrževati
 није ѣстина — ni res; ѣстина —
 resnica
 штѡ — kaj, kar
 кад — ko
 нико — nikdo, nihče
 ѡптужујѣ — obtožuje
 тиме — s tem
 учиниѣ — bo storil
 без — brez
 ѣкакав, -ква, -кво — kak, kateri-
 koli

ѡде* — je šel
 сѡв, свѡ, свѣ — ves
 потѡм — potem, nato
 очевѣдац, очевѣца — očividec
 приѡа
 посведѡчити — izpričati, potrditi
 жѡлити — žalovati

зѡшто — zakaj
 кѡзати, кѡжѣм — reči
 с — s, z
 кѡзна — kazen
 о кѡјим живѡтињама — о kate-
 rih živalih; живѡтиња — žival
 магарац — osel
 вѡ, вѡла — vol
 свѣиѡче — prašič
 пѡс — pes
 дѡвљѣи — divji
 звѣрад — zverjad
 ѡдречан, -чна, -чно — nikalen
 ѣменица — samostalnik
 приѡев — pridevnik
 зѡменица — zaimек
 брѡј — števnik
 прилог — prislov
 свѣза — veznik
 ѣсклик — medmet
 преѡбрѡтити — preobrniti, spre-
 meniti
 речѣница — stavek
 пѣсма (4 skl. пѣсму) — pesem

Вежба пѣта

А. дѡни — dnevi
 пѡстајати, -јѣм — postajati
 крајѣи — krajši
 дѡлазити, -ѣм — prihajati
 лѣшѣ — listje
 жѹтѣти, жѹтѣм — rumeneti
 ѡпадати, -ѡм — odpadati
 сѣлица — selivka
 тѡплијѣи — toplejši
 крајѣѣи — kraji
 погдѣкојѣи — nekateri, kak

* Svršeno prošlo vreme (aorist).

ђтварати, -ам — odpirati
 трѹхнути, -ем — trohneti
 крушка — hruška
 јабука, ж. р. — jabolko
 ђрах — oreh
 вђхе — sadje
 сазрети, -им — dozoreti
 дђца — otroci
 пђњати, пђњем се — vzpenjati
 се, plezati
 дрвђхе — drevje
 рѹмен, рѹмђна, -о — rdeč
 бацати, -ам — metati
 ђстављати, -ам — shranjevati
 пријати, -ам — tekniti
 крѡмпир се вђди — krompir se
 копље; вђдити, -им — jemati
 (ven)
 сђћи, сђчђм — sekati, rezati
 кѹпус — zelje
 грђжђе — grozdje
 зрђти, зрђм — zoreti
 бђрба — trgatev
 ала! — ah! oh!
 ѹјутру — zjutraj
 рђно — zgodaj
 бђрач (бђрачица) — trgavec
 (trgavka)
 сђбђм — s seboj
 прибор — pritekline, orodje
 пђвати, -ам — peti
 ѹвечђ — zvečer
 рђтар — poljedelec
 ђрати, ђрђм — orati, orjem
 пђслови — posli, opravila;
 пђсао — posel, opravilo
 довршђвати, довршѹјђм — do-
 končavati
 ѡуди — ljudje
 спрђмати, спрђмам — pripravljati
 Б. бђшта — vrt
 ђграђен — ograjen
 зђмљиште — zemljišče
 засађен — zasajen
 цвђхе — cvetje
 пђврхе — zelenjava
 пђкрај — poleg, ob

стђза — steza
 на лђјама — na gredicah; лђја —
 gredica
 на дну — na dnu; na spodnjem
 koncu
 ѹз плђт — ob plotu
 гђјити, гђјђм — gojiti
 у вртђвђма — v vrtovih
 мђрис — vonj
 ђсобито — posebno
 бђја — barva
 цвђтати, -ам — cvesti
 лђти — poleti
 карђнфил — nagelj
 с јђсђни — jeseni
 ђурђђна — georgina
 мђрисати, мђришђм — dišati
 имђдђм = имђм
 лѹк — česen, čebula
 лђһика — glavnata salata
 дђња — melona
 тђква — buča
 кђристан, -сна, -сно — koristen,
 -stna, -stno
 на вђһкама — na sadnih dre-
 vesih; вђһка — sadno drevo
 шљђва — sliva, češplja
 црвен, црвђна, -о — rdeč
 жѹт — žolt, rumen
 тђман, -мна, -мно — temen
 кђштица — koščica

ђстављати, -ам — zapuščati
 гђдишњђ дђба — letni čas
 дђһи һе — prišel bo
 скђро — kmalu
 нђма — ni
 наставка — končnica
 рђдити, рђдђм — delati

Вежба шеста

вђљан — priden, vrl
 ђпрђн — umit
 ђчешљђн — počesan
 на пђласку — pri odhodu
 ђтац, ђца — ође
 чђнђти, -им — delati

пүтем — po poti; пүт, м. р. —
 pot
 старій — starejši
 йшао — šel
 ўлазити, -им — vstopati
 на месту своме — na svojem
 mestu
 ўчити, -им — učiti se
 задатке — naloge (4. sklon množ.)
 памтити, -им — pomniti
 казівати, казујем — praviti, pri-
 povedovati
 һаціма — дијакон (3. sklon
 množ.)
 ўвек — vedno
 тек — šele
 онда — tedaj
 родители — starši
 са браһом — z brati
 ў слози — v slogi

када — kdaj
 пршло време — pretekli čas
 глаголски радни прїдев —
 tvornopretekli deležnik II.
 свршавати, свршавам — kon-
 čevati
 крајня — končni
 дѣвѣрка — dekle
 дѣвѣчица — deklica
 пажлив — pazljiv
 цртати, -ам — risati
 ватра — ogenj
 рђав — slab

Вежба седма

заклањати, -ам — varovati,
 braniti
 кйша — dež
 хладноћа — mraz
 врућина — vročina
 приземан, -мна, -мно — pritličen
 један — eden, en
 кат — nadstropje
 више — več
 с прозорима — z okni
 кров — streha

оцак = димњак — dimnik
 стан — stanovanje
 подрум — klet
 таван — podstrešje
 црѣпом — z опеко; црѣп, -а —
 опека
 има — je
 покривен, покривѣна, -о — pokrit
 сламом — s slamo
 прѣтсѣбље — prednja soba
 лѣжница = спаваћа сѣба —
 spalnica
 благѣвалйште = трпезарија —
 jedilnica
 да бѣду — da so
 трѣба — je potreben, -na, -no
 станѣви — stanovanja (množ.)
 сѣнце — sonce
 град — mesto
 станара — stanovalec, najem-
 ник (2. sklon množ.); станар
 — stanovalec

чѣга — česa
 мѣгу — morejo
 дѣлови — deli (množ.); дѣо, дѣла
 — del
 чѣме — s čim
 пѣдѣљен — razdeljen
 прѣмена (именйца) — sklanjatev
 (samostalnikov); прѣмена —
 sprememba, pregibanje
 рѣд — spol
 нйшта — nič
 прѣми — sprejmi; прѣмити, прѣ-
 мѣм — sprejeti
 захвалност — hvaležnost
 нйкад — nikoli
 зѣо, злѣ, злѣ — zloben, hudoben
 зѣдовѣлни смо кѣһом — zado-
 voljni smo s hišo
 пѣдеж — sklon
 дозѣвати, дѣзѣвам — klicati
 дозѣвали бисмо — (mi) bi kli-
 cali
 одрѣдити, одрѣдим — določiti
 им — jim
 зѣграда — oklepaj

замѣнити, зaмѣнѣм — zamenjati,
nadomestiti
пoрeд — poleg
зaбoрaвити, -ѣм — pozabiti

Вежба осма

A. рoдa — štorklja
лyкaв — zvit, pretkan
хтѣлa — hotela
бeзaзлeн — nedolžen; brez hu-
dobije
je (ак.) — jo
пoзвaти, пoзoвѣм — poklicati,
povabiti
гoзбa — gostija, pojedina
лѣя = лѣсица
спрѣмити, спрѣмѣм — pripraviti
жѣдaк, жѣткa, -o — redek
чoрбa — juha
y плѣткy тaњѣpy — na plitkem
krožniku; тaњѣp — krožnik
дyгaчaк, -чкa, -чкo — dolg, po-
dolgovat
oкyсити, -ѣм — pokusiti
дoк — medtem ko, dočim
нyшкa — gobec
зa чaсaк — v hipu
пoлoкaти, пoлoчѣм — posrebat
oсвѣтити, oсвѣтѣм — maščevati
yкyсaн, -снa, -снo — okusen
ђaкoниja — poslastica
лaкoм, -a, -o — lakomen
oтpчaти, -ѣм — odhiteti, po-
begniti
pāдoснo — radostno
мeђyтѣм — medtem
бoцa — steklenica
yзѣмaти, -ѣм — jemati
пoсрaмљeн, -a, -o — osramočen
вpātити, вpātѣм се — vrniti se
глāдaн, -днa, -днo — lačen
Б. плoвкa — рaсa
плѣвaти, -ѣм — plavati
нaумити, -ѣм — nameniti, skle-
niti
пpидoбити, пpидoбѣѣм — pri-
dobiti

дaлѣкo — daleč
мoжѣш — moreš
лaк, -a, -o — lahek
yдaвити, yдaвѣм се — utopiti
се, utoniti
пѣтaлa бѣх — (jaz) bi vprašala
дoвoљнo — dovolj
мyдaр, -дpа, -дpo — moder
cāвeт — svēt, nasvet
вpѣдити, ѣм — veljati
B. шyмa — gozd
двoрѣштe — dvorišče
пѣpāд, -и — perotnina
jѣстѣ, jѣдѣм — jesti
мѣш, м. р. (мнoж. мѣшeви) — miš
y, пpедл. с ген. — pri
oкpyглacт — okroglast
гyбѣцa — gobec
пoдyгaчaк, -чкa, -чкo — precej
dolг
нoћy — ponoči
pѣђ, pѣђa, -e — rjavordeč
кѣтнacт — košat
чāпoрци — kremplji
jāк — močan
зaвpātити, зaвpātѣм — skrčiti
тj. = то jecт
yвyђи, yвyчѣм — pritegniti
кāo — kakor

ѣштa — sploh kaj
испpед, пpедл. с ген. — pred
пpетвāpати, пpетвāpāм — pre-
tvarjati, spreminjati
зāхвāлaн, -лнa, -лнo — hvaležen
пpѣмa — po

Вежба девета

A. кāжнѣнѣ — kaznovani
стāти, стāнѣм — začeti
oглѣдaти, oглѣдāм — ogledovati
yчинити, yчинѣм се — zazdeti se
нoгy (ген. мнoж.) — nog
пoчѣти, пoчнѣм — začeti
кyдити, -ѣм — grajati
ѣтo ти лoвāцā — glej lovce (v tem
pridejo lovci)

пу́стити, пу́стим се — spustiti
 се, zbežati
 изма̀ћи, измакнѐм — uiti, po-
 begniti
 стѝћи, стѝгнѐм — dohiteti
 еј мѐне не́сретно́га — еј jaz
 nesrečnež
 издишу̀ћи — umirajoč
 рѐкнѐ = рѐчѐ
 Б. гòдити, -им — ugajati
 брдòвит — gorat, hribovit
 шўмскѝ — gozdni
 йма̀ јѐлѐна — so jeleni
 па́пак, -пка — parkelj
 рѐсити, рѐсим — krasiti
 грàнат — vejest, vejnat
 жѐнка — samica
 кòју зòву кòшутòм — ki ji pra-
 vijo košuta
 нѐмàм — nimam
 сàсвим — popolnoma
 смѐћ — rjav
 зѝми — pozimi
 цр̀венкаст — rdečkast
 дру̀штво — družba
 òбдàн — podnevi
 излазити, -им — hoditi (ven)
 штѐта — škoda
 ўсев, -а — setev
 при́ том — pri tem
 òпрѐзан, -зна, -зно — oprezen,
 previden
 бұдан, -дна, -дно — чујеç
 чѝм — kakor hitro, ko
 наслўтити, наслўтѝм — zaslutiti
 опàснòст — nevarnost
 дàднѐм = дàм, дàдѐм
 стàдо — čreda
 смѐтати, смѐтам — ovirati
 ўмеју́ (3 л. множ.) — znajo
 крòз — skozi, po
 гўст — gost
 тѐшко — težko
 прòлазити, -им — iti (skozi, mi-
 mo)
 зàварати, -ам — prevarati

сàд — sedaj
 стрàна — stran
 помàгати, помàжѐм — pomagati
 окрѐнути, окрѐнѐм се — obrniti
 се
 пўцати, -ам — streljati

Вежба десета

чòвек — človek
 тàј — ta
 ўсàмљен — osamljen
 нàјзàд — končno
 дòсàдѝ* му се — naveličal se je
 тàкò йстò — istotako, prav tako
 дòсàдан, -дна, -дно — dolgoča-
 sen, neprijeten
 самòћа — samota
 снòсити, снòсим — prenašati
 пòћи, пòћѐм — iti, odpraviti se
 сўсрести, сўсретнѐм — srečati
 ўплашити, -им се — ustrašiti se
 смѐти, смѐм — smeti, upati se
 пòуздати, пòуздам се — zane-
 sti se
 да he утѐћи — da bo utekel
 нѐго — marveč
 нàмислити, -им — skleniti
 лѐпѝм нàчином — na lep način
 спàсти, спàсѐм се — rešiti se
 сврàтити, сврàтѝм се — zaviti
 (h komu), iti
 дòпасти, дòпаднѐм се — ugajati
 стàрати, -ам се — truditi se
 да бұдѐ од кòрѝсти — da bi
 bil koristen
 растерѝвати, растѐрујѐм — raz-
 ganjati
 дòклѐ — dokler
 спàвати, спàвàм — spati
 нѝкàко — nikakor
 òтерати, òтерàм — pregnati
 òтуд-òнуд — (letela je) sem ter tja
 пòтѐгнѐ нѝме — zamahne, udari
 з нѝм; потѐгнути, пòтѐгнѐм
 — potegniti, zamahniti, udariti

* Svršeno prošlo vreme (aorist).

штò йгда мōжє — kolikor naj-
bolj more, z vso silo
размрскати, размрскам — raz-
treščiti, zdrobiti
пòука — pouk
луд — neumen
ништа нєма гòрє — nič ni hujšega
нєпријатељ — sovražnik
тражити, трајим — iskati
заштита — zaščita
нємòј другòвати! — ne družì se!

нєпчани сугласник — mehki
(topljeni) soglasnik
òбpазац, òбpасца — zgled
свршívати, свршujем — kon-
čevati
слàвuj — slavec
пуж — polž
смyђ — smoj (riba)
òдрєђен — določen
нєòдрєђен — nedoločen
додáтак, -тка — pridevek, pri-
lastek
пòзнàт — znan
спòмєнут — omenjen
йначе — sicer
сакòвати, сàкуjем — skovati
брз — hiter
пòсловица — pregovor
рђа — rja
хвàтати, -ам се — prijemati se
jєфтин — cenen, poceni
мршав — suh, pust, slab
надòпунити, -им — izpopolniti

Вежба једанаеста

йгралйште — игриšće
свàкојàк — raznoter, različen
рòд — rod, pleme
старйнскй — starodaven
Грчка — Grška
дòђе* — prišel je
мєсто — prostor
зàузєт — zaseden

* Svršeno prošlo vreme (aorist).

нйко се и не мàче* — nihče se
ni niti zganil
устúпити, úстунйм — odstopiti
кàко — ko, kakor hitro
òмладина — mladina
òдмàх — takoj
дйже* — se je dvignil, -a, -o
вйчуһи — vzklikajoč
òвàмо — semkaj
нàòколо — naokoli
плєскати, -ам — ploskati
ýскликнути, -нєм — vzklikniti
Грци — Grki
знàдєм = знàм
вàља — potrebno je
jєдйнй — edini
жйвот — življenje
трєба да идємо — potrebno je,
da gremo; moramo iti
свúда — povsod

нàһи, нàђєм — najti
сєсти, сєднєм — sestì
нàпомена — opomba
нєпòстојан, -а, -о — nestalen
пòмичан, -чна, -чно — premičen,
giblјiv
прєлазити, -им — prehajati
с тòбòм — s teboј
рòба — blago
хàјде! — pojdi!

Вежба дванаеста

А. милòсрдан, -дна, -дно —
usmiljen
љyт — hud
yгаo, yгла — ogel
стàјати, стòјйм — stati
нємòһан, -һна, -һно — šibek, sla-
boten
вєран, -рна, -рно — zvest
мйлостиһа — milošćina, vbo-
gajme
јàдан, -дна, -дно — nesrečen
reven

пружати, пружам — iztegovati
 пролазник — mimooidči, pešec
 удѣлити, удѣлим — dati milo-
 ščino

штò су кòји мòгли — kar je kdo
 mogel

йдући — gredoč
 проћи, прођем — mimo iti
 тудà — tod

күкаван, -вна, -вно — reven,
 ubožen

нѣмајући — ker ni imel
 нїкакав, -ква, -кво — nikak,
 noben

йзвадити, -йм — izvleči, vzeti (iz)
 хлѣб — kruh

пòнео — ponesel; пòнѣти, по-
 нѣсѣм — ponesti

благодаран, -рна, -рно — hval-
 ležen

пòдне — poldne
 òближньй — bližnji

òколина — okolica
 су òтишли — so odšli

удалѣнијй — bolj oddaljen
 рúчати, рúчам — kositi

завидети, -йм — zavidati
 сирòмах — siromak

Б. прàведнїк — pravičnik
 слúжбенїк — služabnik

пòштовати, -ујѣм — spoštovati
 млàђйй òе пòштовати — mlajši

bodo spoštovali

пòнѣти, понѣсѣм се — prevzeti se
 пòништити, -йм се — ponižati se

тúђ — tuj
 лàкомити се — lakomen biti

самрт = смрт
 скрúшен — prekrižan

прàведан, -дна, -дно — pravičen
 Г. нàсред, предл. с ген. — sredi

у кòјој — v kateri
 нàлазити, -йм се — biti

трѣпаза — miza
 нàместити стò — pogrniti mizo

нàместити, -йм — postaviti
 прѣ нѣголи — preden

стòльнàк — namizni prt
 њйме — z njim

уз, предл. с ак. — pri, ob, poleg
 кàшика — žlica

вїльушке — vilice
 нàјпрѣ — najprej

вàрїво — sočivje, prikuha
 кàшто — včasih

гїбаница — potica
 һутети, һутїм — molčati

прїстòјан, -јна, -јно — dostojen

штòгод — nekaj
 кàмо — kam

иàко — čeprav
 претвàрање — spreminjanje

глàсити, глàсїм — glasiti se
 мѣнати, мѣнàм — sklanjati

упòредити, -йм — primeriti
 мòгућѣ — mogoče

спàзити, -йм — zapaziti
 ўзми — vzemi; ўзѣти, ўзмѣм —

vzeti
 лàђа — ladja

сýседов — sosedov
 пúтнїк — (po)potnik

сàстати, сàстанѣм се — sestati se

Вежба тринаеста

А. двà мїша — dve miši
 проћи, прођем (глагол ради при-

дев: прòшао, -шла, -шло) —
 miniti, preteči

òткако — odkar
 грàђанин — meščan; мїш грà-

ђанин — miška meščanka
 сѣљанин — vašcan

јѣднога дàна — nekega dne
 смїслити, -йм — izmisliti, skleniti

пòни у пòходе прїјателю —
 obiskati prijatelja

јѣдва — komaj
 дòчекати, -ам — pričakati, spre-

jeti
 ўсред, предл. с ген. — sredi

изнѣти, изнѣсѣм — iznesti, na-
 nesti

комáдиh — košček
 окòрео, -рела, -рело — trd
 чувати, чувáм — hraniti
 гòсподскýй — gosposki; гòспòд-
 ство — gospostvo
 зýб — zob
 нáвикао, -кла, -кло — navajen
 прогýтати, -áм — pogoltniti
 мáшући глáвòм — majaje z gla-
 vo; máхати, мáшëм — mahati
 òставити, -йм — zapustiti
 вèчера — večerja
 стй̀ни, стй̀гнëм — dospeti
 домáшин — gospodar
 òчима, дат. множ. — očem
 из кòлá — iz voza; кòла, множ. —
 voz
 ýглови = множ. од ýгао
 нè знају̀ни — ne vedoč
 гдè he ce сáкрити — kje se bo
 (bi se) skrili; сáкрити, сáкри-
 јëм — skriti
 тèшити, -йм — tolažiti, miriti
 пòнудити, -йм кога — ponuditi
 кому
 кýшати, -áм — pokušati
 слýшкиња — služkinja
 кáд . . . кáд — zdaj . . . zdaj
 чáс — hip
 стрмоглáвцë — strmoglavo, na
 vrat na nos
 кýд кòй мòжë — kamor kdo
 more; кýд — kam(or)
 зáклињати, -ëм — rotiti
 гòворë̀ни — govoreč
 нá чáст ти — hvala ti, imej le
 Б. сèло — vas
 пòрећëње — primerjava
 пòродица — družina
 бáвити, -йм се — pečati se
 обрађивáњем — z obdelovanjem
 гáјëње стòкë — živinoreja; гá-
 јëње — gojitev, reja; стòка —
 živina
 пòдале — precej daleč
 òко, предл. с ген. — okoli
 згрáда — stavba

вájат — prizidek s spalnicami
 кòш — kašča
 чáрдáк — koruznjak (shramba
 za koruzne stroke)
 áмбáр — žitnica
 млèкáр — shramba za mleko
 һилер — jedilna shramba
 вòһнáк — sadni vrt
 сèльáчки — kmetiški
 ýкyһанин — domačin
 рéтко — redko
 пòстављен кáменом — tlakovan
 прáшина — prah
 вòһáкá = ген. множ. од вòһка
 вáздýх — zrak
 пòнáјвишë — većinoma
 тèжáк, тèжáка — poljedelec
 обрађивати, обрађујëм — obde-
 lovati
 занáтлија, м. р. — obrtnik
 занáт, м. р. — obrt
 нáдлештво — urad
 црква — cerkev
 вáрош, -и — mesto
 вèһи — večji
 пòдигнут — zgrajen; пòдиһи,
 пòдигнëм — dvigniti, zgraditi
 спрáт — nadstropje
 мáньи — manjši
 калдрмисати, -шëм — tlakovati
 пòплочáн — tlakovan
 пèшáк, пèшáка — pešec
 јýрити, јýрим — hiteti, dreveti
 чинòвнйк — uradnik
 жйвьë — bolj živo, živahneje
 стй̀гао, -ла, -ло = глаг. радни
 придев од стй̀һи
 нáпòкòн — končno
 јèдна дò другè — druga poleg
 друге; дò — zraven, poleg
 сèоскй — vaški
 грáдскй — mestni
 изузëв — izvzemši
 бáсна — basen
 брòдо — hrib, gora
 мáлен, малèна, -о — majhen

Вежба четрнаеста

А. по̀чѐти, по̀чнѐм — за̀чѐти (se)
ни́зак, ни́ска, -о — nizek
крѐтати, крѐћѐм — gibati, pre-
mikati

ту́жан, -жна, -жно — žalosten
ду̀вати, ду̀вам — pihati
хла́дан, -дна, -дно — hladen,
mrzel

вѐтар — veter
ба̀ра — mlaka
огрѐтач — odeja
би́ље, ср. р. једн. — rastline
по̀мрзну̀ти, -ѐм — zmrzniti
бу̀ба — mrčes, hrošč
зми́ја — kača
крѐтица — krt
завла́чити, за̀влачѐм се — lesti (v)
ру̀па — luknja, jama
у̀мота̀н — zvit, sključen
у̀кочен — otrpel, odrevenel
изно̀сити, изно̀сѐм — nositi (ven)
по̀сипати, -а̀м — potresati
на́јто̀плији́ — najtoplejši
оде́ло — obleka
по̀ваздан — ves dan
и́пак — vendar
пра̀вити, -ѐм — delati
чо̀век о̀д сне́га — sneženi mož
ме́тнути, ме́тнѐм — postaviti
чи́бук — pipa
гру̀двати, -а̀м се — kepati se
извла́чити, из̀влачѐм — vleči
(ven, gor)

кли́зати, -а̀м (се) — drsati (se)
као да има̀ју — ko da bi imeli
крѐло — perot
де́чји — otroški

Б. обу̀ћа — obuvalo
заштѐтити, за̀штѐти́м — zava-
rovati

студѐн, -и — mraz
ва̀ља нам изи́ћи — potrebno
nam je iti, moramo iti; изи́ћи,
изи́ћѐм — iziti, iti (ven)
обу̀ћи, обу́чѐм — obleči

наву̀ћи, наву́чѐм — natekniti,
obleči, obuti

ру̀бље — perilo
ко̀шуља — srajca
га̀ће, ж. р. множ. — spodnje
hlače, gate

ву̀нен — volnen
ча̀рапа — nogavica
ча̀кшире, ж. р. множ. — hlače
су̀кња — krilo
па̀пуча — copata
по̀што — potem ko
оче́шљати, оче́шља̀м — ро̀че-
sati

ци́пела — čevlј
чи́зма — škorenј
иза тога́ — po tem
пр̀слук — telovnik
ка̀пут — suknja
огрѐтач — površnik
каба̀ница = пла̀шт — plašč
бу̀нда = шу̀ба — kožuh
ше́шир, шеши́ра — klobuk
ка̀па о̀д су̀кна — kapa iz sukna
шу̀бара — kučma
де́бљи́ — debelejši
ле́тњи́ — (po)letni
то̀плина — toplota
пу̀штати, пу̀шта̀м — puščati
до̀прѐти, до̀прѐм — dospeti

трѐбати, -а̀м — potrebovati
зби́рна и́меница — skupno ime
по̀кази́вати, по̀казу́јѐм — kazati
по̀дмет — osebek
при́рок — povedek

Вежба петнаеста

о̀таџбина — očetnjava, domo-
vina

где́ — kje, kjer
ми́о, -ла, -ло — mil, drag
пр̀ви пу̀т — prvokrat, prvič
на̀ручје́ — naročje
ре́чима — z besedami
за̀вича́ј — domovina, rojstni kraj

јачати, -ам — krepiti se, posta-
 jati močnejši
 у вама — v vas
 бўјати, -јам — naraščati, kipeti
 место рођења — rojstni kraj
 већ — marveč
 рођак — sorodnik
 познањик — znanec
 обим — obseg
 ширй — širši
 славујев — slavčev
 играти се лоптѣ и другѣх игара
 — igrati se z žogo in druge
 igre; лопта — žoga; игара =
 ген. множ. од игра
 преносити, преносим — prena-
 šati
 на њих — na nje
 читав — ves
 предео, -дела — kraj, pokrajina
 земљин шар — zemeljska obla
 за вас — z vami
 нераздвојан, -јна, -јно — neločljiv
 вѣза vez
 говорити ѣстим језиком (инстр)
 — govoriti isti jezik
 установа — naprava
 ѣсторйскй — zgodovinski
 навика — navada
 одушевљавати (-шевљавам) се
 прошлошћу — navduševati se
 s preteklostjo; прошлост,
 -ости — preteklost
 изгледати (изгледам) на будућ-
 ност — pričakovati bodočnost
 сладак, слатка, -о — sladek
 прѣдак, прѣтка (множ. прѣци) —
 prednik
 обухваћен — obsežen; обухва-
 тити, -им — objeti, obseči
 ђсѣхати, -ам — čutiti
 мајушан, -шна, -шно — prav
 majhen
 њу — njo
 врѣхати, врѣхам — žaliti
 увредити, увредим — razžaliti
 задужико нас је захвалношћу —
 dolžni smo mu hvaležnost;

задужити, задужим — zadol-
 žiti

јотованье — mehčanje
 ухватити, -им — ujeti, zasačiti
 признавати, признајем — pri-
 znavati

Вежба шеснаеста

А. час (множ. часови) — ura
 минут, м. р. — minuta
 сѣкунадā = ген. множ.
 прѣ подне — dopoldan
 послѣ подне — popoldan
 указивати, указујем — pokazo-
 vati
 свѣтлост, -ости — svetloba
 излаз — izhod, vzhod
 залазак, заласка — zahod
 сyton — mrak
 вѣче, вѣчера — večer
 настајати, -јем — nastajati, -jam
 чинити, -им — tvoriti
 сѣдмица — teden
 понѣдељак — ponedeljek
 уторак — torek
 четвртак — četrtek
 пѣтак — petek
 сyбота — sobota
 радни дан — delavnik; радни —
 delavni
 недељом — v nedeljo
 одмарати, одмарам се — počivati
 молити, молим се (Богy) —
 moliti
 гoдина — leto
 сѣчањ, -чња = јануар
 вѣљача = фебруар
 ђжујак, ђжујка = март — marec
 травань, -вња = април
 свйбань, -бња = мај
 липань, -пња = јун — junij
 српань, -пња = јул — julij
 колдовоз = август
 рјуан, -јна = септѣмбар — sep-
 tember
 листопад = октобар — oktober

студенй = нòвёмбар — november
 прòсинац, прòсйнца = дèцёмбар
 — december

прòст — navaden

прèступан, -пна, -пно — pre-
 -stopen

гòдишньй — letni

дòба, ср. р. (не меъа се) — doba,
 ças

прòлеће — pomlad

лèто — poletje

Б. чàsòвнйк — ura

скàзàлка — kazalec

цèпнй — žepni

бúдионйк — budilka

тòрањ, тòрња (множ. тòрњевй)
 — stolp

бројчàница — kazalo (pri uri)

обèлежен — zaznamovan

àрапскй — arabski

брòјка — številka

тèрати, -ам — gnati

бàт (множ. бàтовй) — bet, kla-
 divo, utež

котàчињ — kolesce

кўцати, -ам — trkati, biti

дўжй — daljši

нйштица = нўла — ničla

рèднй брòј — vrstilni števnik

сабйрање — seštevanje

одўзимàње — odštevanje

мàње — manj

рòђен — rojen

ослòбòдити, ослобòдим — osvo-
 boditi

Вежба седамнаеста

А. пòмòрац, пòмòрца — mornar

упйтати, упйтам — vprašati

пòгинутй, -ём — poginiti, umreti

мòре — morje

йћи, йдём — iti

наставити, -йм — nadaljevati

смèјући се — смејé се

Б. мàјка — mati

кнй — hči

најстàријй — najstarejši
 назйвати, назйвам — imenovati,
 klicati

бàба (бàбо) = тàта = тàтица
 (вок. тàтице) — оче, очка

мèсто — namesto

ўжй — ožji

бàкица — babica

стриц (множ. стрйчеви) — stric

ўјàк, -а — ujec

тèтка — teta

ўнук — vnuk; ўнука — vnukinja

синòвац — bratič, nečak (po

= bratu); синòвица — nečakinja

(po bratu)

нèњàк — nečak; нèњàка — ne-

čakinja

сестрињ — sestrič, nečak (po

sestri); сèстричина — neča-

kinja (po sestri)

зàједно — skupaj

бàба — stara mati, babica

имàње — imetje, posestvo

ўправљати (-ам) кўћòм — voditi

hišo

кўћнй — hišni

разговàрати, разгòварам се —

razgovarjati se

збòг тòгà — zaradi tega

бòјати, -йм се — bati se

њòј — njej

прйсвојан, -јна, -јно — svojilen

прочитати, -ам — prečitati

пèsамà = ген. множ. од пèsма

сўседа — soseda

дугòвати, дўгүјём — dolgovati

сèњати, -ам се — spominjati se

прèстати, -нём — prenehati

влàдàње — vedenje

јучèр — včeraј

ўцбеник — učna knjiga

Вежба осамнаеста

мàјмун — opica

штетòчиња — škodljivec

ўгòстити, ўгòстйм — pogostiti

затрпати, -ам — zagrebsti
 кѣстѣн — kostanj
 пѣћи, пѣчѣм (3 л. множ. пѣку) —
 peći
 ја бих — jaz bi
 вѣштиј — bolj vešč, spretnejši
 што — ker
 ласкати, -ам — prilizovati se
 изгртати, изгрћѣм — izgrebati
 пак — pa
 лупити, -им — lopniti; planiti
 разбећи, -гнѣм се — razbežati se
 прљити, прљим — smoditi, peći
 лични — osebni
 потпун — popoln
 почѣтак, -тка — začetek
 одѣљен — ločen
 припрѣмити, припрѣмим — pri-
 praviti

Вежба деветнаеста

пòшаљѣм = пòшљѣм
 убóдуће — v bodoče, odslej
 зашто да бóдѣмо — zakaj bi bili
 та — saj
 невáлао, -ла, -ло — malopriden
 изазívати, изазívам — izzivati
 напýстити, напустím — zapustiti
 нѣће бити — ne bo; бйће — bo
 прѣпрека — ovira, zapreka
 йзмеђу, предл. с ген. — med
 вѣчит — večen
 глуп — neumen
 пòслѣ — pozneje
 пòстати жртвóм (инстр.) — po-
 stati žrtev
 пòказни — kazalni
 хòшу ли да ўзмѣм? — ali naj
 взамем?
 свйђати, свйђам се — ugajati
 чйјй — čigav
 пòпунити, -им — izpopolniti
 слўжáвка — služkinja
 дйвити, дйвйм се — čuditi se

Вежба двадесета

А. пйталица — (šaljivo) vprašanje
 пѣтао, пѣтла — petelin
 зѣц — zajec
 слáђи — slajši
 лѣкар, лекáра — zdravnik
 бóлѣст — bolezen
 ўмирати, -ѣм — umirati
 глáд, ж. р. — glad
 пйће — pitje, pijača
 најгорй — najhujši
 најоглашѣнијй — najbolj na glasu
 ономадне — ondan, nedavno
 Б. слáгати, слáжѣм — zlagati se
 залýду — zastonj
 йјем = јѣдѣм
 умйљáвати, умйљáвам се — pri-
 lizovati se
 огрѣпсти, огрѣбѣм — popraskati
 мйловати, мйлујѣм — ljubiti
 кáрати, кáрам — grajati, kaznovati
 онакй — tak(šen)
 стйдети, -йм се — sramovati se
 понóсити, понóсим се — poná-
 šati se
 рýгаше* се — se je rogal; рýгати,
 рýгам се — rogati se
 понуђáше* — je ponujal; пону-
 љати, понуђам — ponujati
 о, предл. с лок. — na, ob
 сýд — sod
 ўдарати, -ам нá што — dišati
 ро ѣт
 кáкотати, -ћѣм — kokodakati
 јáје — jajce
 односнй, -сна, -сно — oziralni
 шѣтати, шѣтам — sprehajati se
 израђйвати, израђујѣм — izdelo-
 vati
 хáртија — papir

Вежба двадесет и прва

А. бáка — stara mati, babica
 бáбушчице = вок. од бáбушчи-
 ца — babica

* Nesvršeno prošlo vreme (imperfekt).

кадгод — kedaj
 исправити лёжа — zravnati hr-
 bet, vzravnati se; лёжа, ср. р.
 множ. — hrbet
 ко́са, ж. р. једн. — lasje
 ха́ља — obleka
 'ва́ку = ова́ку; ова́ки — takšen
 ва́лда — menda, bržkone
 скр́хати, -ам — zlomiti
 та́ — pa
 за́р — ali, mar
 хо́жу л' њ ја да о́старѝм — ali
 bom tudi jaz ostarela
 се́д — siv
 сме́журѝн — zgrbančen
 згу́рен — sključen
 ба́ш — prav
 ле́к — zdravilo
 до́ве́ка — večno
 Б. ѝзести, ѝзедѝм — pojesti
 ја́рам (множ. ја́рмови) — jarem
 твр́дица — skoruh
 го́рѝ — huje

Вежба двадесет и друга

А. сре́ћа — sreča
 скў́пити, -ѝм се — zbrati se
 до́бро — dobrina
 му́дрост, -ости — modrost
 пи́томина — obdelana zemlja
 Ёнгле́з — Anglež
 Францу́з — Francoz
 па́ра — denar
 ра́т — vojna
 Ту́рчин (множ. Ту́рци) — Turek
 пре́ него што — preden
 о́стаде* — je ostal, -a, -o
 Б. му́драц, му́драца — modrec
 ше́тао поља́но́м — sprehajal se
 је ро полјани
 докў́чити, докў́чим — doseči;
 razumeti
 та́јна — tajnost, skrivnost
 ўпа́сти, ўпа́днѝм — pasti (v)
 извў́һи, извў́чѝм — izvleči

Вежба двадесет и трећа

А. чо́вѝчјѝ — človeški
 те́ло, те́ла — telo, telesa
 је́дно́м — неко́ч
 по́свадити, -ѝм се — spreti se
 је́дно дру́гоме — drug drugemu
 мрм́лати, -ам — mrmrati
 жва́тати, жва́һѝм — žvečiti
 же́лудац, же́луца — želodec
 побў́нити, побў́ним се — upreti se
 са́хнути, са́хнѝм — veniti, sušiti se
 ѝсто́м — šele
 лу́до́ст — neumnost
 сва́ђати, -ам се — prepirati se
 ла́тити, -ѝм се — lotiti se
 Б. најва́жнијѝ — najvažnejši
 лу́бања — lobanja
 о́брва — obrv
 ка́пак, ка́пка — veka
 трѝпа́вица — trepalnica
 о́браз — lice
 ў́сница — ustnica
 не́пце — nebo (v ustih)
 мо́зак, мо́зга — možgani
 ў́тврђѝн — pritrjen
 гру́ди, ж. р. множ. — prsi
 трбу́х — trebuh
 сла́бина — lakotnica
 ми́шка — roka; nadlaket
 ла́кат — laket; podlaket
 ша́ка — pest
 но́кат — nohet
 бу́т — stegno
 гна́т, -а — golén
 та́бан — podplat
 плу́ћа — pljuča
 же́лудац ва́ри је́ло — želodec
 prebavlja jed; ва́рити, ва́рим
 — kuhati
 спрво́дити, спрво́дим — spre-
 vajati
 крв́, крвѝ — kri
 ўди́сати, ўди́шѝм — vdihovati
 пѝпати, -ам — tipati
 чу́ло — čut

* Svršeno prošlo vreme (aorist).

да нѣмамо — че не би imeli
нѣ бисмо — (mi) ne bi
зājедница — skupnost, družba
орӯѣ — orodje
запалити, запалїм — zažgati
путovati, пӯтујѣм — potovati
рїбар — ribič
притрчати, -їм — priteči

Вежба двадесет и четврта

промећуран, -рна, -рно — pre-
meten, prizadeven
кõtарица — košara, koš
дõк — kadar, ko
отїћи, отїдѣм — oditi, iti
дӯһан — trgovina
пõһи ўлицõм — iti po cesti
прõлїти, прõлїјѣм — razliti
бӯдӯһї — bodoči, prihodnji
скрāһен — skrajšan
одбацївати, одбацујѣм — od-
rahovati
мӯһа — blisk
сѣвати, сѣвāм — bliskati se
блїстати, -āм — svetiti se, leske-
tati se
рӯдети, -їм — rdeti
грāдїти, грāдїм — zidati, delati
лāста — lastovica

Вежба двадесет и пета

жѣһи, жѣжѣм — pripekati
сазрѣвати, сазрѣвāм — dozorevati
расцвѣтати, -āм се — razcvesti se
занѣмети, -їм — onemeti
мõмак, -мка — mladenič, fant
жѣтелец, жѣтеоца — ženjec
рӯковѣт, ж. р. — peščica, rokovet
вѣзилац, вѣзиоца — vezavec
кӯпити, -їм — pobirati, zbirati
дѣсти, дѣнѣм — devati, zlagati
крстїна — kopica
рāднїк — delavec

напӯштати, напӯштам — opu-
šcati, zapušcati
рāд — delo
одмõрити, одмõрїм се — od-
počiti se
хлāд, -а — senca
лїснат — listnat
дрво, дрвета — drevo
нāјрāдїјѣ — najraje
їзвору — k izviru, k studencu
расхлāдїти, расхлāдїм се —
ohladiti se
окӯпати, окӯпам — okopati
жѣһа — pripekanje, soparica
брже — hitreje
цвркӯтати, цвркӯһѣм — čivkati
зāһи, зāһѣм — zaiti
блѣјāһе — meketanje
овāца = ген. множ. од овца
рїка — mukanje
нахрāнїти, нахрāнїм — nakrmiti
ўмõран, -рна, -рно — truden
знõјав — poten, znojen
чѣкати, -āм — čakati
зāлогāј — grizljaj, založek
обїлат — obilen, bogat
жѣтва — žetev
звӯчан, -чна, -чно — zveneč
бѣзвучан, -чна, -чно — nezveneč
једнāчѣһе — prilikovanje
їзједнāчити, -једнāчїм — izena-
čiti, priličiti

Вежба двадесет и шеста

õнде — tam(kaj)
õвде — tu(kaj)
сāд, -а — nasad
ѣно! — glej!
Дӯнав, м. р. — Donava
пӯн — poln
жбун — grm
лӯљати, лӯљāм — zibati, zazi-
bavati
лӯг — log, gaj
їсточнї — vzhodni

PREGLED GRAMATIKE*

PISMO

§ 1. Ćirilica i latinica

Srpskohrvatski jezik piše se ćirilovskim ili latinskim slovima. Sva slova skupa čine azbuku ili abecedu. Azbučni red ćirilice je ovaj:

Latinica	Ćirilica	
	rukopisna	štampana kurzivna
a A	<i>a A</i>	a A a A
b B	<i>б Б</i>	б Б б Б
v V	<i>в В</i>	в В в В
g G	<i>г Г</i>	г Г г Г
d D	<i>д Д</i>	д Д д Д
đ Đ	<i>ђ Ђ</i>	ђ Ђ ђ Ђ
e E	<i>е Е</i>	е Е е Е
ž Ž	<i>ж Ж</i>	ж Ж ж Ж
z Z	<i>з З</i>	з З з З
i I	<i>и И</i>	и И и И
j J	<i>ј Ј</i>	ј Ј ј Ј
k K	<i>к К</i>	к К к К

* Nepoznate reči traži straga u rečniku.

Latinica

Ćirilica

rukopisna

štampana

kurzivna

l L

л Л

л Л

л Л

lj Lj

љ Љ

љ Љ

љ Љ

m M

м М

м М

м М

n N

н Н

н Н

н Н

nj Nj

њ Њ

њ Њ

њ Њ

o O

о О

о О

о О

p P

п П

п П

п (n) П

r R

р Р

р Р

р Р

s S

с С

с С

с С

t T

т Т

т Т

т (m) Т

ć Ć

ћ Ћ

ћ Ћ

ћ Ћ

u U

у У

у У

у У

f F

ф Ф

ф Ф

ф Ф

h H

х Х

х Х

х Х

c C

ц Ц

ц Ц

ц Ц

č Č

ч Ч

ч Ч

ч Ч

dž Dž

џ Џ

џ Џ

џ Џ

š Š

ш Ш

ш Ш

ш Ш

§ 2. Interpunkcija

1. tačka (.)	6. znak uzvika (!)
2. zapeta ili zarez (,)	7. navodni znak („“)
3. tačka i zapeta (;)	8. zagrada ()
4. dve tačke (:)	9. crtica (—)
5. znak pitanja (?)	10. apostrof (')

Ti se znaci, u glavnome, upotrebljavaju kao u slovenačkom jeziku, osim zapete. Sve što po unutrašnjoj vezi nije povezano, odvaja se zapetom; a sve što je, bilo po neposrednoj vezi bilo po značenju, sastavljeno u izvesnu celinu, ne odvaja se zapetom.

GLASOVI

SAMOGLASNICI

§ 3. Samoglasnici srpskohrvatskoga jezika

Samoglasnici (vokali) su *a, e, i, o, u* i katkada *r* (*mŕtav, pŕst*). Poluglasa (slovenačko *e* [ə]: *pes, starec*) nema u srpskohrvatskom jeziku.

§ 4. Dugi i kratki samoglasnici

Samoglasnici su dugi ili kratki.

U reči *dan* je *a* dugo; ono se izgovara otegnuto kao da su dva *a*: *daan*. Tako još *glava* (izgovori *glaava*), *zec* (*zeec*), *početak* (*počeetak*), *sin* (*siin*), *srna* (*srrna*) . . .

U rečima *brat, magla, riba, selo* svi su samoglasnici kratki.

§ 5. Akcenti

1. Dugi samoglasnici izgovaraju se tako da glas pada ili da se diže. Tako u reči *dan* jačina glasa *a* silazi s visine na niže kao da *a* izgovaramo u dva sloga bez prekida: *dā̄n*. U reči *glava* jačina glasa *a* u prvom slogu uzlazi iz nizine na više kao da *a* izgovaramo u dva sloga bez prekida: *glā̄ava*.

2. Takvu razliku opažamo i kod kratkih samoglasnika. U reči *brat* glas pada, ali vrlo brzo (brže nego u reči *dan*), jer je slog kratak. U reči *magla* glas se u prvom slogu diže, ali kraće vremena nego u reči *glava*, jer je slog kratak.

Prema tome razlikujemo dva jaka akcenta ili naglasaka (glas pada: *dan, brat*) i dva slaba (glas se diže: *glava, magla*).

Jaki akcenat na dugom slogu zove se snážan; beleži se znakom $\hat{\text{}}$ (*dân*);

jaki akcenat na kratkom slogu zove se öštar; beleži se znakom ¨ (*brät*);

slabi akcenat na dugom slogu zove se vîsok; beleži se znakom ˘ (*gláva*);

slabi akcenat na kratkom slogu zove se blâg; beleži se znakom ˘ (*mâgla*).

Pregled:

	dug	kratak
jak	$\hat{\text{}}$ (snažan)	¨ (oštar)
slab	˘ (visok)	˘ (blag)

Primeri: 1. *dân*, *zêc*, *sîn*, *gröblje*, *sûnce*, *çkvetica* . . .

2. *brät*, *brême*, *rîba*, *pölje*, *vûna*, *vřt* . . .

3. *gláva*, *početak*, *prepisivati*, *nóževi*, *posúdiri*, *sřna* . . .

4. *mâgla*, *sêlo*, *biser*, *pötok*, *sûza*, *mřtav* . . .

Nenaglašeni samoglasnici su obično kratki, ali mogu biti i dugi. Tu dužinu beležimo znakom ˘ : *ïdêm*, *mîslîm*, *vřdîm*, *pîtâm*, *jûnāk*, *nâredník*, *stârācā*.

§ 6. Ekavski i ijekavski govor

U mnogim rečima govori se u istočnom govoru srpsko-hrvatskoga jezika *e* (*cvêt*, *dête*, *pěsma*, *óvde*), a na jugu *ije* ili *je* (*cvîjet*, *dijête*, *pjěsma*, *óvdje*). Prema tome razlikujemo ekavski (istočni) i ijekavski (južni) govor.

Ako je u ekavskom govoru *dugo e*, govori se u ijekavskome redovno *ije*;

ako je u ekavskom govoru *kratko e*, govori se u ijekavskome redovno *je*.

§ 7. Nepostojano *a*

Stârac — gen. *stârca*, dat. *stârcu* . . . ; *päs* — *psä*, *psü* . . . ;

döbar — ž. r. *döbra*, sr. r. *döbro*; *krätak* — *krätka*, *krätko* . . . ;

ösam — *ösmî*; *sëdam* — *sëdmî*.

Glas *a* koji u jednim oblicima iste reči stoji, a u drugima ga nema zove se nëpostojāno ili pömično *a*.

U slovenačkom jeziku mesto njega stoji poluglas (*a*): *starac* (izgov. *staræc*), *pes*, *dober*, *kratek*, *osem*, *sedem*.

SUGLASNICI

§ 8. Deoba suglasnika

1. Suglasnici su a) nepčani: *j, lj, nj; č, ž, š; ć, đ, dž;*
 b) nenepčani: *p, b, f, v, m; t, d; n, r, l; c, z, s; k, g, h.*

2. Suglasnici se još dele u

- a) zvučnē (jasne):

<i>b</i>	<i>d</i>	<i>g</i>	<i>z</i>	<i>ž</i>	<i>đ</i>	<i>dž</i>	<i>v</i>				
----------	----------	----------	----------	----------	----------	-----------	----------	--	--	--	--

 b) bezvučnē (mukle):

<i>p</i>	<i>t</i>	<i>k</i>	<i>s</i>	<i>š</i>	<i>ć</i>	<i>č</i>	<i>f</i>	<i>h</i>	<i>c</i>	
----------	----------	----------	----------	----------	----------	----------	----------	----------	----------	--

3. Glasova *ć* i *đ* nema u slovenačkom jeziku. Glas *ć* se izgovara mekše nego *č* (sredina jezika prilazi mestu iza gornjih prednjih zuba); *đ* se izgovara na istom mestu gde i *ć*, samo je zvučno.

Glas *dž* (*y*) je isti glas kao *č* u slovenačkim rečima *določba*, *opravičba*.

§ 9. Jednačenje suglasnika

	zvučni		bezvučni
a) <i>vrábac</i> — <i>vráp-ca</i>	<i>b</i>	—	<i>p</i>
<i>sládak</i> — <i>slát-ka</i>	<i>d</i>	—	<i>t</i>
<i>nízak</i> — <i>nís-ka</i>	<i>z</i>	—	<i>s</i>
<i>téžak</i> — <i>téš-ka</i>	<i>ž</i>	—	<i>š</i>
	bezvučni	zvučni	
b) <i>glás</i> — <i>gláz-ba</i>	<i>s</i>	—	<i>z</i>
<i>svät</i> — <i>sväd-ba</i>	<i>t</i>	—	<i>d</i>

Zvučni i bezvučni suglasnik (v. § 82) ne mogu stajati jedan do drugoga u istoj reči, nego se moraju izjednačiti, tj. prvi se mora menjati prema drugome: a) ako je drugi suglasnik bezvučan, mora i prvi postati bezvučan; b) ako je drugi zvučan, mora i prvi postati zvučan.

I slovenački jezik poznaje ovo jednačenje, samo se ono u pismu ne beleži (etimološki pravopis). U srpskohrvatskom jeziku se piše onako kako se govori (fonetički pravopis).

§ 10. Pretvaranje suglasnika *k, g, h*

1. *đak* — *đáč-e; čoveč-e;*
drŭg — *drŭž-e; Bôž-e;*
siròmah — *siròmaš-e; óraš-e.*

Suglasnici *k, g, h* ispred *-e* u vok. jednine muških imenica prelaze u *č, ž, š*.

2. a) *rúka* — *rúc-i, u rúc-i; réc-i, na réc-i;*
knjiga — *knjiz-i, u knjiz-i; nòz-i, na nòz-i;*
snàha — *snàs-i, o snàs-i;*
 b) *đàk* — *đác-i, đác-ima; junác-i, junác-ima* (isp.
 slov. otrok — otroci)
drûg — *drûz-i, drûz-ima;*
siròmah — *siròmas-i, siròmas-ima; òras-i, òras-ima.*

Suglasnici *k, g, h* ispred samoglasnika *-i* prelaze u *c, z, s* a) u dat. i lok. jednine ženskih imenica s nastavkom *-a*; b) u množini muških imenica (osim u gen. i akuz.).

§ 11. Pretvaranje suglasnika *c* u *č*

stàrac — *stàrč-e; tigròvč-e, strìč-e.*

Suglasnik *c* ispred *-e* u vok. jednine muških imenica prelazi u *č*.

§ 12. Jotovanje suglasnika

Kad stoji glas *j* iza nekih suglasnika, spaja se s njima. To spajanje zove se jotovanje.

1. slov. *cvet-je* — sh. *cvěće*; instr. *pāměću*;
 „ *lad-ja* — „ *lāđa*; instr. *zāpověđu*.

Grupe *tj, dj* prelaze u *ć, đ*.

2. slov. *zdrav-je* — sh. *zdrāvlje*; instr. *ljūbavljū*;
 „ *podneb-je* — „ *pòdneblje*; *žābljŭ*;
 „ *kop-je* — „ *kòplje*; *snòplje*.

Grupe *vj, bj, pj* prelaze u *vlj, blj, plj*.

§ 13. Pretvaranje suglasnika *l* u *o*

- a) Slov. *bil, sedel, dal, pepel* — sh. *biò, sèdeo, dāo, pēpeo*;
 b) „ *či-tal-ni-ca, gle-dal-ca* — „ *či-tao-nica, glè-dao-ca*;
 c) „ *stol, vol, sol; pol-dne* — „ *stò, vò, sò; pòdne*.

a) Mesto slovenačkog *l* na kraju reči u srpskohrvatskom jeziku stoji *o*;

b) i na kraju sloga pretvara se *l* u *o*;

c) ako ima pred tim *o* još jedno *o*, onda se oba sliju u dugo *o* (*stol* — *stoo* — *stò*; *poldne* — *poodne* — *pòdne*).

REČI

§ 14. Vrste reči

1. imenica (supstantiv)	} promenljive reči	6. predlog (prepozicija)	} nepromenljive reči
2. pridev (adjektiv)		7. prilog (adverb)	
3. zamenica (pronomen)		8. sveza (konjunkcija)	
4. broj (numeral)		9. usklik (interjeksija).	
5. glagol (verb)			

Promenljive reči imaju osnovu (*žen-*, *nos-*) i nastavke, koji se dodaju osnovi (*žen-a*, *žen-e*, *žen-i*...; *nos-im*, *nos-iš*...).

IMENICE

§ 15. Rod, broj i padeži

- Imenice su a) muškoga roda (*jèlen, grād; pr̃jatelj, krāj; stārac*)
b) ženskoga „ (*kūća, rēč*)
c) srednjega „ (*sèlo; pōlje; vrēme*)
- Imenice se menjaju (sklanjaju, dekliniraju). U promeni (deklinaciji) razlikujemo dva broja (jedinu i množinu) i sedam padeža (nominativ, genitiv, dativ, akuzativ, vokativ, lokativ, instrumental).

1 padež ili nominativ	se traži pitanjem	<i>ko</i>	ili	<i>šta</i> ;
2 „ „ genitiv	„ „ „	<i>koga</i>	„	<i>čega (čiji)</i> ;
3 „ „ dativ	„ „ „	<i>komu</i>	„	<i>čemu</i> ;
4 „ „ akuzativ	„ „ „	<i>koga</i>	„	<i>šta</i> ;
5 „ „ vokativ	upotrebljava se	<i>za dozivanje</i>		
6 „ „ lokativ	se traži pitanjem	<i>o kome</i>	„	<i>o čem (gde)</i> ;
7 „ „ instrumental	„ „ „	<i>kim(e)</i>	„	<i>čim(e)</i> .

§ 16. Promena imenica muškoga roda

		Imenice na	
nenepčani suglasnik —		nepčani suglasnik —	-ac
		Jednina:	
Nom.	<i>jèlen, grād</i>	<i>pr̃jatelj, krāj</i>	<i>stārac</i>
gen.	<i>jèlen-a, grād-a</i>	<i>pr̃jatelj-a, krāj-a</i>	<i>stārc-a</i>
dat.	<i>jèlen-u</i>	<i>pr̃jatelj-u</i>	<i>stārc-u</i>
ak.	<i>jèlen-a, grād</i>	<i>pr̃jatelj-a, krāj</i>	<i>stārc-a</i>
vok.	<i>jèlen-e!</i>	<i>pr̃jatelj-u!</i>	<i>stārc-e!</i>
lok.	<i>jèlen-u</i>	<i>pr̃jatelj-u</i>	<i>stārc-u</i>
instr.	<i>jèlen-om</i>	<i>pr̃jatelj-em</i>	<i>stārc-em</i>

Množina:

Nom.	<i>jèlen-i, grād-ov-i</i>	<i>prìjatelj-i, krāj-ev-i</i>	<i>stârc-i</i>
gen.	<i>jèlèn-ā, grad-óv-ā</i>	<i>prijatelj-ā, kraj-év-ā</i>	<i>stârāc-ā</i>
dat.	<i>jèlen-ima</i>	<i>prijatelj-ima</i>	<i>stârc-ima</i>
ak.	<i>jèlen-e</i>	<i>prìjatelj-e</i>	<i>stârc-e</i>
vok.	<i>jèlen-i!</i>	<i>prìjatelj-i!</i>	<i>stârc-i!</i>
lok.	<i>jèlen-ima</i>	<i>prijatelj-ima</i>	<i>stârc-ima</i>
instr.	<i>jèlen-ima</i>	<i>prijatelj-ima</i>	<i>stârc-ima</i>

Napomene

1. Ak. jednine. Imenice koje znače živa bića imaju nastavak *-a* (kao u gen.: *jèlen-a, prìjatelj-a, stârc-a*), a one koje znače stvari nemaju nikakva nastavka (kao ni u nominativu: *grād, krāj*).

2. Vok. jednine. a) Imenice koje se u nom. jednine svršavaju na nenepčani suglasnik imaju nastavak *-e* (*jèlen-e*), a koje se svršavaju na nepčani suglasnik imaju nastavak *-u* (*prìjatelj-u*).

b) Ispred *-e* menjaju se *c* i *k* u *č*, *g* u *ž*, *h* u *š* (§ 10₁ i 11): *strič-e, stârc-e; đâč-e, drůž-e, sirōmaš-e*.

3. Instr. jednine. Iza nenepčanih suglasnika stoji nastavak *-om* (*jèlen-om*), a iza nepčanih i iza *c* nastavak *-em* (*prìjatelj-em, stârc-em*).

4. Nom. množine. a) Ako se imenica svršava na *k, g* ili *h*, ti se suglasnici pretvaraju u *c, z, s*: *đâk — đâc-i, drůg — drůz-i, sirōmah — sirōmas-i*. To pretvaranje biva i u vok., dat., lok. i instr. (§ 10_{2b}).

b) Nekoje imenice, osobito jednosložne, dobijaju u množini na osnovu *-ov-* (ako se osnova svršava na nenepčani suglasnik) ili *-ev-* (ako se osnova svršava na nepčani suglasnik): *grād — grād-ov-i; krāj — krāj-ev-i*; tako i *rōg-ov-i, rēp-ov-i, vrt-ov-i, zld-ov-i; nōž-ev-i*. Prema nominativu glase i ostali padeži množine *grad-óv-ā, grād-ov-ima ...*

5. Gen. množine. Koje imenice imaju nepostojano *a* u nom. jednine, imaju ga i u gen. množine: *stârac — stârāc-ā*; tako i *vrābāc-ā, trgovač-ā, lovāc-ā*.

§ 17. Promena imenica ženskoga roda s nastavkom -a

	Jednina:	Množina:
Nom.	<i>kūc-a</i>	<i>kūc-e</i>
gen.	<i>kūc-ě</i>	<i>kūc-ā</i>
dat.	<i>kūc-i</i>	<i>kūc-ama</i>
ak.	<i>kūc-u</i>	<i>kūc-e</i>
vok.	<i>kūc-o!</i>	<i>kūc-e!</i>
lok.	<i>kūc-i</i>	<i>kūc-ama</i>
instr.	<i>kūc-ōm</i>	<i>kūc-ama</i>

Napomene

1. Dat. i lok. jednine. Ako se pred nastavkom -i nalaze suglasnici *k*, *g* ili *h*, menjaju se u *c*, *z*, *s* (§ 10₂): *muk-a* — *mūc-i*, *māje-i*; *slōg-a* — *slōz-i*, *knjīz-i*; *snāh-a* — *snās-i*, *svřs-i*.

1. Gen. množine. Mnoge imenice koje imaju ispred -a u nom. jednine dva ili tri suglasnika (*pěsm-a*, *sěstr-a*) umeću u gen. množine nepostojano *a*: *pěsāmā*, *sěstārā*, *vōcākā*, *igārā*.

§ 18. Promena imenica ženskoga roda bez nastavka

	Jednina:	Množina:
Nom.	<i>rěč</i>	<i>rěč-i</i>
gen.	<i>rěč-i</i>	<i>rěč-ī</i>
dat.	<i>rěč-i</i>	<i>rěč-ima</i>
ak.	<i>rěč</i>	<i>rěč-i</i>
vok.	<i>rěč-i!</i>	<i>rěč-i!</i>
lok.	<i>rěč-i</i>	<i>rěč-ima</i>
instr.	<i>rěč-ju</i>	<i>rěč-ima</i>

Napomene

1. Instr. jednine. Ako se imenica svršava u nom. jednine na -*d*, -*t*, -*st*, -*v*, -*č*, onda u instr. nastaju ove promene suglasnika (v. § 12):

- dj* → *ď* (*zapoved-ju* → *zāpověďu*; *glāđu*)
tj → *č* (*pamet-ju* → *pāměcu*; *smřću*)
stj → *šč* (*prošlost-ju* → *prōšlōšču*; *māšču*)
vj → *vļj* (*ljubav-ju* → *ljúbavļju*; *křvļju*)
čj → *č* (*noč-ju* → *nōču*; *pěču*)

2. Imenica *kčī* ima (osim nom. jednine) sve oblike po obrascu *rěč*: *kčī*, *kčēr-i*, *kčēr-i*, *kčēr*...

3. Imenica *māti* menja se u jednini kao u slovenačkom jeziku, osim instr. jedn., koji glasi *māter-ōm*. U množini menja se po obrascu *kūća*.

§ 19. Promena imenica srednjega roda

		Jednina:	
Nom.	<i>sěl-o</i>	<i>pōlj-e</i>	<i>vréme</i>
gen.	<i>sěl-a</i>	<i>pōlj-a</i>	<i>vrěmen-a</i>
dat.	<i>sěl-u</i>	<i>pōlj-u</i>	<i>vrěmen-u</i>
ak.	<i>sěl-o</i>	<i>pōlj-e</i>	<i>vréme</i>
vok.	<i>sěl-o!</i>	<i>pōlj-e!</i>	<i>vréme!</i>
lok.	<i>sěl-u</i>	<i>pōlj-u</i>	<i>vrěmen-u</i>
instr.	<i>sěl-om</i>	<i>pōlj-em</i>	<i>vrěmen-om</i>
		Množina:	
Nom.	<i>sěl-a</i>	<i>pōlj-a</i>	<i>vrěmèn-a</i>
gen.	<i>sěl-ā</i>	<i>pōlj-ā</i>	<i>vrěmèn-ā</i>
dat.	<i>sěl-ima</i>	<i>pōlj-ima</i>	<i>vrěmèn-ima</i>
ak.	<i>sěl-a</i>	<i>pōlj-a</i>	<i>vrěmèn-a</i>
vok.	<i>sěl-a!</i>	<i>pōlj-a!</i>	<i>vrěmèn-a!</i>
lok.	<i>sěl-ima</i>	<i>pōlj-ima</i>	<i>vrěmèn-ima</i>
instr.	<i>sěl-ima</i>	<i>pōlj-ima</i>	<i>vrěmèn-ima</i>

Napomene

1. Gen. množine. Koje imenice imaju ispred *-o* ili *-e* u nom. jednine dva suglasnika (*pism-o*, *kòplj-e*), one umeću u gen. množ. nepostojano *a*: *pīsāmā*, *kopālja*, *nádleštāvā*, *rěbārā*.

2. Imenice *ōko* i *ūho* menjaju se u jednini kao *sělo* (gen. *ōka*, *ūha*...). U množini (nom. *ōči*, *ūši*) su ženskoga roda i menjaju se po obrascu *rěč* (§ 18). Gen. množ. im je dvojak: *ōčī* ili *ōči-ja*, *ūši* ili *ūši-ja*.

§ 20. Zbirne imenice

a) *Dōbrō dēte* — *dōbrā dēca*;
dōbrī brāt — *dōbrā brāća*.

b) *Dēte je mārljivo*. — *Dēca su mārjliva*.
Brāt pěvā. — *Brāća pěvajū*.

Imenice *děte* i *brāt* imaju mesto množine oblik *děca* i *brāča*. *Děca* i *brāča* su zbirne imenice, tj. po obliku su u jednini, ali pokazuju množinu jednakih lica (*děca*, *brāča* — slov. otroci, bratje). Takve su još imenice *gospòdin* (slov. gospod), *vlastèlin* (graščak) — *gospòda* (slov. gospodje), *vlastèla* (graščaki).

a) Uza zbirne imenice stoje dodaci u jednini u ženskom rodu: *dōbrā*.

b) Ako je zbirna imenica podmet, stoje pridevi u priroku isto u jednini u ženskom rodu (*mārljiva*), a glagol obično u množini (*su*, *pěvajū*).

PRIDEVI

§ 21. Određeni i neodređeni pridevi

Bio jedan stār i dōbar čovek. Taj je stār i dōbri čovek živeo dugo vreme sasvim usamljen.

Ako je pridev dodatak nepoznata predmeta ili lica, u neodređenom je obliku ili vidu (*stār*, *stāra*, *stāro*; *dōbar*, *dōbra*, *dōbro*); ako je dodatak poznata ili već spomenuta predmeta ili lica, u određenom je obliku ili vidu (*stārī*, *stārā*, *stārō*; *dōbri*, *dōbrā*, *dōbrō*).

§ 22. Promena neodređenih prideva

	muški	ženski	srednji rod
		Jednina:	
Nom.	<i>nōv (tūđ)</i>	<i>nōv-a (tūđ-a)</i>	<i>nōv-o (tūđ-e)</i>
gen.	<i>nōv-a</i>	<i>nōv-ē</i>	<i>nōv-a</i>
dat.	<i>nōv-u</i>	<i>nōv-ōj</i>	<i>nōv-u</i>
ak.	<i>nōv-a, nōv</i>	<i>nōv-u</i>	<i>nōv-o</i>
vok.	—	—	—
lok.	<i>nōv-u</i>	<i>nōv-ōj</i>	<i>nōv-u</i>
instr.	<i>nōv-īm</i>	<i>nōv-ōm</i>	<i>nōv-īm</i>
		Množina:	
Nom.	<i>nōv-i</i>	<i>nōv-e</i>	<i>nōv-a</i>
gen.	<i>nōv-īh</i>	<i>nōv-īh</i>	<i>nōv-īh</i>
dat.	<i>nōv-īm(a)</i>	<i>nōv-īm(a)</i>	<i>nōv-īm(a)</i>
ak.	<i>nōv-e</i>	<i>nōv-e</i>	<i>nōv-a</i>
vok.	—	—	—
lok.	<i>nōv-īm(a)</i>	<i>nōv-īm(a)</i>	<i>nōv-īm(a)</i>
instr.	<i>nōv-īm(a)</i>	<i>nōv-īm(a)</i>	<i>nōv-īm(a)</i>

§ 23. Promena određenih prideva

	muški rod		srednji rod	
	Jednina:			
Nom.	<i>nǫv-ī</i>	<i>tùđ-ī</i>	<i>nǫv-ō</i>	<i>tùđ-ē</i>
gen.	<i>nǫv-ōg(a)</i>	<i>tùđ-ēg(a)</i>	<i>nǫv-ōg(a)</i>	<i>tùđ-ēg(a)</i>
dat.	<i>nǫv-ōm(u), -ōme</i>	<i>tùđ-ēm(u)</i>	<i>nǫv-ōm(u), -ōme</i>	<i>tùđ-ēm(u)</i>
ak.	<i>nǫv-ōg(a), nǫv-ī</i>	<i>tùđ-ēg(a), tùđ-ī</i>	<i>nǫv-ō</i>	<i>tùđ-ē</i>
vok.	<i>nǫv-ī</i>	<i>tùđ-ī</i>	<i>nǫv-ō</i>	<i>tùđ-ē</i>
lok.	<i>nǫv-ōm(e)</i>	<i>tùđ-ēm(u)</i>	<i>nǫv-ōm(e)</i>	<i>tùđ-ēm(u)</i>
instr.	<i>nǫv-īm</i>	<i>tùđ-īm</i>	<i>nǫv-īm</i>	<i>tùđ-īm</i>
	Množina:			
Nom.	<i>nǫv-ī (tùđī)</i>		<i>nǫv-ā (tùđa)</i>	
gen.	<i>nǫv-īh</i>		<i>nǫv-īh</i>	
dat.	<i>nǫv-īm(a)</i>		<i>nǫv-īm(a)</i>	
ak.	<i>nǫv-ē</i>		<i>nǫv-ā</i>	
vok.	<i>nǫv-ī</i>		<i>nǫv-ā</i>	
lok.	<i>nǫv-īm(a)</i>		<i>nǫv-īm(a)</i>	
instr.	<i>nǫv-īm(a)</i>		<i>nǫv-īm(a)</i>	

Ženski rod: promena je ista kao za neodređene prideve (§ 22), samo je samoglasnik u nastavku svuda dug (*nǫva, tùđa*).

Napomene

1. Kojim se pridevima osnova svršava na nenepčani suglasnik, oni primaju i muškom i srednjem rodu nastavke *-og(a), -om(u)...*, a pridevi s osnovom na nepčani suglasnik primaju *-eg(a), -em(u)...*

2. U dat., lok. i instr. množ. uzima se oblik na *-ima* kad je pridev sam: *Pomòzi glādnīma!* Pred imenicom stoji uvek oblik na *-im*: *Pomozī glādnīm pticama!*

ZAMENICE

§ 24. Deoba

- Zamenice su:
1. lične (personalne); ✓
 2. prisvojne (posesivne); ✓
 3. pokazne (demonstrativne); ✓
 4. upitne (interrogativne);
 5. odnosne (relativne);
 6. neodređene (indefinitne).

§ 25. Lične zamenice

Lične zamenice su: *jâ* (za prvo lice), *tî* (za drugo lice), *òn*, *òna*, *òno* (za treće lice); povratno-lična zamenica je *sèbe*.

	Jednina:		Promena:		Množina:	
Nom.	<i>jâ</i>	<i>tî</i>	<i>mî</i>	<i>vi</i>		
gen.	<i>mène — me</i>	<i>tèbe — te</i>	<i>nâs — nas</i>	<i>vâs — vas</i>		
dat.	<i>mèni — mi</i>	<i>tèbi — ti</i>	<i>nâma — nam</i>	<i>vâma — vam</i>		
ak.	<i>mène — me</i>	<i>tèbe — te</i>	<i>nâs — nas</i>	<i>vâs — vas</i>		
vok.	—	<i>tî</i>	—	<i>vi</i>		
lok.	<i>mèni</i>	<i>tèbi</i>	<i>nâma</i>	<i>vâma</i>		
instr.	<i>mnôm, mnóme</i>	<i>tôbôm</i>	<i>nâma</i>	<i>vâma</i>		
Nom.	<i>òn</i>	<i>òna</i>	<i>òno</i>	<i>òni</i>	<i>òne</i>	<i>òna</i>
gen.	<i>njèga — ga</i>	<i>njê — je</i>	kao u muškom rodu	<i>njih — ih</i>		
dat.	<i>njèmu — mu</i>	<i>njôj — joj</i>		<i>njlma — im</i>		
ak.	<i>njèga — ga, nj</i>	<i>njû — je, ju</i>		<i>njih — ih</i>		
vok.	—	—		—		
lok.	<i>njèmu</i>	<i>njôj</i>		<i>njlma</i>		
instr.	<i>njim, njíme</i>	<i>njôm, njóme</i>	<i>njlma</i>			

Napomene

1. Kraći oblici u gen., dat. i ak. zovu se enklitike. Enklitike se upotrebljavaju kao u slovenačkom jeziku, ali ne stoje nikada na početku rečenice. U akuzativu se pišu uvek odeljeno od predloga: *zá me, prědâ me, zâ nj, nâ nj, prědâ nj*.

2. Nom. množ. za 1 i 2 lice (*mi, vi*) nema ženskoga roda: *mî smo* = slov. *mî smo* ili *me smo*.

3. Zamenica *sèbe* ima instr. *sôbôm* (slov. *seboj*); ostali padeži su jednaki slovenačkima.

§ 26. Prisvojne zamenice

Prisvojne zamenice su: 1. *môj, môja, môje*; *nâš, -a, -e*; 2. *tvôj, tvôja, tvôje*; *vâš, -a, -e*; 3. *njègov, -a, -o*; *njên, -a, -o* ili *njézin, -a, -o*; *njlhov, -a, -o*; 4. *svôj, svôja, svôje*.

Promena: § 28. Uprizamenice

Jednina:

Nom.	<i>môj</i>	<i>môja</i>	<i>môje</i>
gen.	<i>môjeg(a), môg(a)</i>	<i>môjê</i>	<i>môjeg(a), môg(a)</i>
dat.	<i>môjem(u), môm(u), môme</i>	<i>môjôj</i>	<i>môjem(u), môm(u), môme</i>
ak.	<i>môj — môjeg(a), môg(a)</i>	<i>môju</i>	<i>môje</i>
vok.	<i>môj</i>	<i>môja</i>	<i>môje</i>
lok.	<i>môjem(u), môm(e)</i>	<i>môjôj</i>	<i>môjem(u), môm(e)</i>
instr.	<i>môjīm</i>	<i>môjōm</i>	<i>môjīm</i>

Množina:

Nom.	<i>môji</i>	<i>môje</i>	<i>môja</i>
gen.		<i>môjīh</i>	
dat.		<i>môjīm(a)</i>	
ak.	<i>môje</i>	<i>môje</i>	<i>môja</i>
vok.	<i>môji</i>	<i>môje</i>	<i>môja</i>
lok.		<i>môjīm(a)</i>	
instr.		<i>môjīm(a)</i>	

Kao *môj* menjaju se *tvôj* i *svôj*; zatim *nāš* i *vāš*; te dve zamenice imaju u gen. *nāšeg(a)*, *vāšeg(a)*, u dat. i lok. *nāšem(u)*, *vāšem(u)*.

Zamenice *njêgouv*, *njlhov*, *njên*, *njézin* menjaju se kao neodređeni pridev (*nôv*).

§ 27. Pokazne zamenice

Ôvāj šēšīr što ga ja nosim i tāj što ga ti nosiš svidaju mi se, ali ônāj što ga on nosi nije lep.

Pokazne zamenice su: *ôvāj*, *ôvā*, *ôvô*; *tāj*, *tā*, *tô*; *ônāj*, *ônā*, *ônô*.

Zamenica *ôvāj* pokazuje ono što je blizu lica koje govori;

„ *tāj* „ „ „ „ „ s kojim se govori;

„ *ônāj* „ „ „ „ „ što je daleko i od lica koje govori i od onoga s kojim se govori.

Pokazne zamenice menjaju se kao određeni pridev (*nôvt*).

§ 28. Upitne i odnosne zamenice

Ko na nisko pada? — Ko visoko leti, na nisko pada.

Upitne:

Odnosne:

*kō? — kdo?**kō — kdor**štā? (štō?) — kaj?**štō — kar**kōjt, -ā, -ē? — kateri, -a, -o?**kōjt, -ā, -ē — kateri, ki**čijt, -ā, -ē? — čigav, -a, -o?**čijt, -ā, -ē — čigar**kākav, -kva, -kvo? — kakšen?**kākav, -kva, -kvo — kakšen*

Promena. Upitne i odnosne zamenice su u srpskohrvatskom jeziku iste, pa im je i promena ista.

1. Nom. *kō**štā, štō*gen. *kōga, kōg**čēga, štā*dat. *kōmu, kōme, kōm**čēmu*ak. *kōga, kōg**štā, štō*

vok. —

—

lok. *kōme, kōm**čēmu, čēm*instr. *kīm, kīme**čīm, čīme*

2. *kōjt, -ā, -ē* i *čijt, -ā, -ē* menjaju se kao određeni pridev (*tūdt, -ā, -ē*);

3. *kākav, kākva, kākvo* menja se kao neodređeni pridev (*nōv, dōbār*).

§ 29. Neodređene zamenice

Neodređene zamenice su:

nēko (slov. nekdo), *nīko* (nikdo, nihče), *svāko* (vsakdo); *nēšto* (nekaj), *nīšta* (nič);

kōgod (kdo, nekdo), *ko gōd* (kdorkoli); *štōgod* (kaj, nekaj), *što gōd* (karkoli);

nēkt, -ā, -o; *nīkakav, -kva, -kvo* (nikakšen, noben).

Promena. 1. *nēko, nīko, svāko, kōgod, ko gōd* menjaju se kao *kō*: *nēko, nēkoga, nēkomu . . .*; *kōgod, kōgagod, kōmugod . . .*; *ko gōd, koga gōd, komu gōd . . .*

2. *nēšto, nīšta, štōgod, što gōd* menjaju se kao *štō*: *nēšto, nēčega . . .*; *štōgod, čēgagod . . .*; *što gōd, čega gōd . . .*

3. *nēkt* menja se kao određeni pridev: *nēkt, nēkōga . . .*

4. *nīkakav* menja se kao neodređeni pridev: *nīkakav, nīkakva . . .*

BROJEVI

§ 30. Glavni i redni brojevi

I. Glavni brojevi:

(0 ništica, nūla)

1 jèdan, -dna, -dno

2 dvā, -ē, -ā

3 trī

4 četiri

5 pět

6 šest

7 sedam

8 osam

9 devět

10 deset

11 jedanaest

12 dvanaest

13 trinaest

14 četrnaest

15 petnaest

16 šestnaest

17 sedamnaest

18 osamnaest

19 devetnaest

20 dvadeset

21 dvadeset i jèdan, -dna, -dno

22 dvadeset i dvā, -ē, -ā

30 trideset

40 četrdeset

50 pedeset

60 šezdeset

70 sedamdeset

80 osamdeset

90 devedeset

100 stò, stòtina

200 dvèsta, dvè stòtine

300 trīsta, trī stòtine

400 četiri stòtine

500 pět stòtnā

600 šest stòtnā

II. Redni brojevi:

prvi, -ā, -ò

drugī, -ā, -ò

treći, -ā, -è

četvrti, -ā, -ò

pět-i, -ā, -ò

šest-i, -ā, -ò

sedm-i, -ā, -ò

osm-i, -ā, -ò

devět-i, -ā, -ò

deset-i, -ā, -ò

jedanaest-i, -ā, -ò

dvanaest-i, -ā, -ò

trinaest-i, -ā, -ò

četrnaest-i, -ā, -ò

petnaest-i, -ā, -ò

šestnaest-i, -ā, -ò

sedamnaest-i, -ā, -ò

osamnaest-i, -ā, -ò

devetnaest-i, -ā, -ò

dvadeset-i, -ā, -ò

dvadeset i prvi, -ā, -ò

dvadeset i drugi, -ā, -ò

trideset-i, -ā, -ò

četrdeset-i, -ā, -ò

pedeset-i, -ā, -ò

šezdeset-i, -ā, -ò

sedamdeset-i, -ā, -ò

osamdeset-i, -ā, -ò

devedeset-i, -ā, -ò

stòti, -ā, -ò

dvèstòti, -ā, -ò

trīstòti, -ā, -ò

četiri stòti, -ā, -ò

pět stòti, -ā, -ò

šest stòti, -ā, -ò

I. Glavni brojevi:

1000 *hiljada* (*lisuća*)2000 *dvê* *hiljade* (*lisuće*)3000 *tri* " "4000 *četiri* " "5000 *pêt* *hiljadā* (*lisućā*)1,000.000 *miliōn*

II. Redni brojevi:

hiljaditi, -ā, -ō*lisući*, -ā, -ē*dvê* *hiljadi*, -ā, -ō*dvê* *lisući*, -ā, -ē*tri* *hiljadi*, -ā, -ō*tri* *lisući*, -ā, -ē*četiri* *hiljadi*, -ā, -ō*četiri* *lisući*, -ā, -ē*pêt* *hiljadi*, -ā, -ō*pêt* *lisući*, -ā, -ē*miliōnti*, -ā, -ō

§ 31. Promena brojeva

1. *Jedan*, -*dna*, -*dno* menja se obično samo u jednini te ima nastavke određenih prideva: m. r. *jedan*, *jèdn-og(a)* . . . , ž. r. *jèdna*, *jèdn-ē*, *jèdn-ōj* . . . , sr. r. *jèdno*, *jèdn-og(a)* . . .

	m. i sr. r.	ž. r.	m., ž. i sr. r.	m., ž. i sr. r.
2. Nom.	<i>dvā</i>	<i>dvē</i>	<i>trī</i>	<i>četiri</i>
gen.	<i>dvājū</i>	<i>dvējū</i>	<i>trījū</i>	<i>četirijū</i>
dat.	<i>dvèma</i>	<i>dvèma</i>	<i>trīma</i>	<i>četirma</i>
ak.	<i>dvā</i>	<i>dvē</i>	<i>trī</i>	<i>četiri</i>
vok.	<i>dvā</i>	<i>dvē</i>	<i>trī</i>	<i>četiri</i>
lok.	<i>dvèma</i>	<i>dvèma</i>	<i>trīma</i>	<i>četirma</i>
instr.	<i>dvèma</i>	<i>dvèma</i>	<i>trīma</i>	<i>četirma</i>

Uz oblike *dvā*, *dvē*, *trī*, *četiri* stoji imenica u dvojini (= gen. jedn.), ali samo u nom., ak. i vok.: *dva*, *tri*, *četiri stārca*
dve, *tri*, *četiri kūće*
dva, *tri*, *četiri pisma*.

Pam ti. Dvojina (dual) stoji u srpskohrvatskom jeziku samo uz brojeve *dvā*, *dvē* (*ōba*, *ōbe*; *ōbadvā*, *ōbadvē*), *trī* i *četiri*, inače stoji za slovenačku dvojину u srpskohrvatskome jeziku množina.

3. Brojevi *pêt*, *šèst*, *sèdam* itd. ne menjaju se; imenice uz njih stoje u genitivu množine: *pêt*, *šèst*, *sèdam* . . . *stārācā*, *kūcā*, *pīsāmā*.

4. *stōtina*, *hiljada* (*lisuća*) su imenice, pa se i menjaju kao imenice.

5. Redni brojevi menjaju se kao određeni pridevi.

GLAGOLI

§ 32. Sadašnje vreme (prezent)

Neodređeni način (infinitiv): *trés-ti, nōsi-ti, pēva-ti.*

Jedn.:	1 lice	<i>trés-ēm</i>	<i>nōs-īm</i>	<i>pēv-ām</i>
	2 "	<i>trés-eš</i>	<i>nōs-īš</i>	<i>pēv-aš</i>
	3 "	<i>trés-ē</i>	<i>nōs-i</i>	<i>pēv-ā</i>
množ.:	1 "	<i>trés-ēmo</i>	<i>nōs-īmo</i>	<i>pēv-āmo</i>
	2 "	<i>trés-ēte</i>	<i>nōs-īte</i>	<i>pēv-āte</i>
	3 "	<i>trés-ū</i>	<i>nōs-ē</i>	<i>pēv-ajū</i>

Napomene

1. Glagoli menjaju se u sadašnjem vremenu kao u slovenačkom jeziku. Razlika je samo u 3 licu množine. Zato zapamti:

ako je u 1 l. jedn. nastavak

}	-ēm, u 3 l. množ. je -ā
	-īm, " " " " " -ē
	-ām, " " " " " -ajū

2. Zapamti ove oblike: *jěsti — jědēm, rěci — rěčēm* ili *rěknēm* (3 l. množ. *rěkū* ili *rěknū*), *obúci — obúčēm* (3 l. množ. *obúkū*), *stāti — stānēm, klěti — kùnēm, pōčeti — pōčnēm, ūzeti — ūzmēm, slīci — slīgnēm, izmāci — izmaknēm, dīgnuti — dīgnēm, bōjati se — bōjtm se, trčati — trčīm, imati — imām, ōrati — ōrēm, máhati — mášēm, víkati — víčēm, íci — ídēm, dóci — dóđēm, póci — póđēm, náci — náđēm.*

3. Sadašnje vreme glagola *mōci* glasi:

Jedn.:	1. <i>mōgu</i>	Množ.:	1. <i>mōžēmo</i>
	2. <i>mōžěš</i>		2. <i>mōžěte</i>
	3. <i>mōžē</i>		3. <i>mōgū</i>

§ 33. Sadašnje vreme pomoćnih glagola *bīti* i *htěti*

Potpuni oblik: Skraćeni oblik: Odrečni oblik:

1. <i>bīti.</i>	Jedn.:	1. <i>jěsam</i>	<i>sam</i>	<i>nįsam</i>
		2. <i>jěsi</i>	<i>si</i>	<i>nįsi</i>
		3. <i>jěst(e)</i>	<i>je</i>	<i>nįje</i>
	množ.:	1. <i>jěsmo</i>	<i>smo</i>	<i>nįsmo</i>
		2. <i>jěste</i>	<i>ste</i>	<i>nįste</i>
		3. <i>jěsu</i>	<i>su</i>	<i>nįsu</i>

2. htěti. Jedn.:	1. <i>hóću</i>	<i>ću</i>	<i>něću</i>
	2. <i>hōčěš</i>	<i>čěš</i>	<i>něčěš</i>
	3. <i>hōčě</i>	<i>čě</i>	<i>něčě</i>
množ.:	1. <i>hōčemo</i>	<i>čemo</i>	<i>něčemo</i>
	2. <i>hōčete</i>	<i>čete</i>	<i>něčete</i>
	3. <i>hōčě</i>	<i>čě</i>	<i>něčě</i>

§ 34. Prošlo vreme (perfekt)

Od jednoga glagola dobijemo prošlo vreme kada njegov radni pridev (particip perfekta II) dodamo kratkom sadašnjem vremenu glagola biti (v. § 331).

Glagolski radni pridev ima nastavke *-(a)o, -la, -lo*: *trēs-ao, trēs-la, trēs-lo*; *vīde-o, vīde-la, vīde-lo*; *slūša-o, slūša-la, slūša-lo*.

Jedn.:	1. <i>slūša-o (-la, -lo)</i>	<i>sam</i> ili <i>jā sam</i>	<i>slūša-o (-la, -lo)</i>
	2. " " "	<i>si</i> <i>tī si</i>	" " "
	3. " " "	<i>je</i> <i>ôn (ôna, ôno)</i>	<i>je slūšao (-la, -lo)</i>
množ.:	1. <i>slūša-li (-le, -la)</i>	<i>smo</i>	<i>mī smo slūšali (-le, -la)</i>
	2. " " "	<i>ste</i> <i>vī ste</i>	" " "
	3. " " "	<i>su</i> <i>ôni (ône, ôna)</i>	<i>su slūšali (-le, -la)</i>

§ 35. Buduće vreme (futur)

Jedn.:	1. <i>jā ću kúpiti</i>	<i>kúpiću</i>	<i>jā ću íći</i>	<i>íći ću</i>
	2. <i>tī čěš kúpiti</i>	<i>kúpičěš</i>	<i>tī čěš íći</i>	<i>íći čěš</i>
	3. <i>ôn (ôna, ôno) će kúpiti</i>	<i>kúpiće</i>	<i>ôn (ôna, ôno) će íći</i>	<i>íći će</i>
množ.:	1. <i>mī čemo kúpiti</i>	<i>kúpičemo</i>	<i>mī čemo íći</i>	<i>íći čemo</i>
	2. <i>vī čete kúpiti</i>	<i>kúpičete</i>	<i>vī čete íći</i>	<i>íći čete</i>
	3. <i>ôni (ône, ôna) će kúpiti</i>	<i>kúpiće</i>	<i>ôni (ône, ôna) će íći</i>	<i>íći će</i>

Od jednoga glagola dobijemo buduće vreme kada njegov neodređeni način dodamo skraćenom sadašnjem vremenu glagola *htěti* (v. § 332): *jā ću kúpiti* . . .

Ako oblici *ću, čěš* . . . dolaze iza neodređenog načina, spajaju se s njim, a neodređeni način odbacuje svoj nastavak *-ti*: *kúpiću* . . .

Ako se neodređeni način svršuje na *-ći*, nema spajanja ni odbacivanja: *jā ću íći* — *íći ću*.

PRILOZI

§ 36. Najobičniji prilozi

1. Prilozi za vreme:

kād, kādā — kdaj, kadar, ko
sād, sādā — sedaj
ūvek — vedno
sūtra — jutri
jūčē(r) — včera
lēti — poleti
zīmi — pozimi
dānju, ōbdān — po dnevi
nōču — ponoći
ōdmāh — takoj
vēč — že
tēk — šele

2. Prilozi za mesto:

gdē — kje, kjer
ōvde — tu(kaj)
ōnde — tam(kaj)
nēgde — nekje
nīgde — nikjer
ōavmo — sem(kaj)
ōnāmo — tja(kaj)
nāpolju — zunaj
unūtra — notri, noter
nāprēd — naprej
nātrāg — nazaj
dalēko — daleč

3. Prilozi za način:

ovākō, onākō — tako
drūkčē — drugače
zāista — zares
vīšē — već
jōš(te) — še
dōbro, jāсно, vēselo, lēpo . . .

PREDLOZI

§ 37. Najvažniji predlozi

1. S genitivom: *bēz* (slov. brez), *krāj, pòkraj* (poleg), *ōko* (okoli, okrog), *ōsim* (razen), *pòred* (poleg), *ūsred, nāsred* (sredi); — *kōd* brata (pri bratu), *pōslē* večere (po večerji), *prē zore* (pred zoro), *īspred* kuće (pred hišo).

2. S akuzativom: *krōz* (skoz).

3. Predlog *s* ili *sa* (slov. s, z) veže se kao u slovenačkom jeziku s genitivom (*s konja*) i s instrumentalom, ako taj padež znači društvo ili neku zajednicu (*īdem s majkom; usta s usnicama*); ali kad instrumental znači oruđe ili sredstvo, ne stoji predlog: *đak piše olovkom* (slov. dijak piše s svinčnikom), *gle-damo očima* (slov. gledamo z očmi).

4. Predlog *u* (slov. *v*) veže se kao u slovenačkom jeziku s akuz. (*ù kuću*) i s lok. (*ù kući*), ali pored toga i s gen.: *ù Srbā, u mène, u njeĝa* (slov. pri Srbih, pri meni, pri njem).

SVEZE

§ 38. Najobičnije sveze

<i>i</i> — in, tudi	<i>iako</i> — čeprav
<i>takōde(r)</i> — tudi	<i>ipak</i> — vendar
<i>ili</i> — ali	<i>jër</i> — ker
<i>āli</i> — toda	<i>dākle</i> — torej
<i>već</i> — marveć	<i>zār</i> — ali, mar

REČENICA

§ 39. Prosta i složena rečenica

1. Rečenica koja stoji sama za se zove se **prōstā**.

a) Prosta rečenica u kojoj ima samo podmet (subjekt) i prirok (predikat) zove se čistā: *Ūčēnik pīšē*.

b) Prosta rečenica u kojoj ima osim podmeta i priroka još dodatak (atribut), predmet (objekt) i priložna oznaka (adverbijal) zove se razgrānatā ili rāširenā: *Vālĵān ūčēnik pīšē svōje zādātke kōd kućē*.

2. Kad se dve rečenice ili više njih slažu u jednu celinu, nastaje **slōženā rečēnica**: *Ūčitelĵ čitā, i ūčēnik pīšē. Ūčēnik nē pīšē, jër je zabōravio pēro*.

DODATAK — ŠTIVA*

1. Dobro jutro

Dobro jutro, dobro jutro! Pétô kukùričë.

Èvo, več se ugásilo ù sobi kàndilče.

Dobro jutro! Šéva pëvã, zòra odgòvãrã.

Mãjka s čëdom ùranila pa prózor òtvãrã.

Dobro jutro! Cvëce mírí, a gùčü gòlùbi.

Na prózoru mãjka stòjì pa čëdãnce ljùbì.

Sãd ée súnce da se ròdí, bèžì nôcca távna.

„Glëdãj, čëdo, rùjnü zòru — jë l', kãko je slãvna?“

Jëste zòra krãsna, dívna, jëste zòra slãvna —

Sãmo j' ljùbav mãterina tój divòti rávna.

Jovan Jovanović Zmaj

Objašnjenja. Peto: petao; tavna: tamna; sad ée sunce da se rodi: slov. sedaj bo sonce vzšlo; jeste: jest; ravna: jednaka.

2. Máčak i miševi

Máčak dôhë y jëdnu stãru kùhu gðë je býlo mnògo mišëvã, i pòchnë ih lòviti jëdnog po jëdnog. Kad su miševi vídëli tú nápast, dogòvorë se da víšë ne sílazë dôle, nègo da òstanu gòre po grëdama gðë máčak nè možë dóñi. Tãdã se máčak náčinì mrtav i prùžì se nè mичуñì se nímalo.

„Në prevãrì!“ rëknë mu jëdan stãrì miš. „Da vídìmo mèšinu od tvòjë kòžë, nè bismo joj se približìli, a kãmo li tèbi jòš nèoderãnm!“

Досишеј Обрадовић

Objašnjeња. Ne prevãrì: nešеш prevãrìti, ne boš ukanił; da vídìmo mèšinu... nè bismo joj se...: ée bi videli meh... se mu ne bi...

* Nepoznate reči traži straga u rečniku.

3. У јесѣн

Птичице се ућутале, „Куд је от'шла та црнојка?“
 Планина се дими, магли, Наш малиша час-по пита,
 А облаци голубасти — „Ласта, оче, није добра,
 Бог те пита куд су нагли. Отишла је да се скита.“

На китњастој липи нашој „Нè скита се она, чèдо;
 Жутò грање ћути, дрèма; Кад настану топли дани,
 Под стрехом се гнездо рони, Долетеће, запитаће:
 Јер у њему ластè нема. „Камо мали укућани?“

А уз њу ће долетети
 Много, много живих птица,
 Па ће опет оживети
 Наша липа и баштица.“

Милорад П. Шапчанин

Објашњења. Бог те пита куд су нагли: sam Bog ve, kam hitijo; стреха: napušč, kap; от'шла: отишла; час-по: zdaj pa zdaj; долетеће, запитаће: priletela bo in vprašala; камо: kje so.

4. Pòslednjā rúža

Dúhnuo je pŕvi stúdeni vètrić, pàla je pŕvā mágla. Ú našem vrtu nije višè læpo i vèselo kào dòsad.

Úvelo lišće pàdà s dŕveta i šušti: „Jà se vràćam ù crnū zèmlju.“ Ptica lèti s trèšnjè i pèvā: „Zbògom! Mèni je putovati u dalekè toplè kràjeve.“ Pàuk òstavljā na plòtu svòju rãzdrtū mržicu pa se ùvlàči ù rupu na zidu. „Óvde će mi biti toplije,“ vèli mājstor pŕelac. Pùž se ùvukao ispod mähovinè pa doviknùvši „làku nòc, bràco!“ zatvòrio svòja kùcnā vràta. „Mi nè možemo ni bèžati ni sàkriti se,“ tùžè se cvètići u lèjama. „Nèka dòdè snèg pa nèka nas obúčè ù belū kòšuljicu. Tò je zà nàs najlepšā smŕt.“

— „Jà nèću stúdenè kòšuljicè,“ vèli pòslednjā rúža, kòjā se læpo rascvàla nà svòme šibu.

Videla ju je ù taj çàs s pròzora malā Dràgòjla pa dòtrçala ù vrt, ùbràla rúžu i mètnula ù kosu.

Pòslednjā rúža blèdi u Dràgòjlinòj kòsi i pròsipljè svòje látice na ramèna devòjcičè.

Vladimir Nazor

Објашњење. Prelac: onaj koji prede (pauk).

5. Mùha

Mùha úpadně u lònac s mäsñòm čórbòm. Tù se zdravo nàhranī. Hòće pòtom òa iziđē. Nē možē. Úgreznū joj nõge. Pòčnē máhati krilima. Pòmočē se i krila. Kòliko se vècma koprčā, svē to vècma tònē. Tādā pòčnē sáma sèbi govòriti: „Alà sam nèsrečna! Kad sam se nàjslađe u živòtu nàjela, nàpila, okúpala i nasládila, bãš òndā mòrām pòginuti!“

Dositelj Obradović

Objašnjenja. Zdravo: mnogo, vrlo; koliko većma . . . sve to većma: slov. čím bolj . . . tem bolj.

6. Dòmāhē živòtiniē

Rāno pòhox na pàzār,
Kúpих вòла за динār.
Oj tí, вòле, кўно мòја!
A tí, крāво, мўзо мòја!
A tí, кòњу, трко мòја!
A tí, брāве, хрāно мòја!
A tí, óвцо, стрйго мòја!
A tí, кòзо, брйго мòја!
A tí, гўско, шевèљајко!
A tí, пātко, шйго-мйго!
A tí, пèтле, рāно дóђи,
Te ми стòј, te ми пòј!

Народна ђесма

Објашњења. Поhox, купих (свршено прошло време); sem žel, sem kupil; динар: новац; коњу, трко моја: о коњче, мој skakonče; овцо, стрйго (моја): о овса-volnarica; гуско, шевèљајко: о goska, guga-gaga; патко, шйго-миго: о гаса, раса-раса.

7. Dòbro mèsto

Čòvek jèdan iz pòkrajinē písao je ròđāku svòme u glāvni grād: „Hòcu da stúpim u službu. Būdi tākò dòbar, pa mi nádi mèsto s vèlikòm plácòm, ali tākvo gđē nē bih trèbao ništa ráditi.“

Ròđāk mu odgòvori: „Pòstaraću se da nàđem mèsto kākvo želiš, i kākò ga nàđem, òdmāh ću ga zamòliti za — sèbe.“

8. Врѣбац и маџка

„Гдѣ ћеш, врѣпче, зимовати?“

Пита маџка врѣпца старѣ.

„Овде, онде — туѣа, свѣѣа!“

Тако врѣбац одговѣра.

„Гдѣ ћеш, врѣпче, данас рѣчат?“

Пита маџка врѣпца старѣ.

„На крај шѣра, наврх ѣра!“

Тако врѣбац одговѣра.

„А гдѣ ти је конѣк, врѣпче?“

Пита маџка врѣпца старѣ.

„Штѣ ти брѣга! Погѣди га!“

Тако врѣбац одговѣра.

„Знаш ли, море, зашт' те питам?“

„Јѣр си маџка, а ја птица.“

То је рѣко, па утеко,

Ѧста маџка тѣжна лица.

Јован Јовановић Змај

Објашњења. Где ћеш зимовати: *kje boš prezimoval*; наврх ора; наврх ораха; море: *hej ti*; зашт' — зашто; реко, утеко — рекао, утекао; оста (свршено прошло време): *je ostala*.

9. Лисица и јѣрац

Лисица и јѣрац сиђу у јѣдан бѣнар да се напију хладнѣ водѣ. Кад су се напили, јѣрац се станѣ ѣбзирати кѣда ће изићи, а лисица му рѣкнѣ: „Нѣ брини се! Само ти слѣшај мѣне, па се нѣ бој! Усправи се, подигни прѣднѣ нѣге на зѣд, погни главу и рѣгове напред!“

На све гѣтов, јѣрац учини штѣ му је лисица рѣкла. Таѣа се лисица попнѣ на њѣгова лѣђа и рѣгове, искочи напоље и скѣчући око бунѣра почнѣ се рѣгати јѣрцу. Штѣ се јѣрац вишѣ ѣутио зѣдѣг њѣнѣг вероломства, ѣна му се вишѣ смѣјала гѣворѣћи му: „Мој јѣрче! Да имаш толико мозга кѣлико брѣдѣ, ти ништо нѣ би у бѣнар силазио прѣ нѣ што би дѣбро рѣзмилио како ћеш изићи!“

Досићѣј Обрадовић

Објашњења. На све гѣтов: *na vse pripravljen*; што више: *šim bolji*; да имаш . . . : *če bi imel . . .*; пре но што би . . . : *preden ne bi . . .*

10. Први снѣг

У освѣтку зорѣ кроз сумрачак тавни
Покривѣне снѣгом почијају равни.

А студијни лѣхор кроз долине мирне
Преко пустих поља кадикада пирне;

И с вихором лѣким сеоца се хвѣта,
Па засиплѣ снѣгом и стрѣхе и врата.

А у сѣлу јоште у прозорје мило
Ноћ, ведро и хладна, не подиже крило.

Из даљине само лисица се крадѣ,
Па кокоши вреба и пилиће младе.

И од њених шапа и туна и тамо
У првоме снѣгу траг се види само . . .

Војислав Ј. Илић

Објашњења. Кадикада: *včasih*; сеоца се хвата: *zaveje v vasico*; стреха: *parušč, kar*; не подиже крило: не одлази.

11. Божѣц у Срба

Уочи Божѣца, на Бадњи дан, поране домаћин да још пре сунца отсѣче бадњяке, обично два. Увече он их уноси у кућу. Kad ступи у кућу, рѣкне: „Добро вече и честит вам Бадњи дан!“ Čѣлјад га пѣсипају житом и одговарају: „Бог ти помогоа и честити Бадњи дан!“

Затим се бадњаци мѣчу на ватру, а домаћица изаде у двориште, упрте брѣме слѣме и унесе га у кућу. Уносѣци слѣму у кућу, она квѣче, а деца идѣ за њом и пијучѣ. Ту слѣму домаћица прѣстрѣ по кући и по соби, а износи је тек трѣћи дан Божѣца и мѣче је око вѣчакѣ да би добро радале.

Сутрадан пѣче се пѣченица и замѣси се чѣсница. Домаћин излази прѣд кућу и оглашује пѣчанјем из пушке да је дошао Божѣц. Дѣлази пѣлажајник да честитѣ празник Христова рођенја. Kad прѣкѣрачи кѣчни прѣг, рѣкне: „Христос се рѣди!“ Из куће му одговарају: „Вѣистину се рѣди!“ I њѣга пѣсипају житом. Пѣлажајника пѣчѣстѣ пѣченицѣм.

Kad pölašajnik ötidē, pöstavi se ù kući rúčak, domácin se pómoli Bõgu, i öndā nàstajē prāvā gõzba.

Objašnjenja. Badnjak: sirova cerova glavnja (slov. hrastova klada); Hristos se rodi (rodi: svršeno prošlo vreme): slov. Kristus se je rodil; vaistinu: uistinu, zaista.

12. Måjmünče i måjmun

Måjmünče jèdno ùzberē òrah s ljüskõm. Nè znajüci da ga våljà præ oljúštiti, zagrízē ù nj; nõ našav da je górak i zübe da sápinjē, ökēsī se i báci ga rëkävši: „Èto tí té vëlikē hválē štõ mi je mòja mãti ùvek govòrila za òrahe. Da Bõg dà, svē njīma uròdilo, ali jā se njīma ne hránio!“ — Tú se dësio i stāri måjmun, te òrah sa zèmljē dīgnē, öljüšti ga, raskoli i izedē, pa öndā rëknē ònomu lüdõmu måjmünčetu: „Sřce mòje, mãti tvõja nè lažē; òrasi su dòbri, ali se våljà potruditi, jër bez trúda nēmā uživānja.“

Janko Jurkovič

Objašnjenja. Našav: slov. ko je našel, spoznal (našla, spoznala); sve njima urodilo, ali ja se njima ne hranio: slov. naj obrodijo sami [orehi], samo tega nikar, da bi se moral(a) jaz z njimi hraniti.

13. Пролетна зора

На истоку плáвõм рúјна зõра рúди,
Дижите се, дëцо, дижите се, лúди!

Ўстале су пчëле, пòдигло се цвëће,
Са далëких гóра поветáрац лëћë.

У мирису цвëћа, у бисерној рõси
Он вам свáкõ здравље и весëље нõси.

По пòљима трáвним разлëжë се јëка,
Одјëкујë нëбо и пòља далëка.

И крòз тихе рáвни пòточић кривúда,
А пëсме и свíрке разлëжу се свúдá . . .

Òд здравља и срëћë надимљу се грúди,
Ўстаните, дëцо, рúјна зõра рúди!

Војислав Илић

14. Кмѣт и цѣганин

Скрѣвио нѣшто цѣганин, и кмѣт га ѡсудѣ на двадесѣт ѣ пѣт врѹних. Плѣкао је и богорѣдио да му се ѡпростѣ, али се кмѣт нѣ даде умѡлити. Кад вѣде да му ништа не помажѣ, клѣче прѣд кметом и ѡгрли му нѡге рѣдајући: „Љубим ти рѹке и нѡге, опрѡсти ми бѣр сѣмо јѣдну!“ Да га се ѡтарасѣ, кмѣт рѣчѣ: „Хѣјд' дѡбро, јѣдну ти прѣштам, лѣзи сѣмо!“ — „Али прѣву, лѣпѣ и дѡбрѣ кмѣте!“ завѣка цѣганин.

Народна ѣриѡвѣшка

Објашњења. Кмет: ваški župan (sodnik); осуди, даде, виде, клече, ѡгрли, завѣка (свршено прошло време): је obsodil, dal, videl, pokleknil, objel, zakričal.

15. Slobòda

Lѣpo пѣвѣ славѹјак

u зелѣнѡј шѹмѣци

na тѣнанѡј грѣнѣци.

Ќtud ѣдѹ трѣ лѡвца

da стрѣлјажѹ славѹја.

Ќn se нѣјма мѡлио:

„Nѣмѡјте me стрѣлјати,

јѣ ѣу вѣма пѣвати

u зелѣнѡј бѣштѣци

na rumѣнѡј рѹзѣци.“

Ќhvatiše трѣ лѡвца

i ѡdnѣше славѹја,

mѣtnuše га u двѡре

da im двѡре vesѣli.

Nѣче slѡvѹј da пѣвѣ,

nѣgo hѡѣce da јѣдѣ.

Ќdnѣше га трѣ лѡвца

i пустише ѹ lѹge,

stѣде slѡvѹј пѣвати:

„Tѣшко дрѹгу бѣз дрѹга

i slѡvѹју бѣз lѹga.“

Nародна pesma

Објашњења. Отуд: туда; ја ѣу пѣвати: слов. jaz bom pel; uhvatiše, odneše, metnuše,пустише (свршено прошло време): слов. ulovili so, odnesli so, postavili so, spustili so; нече да пѣва: слов. noče peti; stade (свршено прошло време): слов. začel je.

16. Dvѣ selјѡka

Sѣljѡk vѡzi vѡz sѣna, a дрѹгѣ му ѣдѣ usѹsret. „Zdrѡvo!“ — „Zdrѡvo! Štѣ vѡziš?“ — „Dѣva.“ — „Kѡkva dѣva, tѣ tѡ je sѣno?“ — „Kѡd vѣdiš da je sѣno, zѣшто pѣtѣš?“

Kad pòlatajnik 17. Tùrčin i hàjdùk

Nèkakav Tùrčin svèrnè s pùta u pòtok da se nàpijè vòdè, pa ga ùhvatī hàjdùk; a òn òndā dòzvāvši svòga drùga kòji je bïo òstao na pùtu, kàžè mu: „Hòdi, ùhvatio sam hàjdùka!“ Drùg mu odgòvorī: „Kad si ga ùhvatio, a tí ga povèdi àmo!“ Òndā mu òn kàžè: „Ali nèće da ìdè.“ Kad mu drùg nà tò rèčè: „Ako nèće da ìdè, a tí ga pùsti“, òn mu odgòvorī: „Pùstio bih ja njèga, ali nèće òn mènè!“

Narodna pripovetka

18. Bràha i sèstra

Dvā su bõra nāporèdo ràsla,
Mejù njima tankòvrxa jèla.
Tò ne bìla dvā bõra zèlenā
Ni mèh' njima tankòvrxā jèla,
Vèh tò bìla dvā brāta ròženā:
Jèdno Pāvle, à drugò Rādule,
Mejù njima sèstriça Jèlica.
Brāha sèju vřlo mïlovāla,
Svāku su joj mïlòst donòsila.

Narodna pjesma

Objašnjenja. Ne bìla: nisu bila; sèju: sestru; mïlost: dar.

19. Dvè ptice

Zablúdila mòrskā ptica
U dāljine tòplè zèmljè
I sùsrela kosòvicu
Gdè u gāju slātko pèvā.

— „Kāko mòžèš pèvat, tùžna,
U pùstinji òvõj sùhõj
Gdè ni kāpi vòdè nèmā?“

— „Pèvāhu i mòji stāri
U ìstòme òvom gāju.“

Dòmovina, kākva bìla,
Ròdenõm je sīnku mīla.

Petar Preradović

Objašnjenje. Pèvāhu (nesvršeno prošlo vreme): slov. so peli.

20. Mārko Králjević i sòkō

Razbòlje se Králjeviću Mārko
 Pòkraj púta, drúma jùnāčkōga;
 Više glávē kòplje údario,
 A za kòplje Šarca privézao.
 Jòš gòvorī Králjeviću Mārko:
 „Kō bi mène vòdē napòjio,
 Kō li bi mi hládak načinio,
 Táj bi dúši mjēsta úhvatio.“

Tù dòpade sòkō ptīca sīvā,
 U kljúnu mu vòdē donòsio,
 Pa je Mārka vòdē napòjio;
 Nād Mārkom je kríla raskríllo,
 Pa je Mārku hládak načinio.
 Jòš gòvorī Králjeviću Mārko:
 „O sòkole, sīvā ptīco mōja,
 Kákvo sam ti dòbro učinio
 Kad si mène vòdē napòjio
 I kad si mi hládak načinio?“

Sòkō ptīca odgòvārā Mārku:
 „Ne budāli, Králjeviću Mārko!
 Kādno bjēsno na Kòsovu bòjnōm,
 Tēškī bòjak mī s Túrci tǎpljesmo;
 Ōndā Túrci mène úhvatiše,
 Ōba mōja kríla òtsjekoše;
 Tī si mène úhvatio, Mārko,
 Mětnuo me na jélu zèlenū
 Da me tǔrskī kònji ne satarū;
 Tū si mēni dòbro učinio.“

Narodna pjesma

Objašnjenja. Razbolje se (svršeno prošlo vreme): slov. zbolel je; Králjeviću (vok. mesto nom.): Kraljević; udario: slov. zasadil; Šarac: šaren (lisast) konj Kraljevića Marka; govori (svršeno prošlo vreme): slov. je dejal; taj bi duši mjesta uhvatio: slov. ta bi rešil svojo dušo; dopade (svršeno prošlo vreme): slov. je priletel; je... vode napojio: slov. je napojil z vodo; kadno: kad; bjesmo: slov. smo bili; s Turci: s Turcima; bojak trpljesmo (svršeno prošlo vreme): slov. borili smo se; uhvatiše, otsjekoše (svršeno prošlo vreme): slov. so ulovili, so odsekali; sataru: satru (stro).

21. Орање Мārка Краљевића

Вино пѣје Краљевићу Мārко
 Са стāрицом Јевросимом мājком.
 А кад су се напојили вина,
 Мājка Мārку стаде бeсједити:
 „О мoј синко, Краљевићу Мārко!
 Остави се, синко, чeтовāња,
 Јeр злo дoбра дoнијети нeћe;
 А стāрoј се дoсāдило мājци
 Свe пeрући крвaвe хaљинe.
 Вeћ тi узми рaло и вoловe,
 Пак тi oри бр̄дa и дoлинe,
 Те сiј, синко, пшeницу бjелицу,
 Те тi хрaни и мeнe и сeбe!“

Тo је Мārко пoслушао мājку:
 Он узимa рaло и вoловe,
 Ал' нe оpe бр̄дa и дoлинe,
 Вeћ он ope цaрeвe дрyмoвe.
 Отуд иду Тyрци jањичaри,
 Они нoсe трѝ тoвaрa блāгa,
 Пa гoвoрe Краљевићу Мārку:
 „Мoрe, Мārко, нe oри дрyмoвa!“
 — „Мoрe, Тyрци, нe гaз'тe oрaњa!“
 „Мoрe, Мārко, нe oри дрyмoвa!“
 — „Мoрe, Тyрци, нe гaз'тe oрaњa!“
 А кaдa се Мārку дoсāдило,
 Дѝжe Мārко рaло и вoловe
 Те он пoби Тyркe jањичaрe,
 Пак узимa трѝ тoвaрa блāгa.
 Однeсe их свoјoј стāрoј мājци:
 „Тo сaм тeби дaнaс изoрaо.“

Народна пјесма

Објашњења. Стаде (свршено) прошло време): је зачела; мајци се досадило све перући . . . : mati se je naveličala venomer prati . . . ; ори, сиј: orji, sej; отуд: туда; газ'те: газите, диже, поби, однесе: је dvignil, је pobil, је odnesel.

22. Vô i komárac

Úranio dèlija komárac,
 Úranio, zújéc polètio
 Na livadu gdjèno stàda pásu,
 Pa se hvätā vòlu mèdu roge,
 Te nišanì kòplje čudnovato,
 Svòje rìlo, pò dlaci dèbelòj
 Da ga türì vòlu mèdu roge,
 Pa gòvorì vòlu na plāndištu:
 „Nécú, mòre, baš sjāhati s tèbe
 Dòk se lījepo mèni ne nāmoliš!“
 Vò i nè znā òtkud glās dòlazì,
 Nò pòznao dèliju po rijèci
 Pa mu múklim odgòvārā glàsom:
 „Jādan stvòre, dèlijo kòmārce!
 Nìt' sam znāo kād si ùzjahao,
 Nìt' ću znāti kād ćeš sjāhat bòlan.“
 Èto slīkē kāko stvār je smijèšna
 Kādā slābì jāčèmu prijeti.

Antun Nijemčić

23. Bòže prāvdē

Bòže prāvdē, Tì štò spāse
 Od pròpāsti dòsad nās,
 Čúj i òtsad naše glāse
 I òtsad nam budi spās!
 Mòcnòm rúkòm vòdi, brāni
 Budúcnosti naše bròd!
 Bòže, spāsi, Bòže, hrāni
 Nāšeg krālja i naš ròd!

Slòži našu brācu drāgū
 Nā svak dičan, slāvan rād!
 Slòga biće pòrāz vrāgu,
 A nājjači svīma grād.
 Něk nā našòj blistā grāni
 Brātskē slògē zlātan plòd!
 Bòže, spāsi, Bòže, hrāni
 Nāšeg krālja i naš ròd!

Něk nā naše vèdrò čelo
 Tvòg nè padnē gnēva gròm!
 Blagoslòvi naše sèlo,
 Pòlje, njīvu, grād i dòm!
 Kad nāstūpē bòrbē dāni,
 K pòbedi nam vòdi hòd!
 Bòže, spāsi, Bòže, hrāni
 Nāšeg krālja i naš ròd!

Iz mrāčnòga sínu gròba
 Nāšē krūnē nòvì sjāj,
 Nāstalo je nòvo dòba,
 Nòvu srècu, Bòže, dāj!
 Krāljevīnu našu brāni,
 Petvékovnē bòrbē plòd!
 Alèksāndra, Bòže, hrāni,
 Mòli Ti se sāv naš ròd!

Jovan Đorđević

REČNIK

A

alà! — ah! oh!
āli — toda
āmbār — žitnica
āmo — sem(kaj)
āzbučnī — abecedni
āzbuka — abeceda

B

bāba — stara mati, babica
bāba (bābo) — oče, očka
bābuščica — babica
bācati, -ām — metati
bāciti, bācīm — vreči (proč), za-
 gnati
Bādñji dān — sveti dan (dan
 pred božičem)
bāka (bākica) — stara mati, babica
bār — vsaj
bāra — mlaka
bāšta — vrt
bāštica (baštica) — vrtec
bāt, bāta (množ. *bātovi*) — bet,
 kladivo; utež
bērāč, berāča — trgavec
berāčica — trgovka
bērba — trgavec
bēs(j)editi, -īm — govoriti
bēz, predl. s gen. — brez
bezāzlen — nedolžen; brez hu-
 dobije
bēzvučan, -čna, -čno — nezvoneč
bíce — bitje
bīlje, sr. r. jedn. — rastline
blāg ākcenat — kratek potegnjen
 naglas
blāgo — zaklad, bogastvo
blāgodāran, -rna, -rno — hvaležen
blagōvaltšite — jedilnica

blējānje — meketanje
blīstati, -ām — svetiti se, leske-
 tati se
bōca — steklenica
bogorāditi, bogorādīm — prositi
bōja — barva
bōjati, -īm se — bati se
bōlan, bōlna, -lno — bolan; ne-
 srečen, reven
bōlēst, -lesti — bolezen
bōlestan, -sna, -sno — bolan
brāv, -a — ovca, koštrun
brdo — hrib, gora
brdōvit — hribovit, gorat
brīga — skrb
brīnuti, -nēm se — skrbeti, bri-
 gati se
brōj, brōja (množ. *brōjevi*) — šte-
 vilo; števnik
brojčānica — številnica, kazalo
brōjka — številka
břz, břza, -o — hiter; *břže* — hitreje
būba — mrčes, hrošč
budāliti, -īm — govoriti neumnosti
būdan, -dna, -dno — čuječ
būjati, -ām — naraščati, kipeti
būnār, -āra — vodnjak, studenec
būnda — kožuh
būt, būta — stegno, bedro

C

cipela — čevlj
crēp, -a (množ. *crēpovi*) — streš-
 nik; črepinja
crnōjka — črnka
cřtati, -ām — risati
cřven, cřvēna, -o — rdeč
cřvenkast — rdečkast
cvētati, -ām — cvesti

cvětić — cvetka
cvrkŭtati, *cvrkŭcēm* — čivkati,
 žvrgoleti

Č

čākšire, *čākštrā*, ž. r. množ. —
 hlače

čāporak, *-pōrka* — krempelj
čārapa — nogavica
čārdāk, *-a* — koruznjak (shramba
 za koruzne stroke)

čās — hip; ura
čāsōvnik — ura (žepna, stenska)

čēdance, *-eta* — otročiček

čēdo — dete, otrok

čēljād, *-i* — družina, domačini

čēsnica — božična pogača

četovānje — vojskovanje

čībuk, *-a* — pipa

čijl — čigav, čigar

činiti, *-im* — delati, tvoriti

činōvnik, *-a* — uradnik

čiltav — ves, cel

čiviluk — klin, obešalo

čizma — škorenj

čōrba — juha

čūdnovat — čuden

čūlo — čut(ilo)

čūvati, *čūvām* — varovati, hraniti

Č

čiler, *-a* — jedilna shramba

čirilovskī — cirilski

čūteti (*čūtati*), *-im* — molčati

D

dākle — torej

dalēko — daleč

dān, *dāna* — dan

dēbljī — debelejši

dēca — otroci

dēčjī — otroški

dēlija, m. r. — junak

dēo, *dēla* (množ. *dēlovi*) — del

dēsiti, *dēsīm se* — biti (kje), mu-
 diti se

dignuti, *-nēm* — dvigniti

dīmnjak, *-a* — dimnik

diviti, *divīm se* — čuditi se

divljī — divji

dizati, *dizēm* — dvigati

do, *predl. s gen.* — zraven, poleg

dōba, sr. r. (*ne menja se*) — do-
 ba, čas

dōbro — dobrina

dōčekati, *-ām* — pričakati, sprejeti

dōci, *dōdēm* — priti

dodātak, *-tka* — dodatek, pri-
 devek; prilastek

dōk — dokler, medtem ko, do-
 čim, ko, kadar

dōklē — dokler

dokūčiti, *dōkačīm* — doseči; ra-
 zumeti

dōlaziti, *-im* — prihajati

domāčica — gospodinja

domāčīn — gospodar

dōpasti, *dōpadnēm* — priteči, pri-
 leteti

dōprēti, *dōprēm* — dospeti

dōsad — doslej

dōsadan, *-dna*, *-dno* — dolgo-
 časen, neprijeten

dotrčati, *-im* — priteči, prihiteti

dovīknuti, *dōvīknēm* — zaklicati

dovršivati, *dovršujēm* — dokon-
 čavati

dozivati, *dōzīvām* — klicati

dōzvati, *dozōvēm* — priklicati,
 poklicati

drūg (množ. *drūgovi*, *drūzi*) — to-
 variš

drūkčē — drugače

dīūm, *drūma* — cesta

drūštvo — družba

drvoēce — drevje

dřvo, *dřveta* — drevo

dučān, *dučāna* — trgovina

dūg — dolg

dūgačak, *-čka*, *-čko* — dolg, po-
 dolgovat

dugōvati, *dūgujēm* — dolgovati

dūhnuti, *dūhnēm* — zapihati, pihnniti

Dūnav, *-a* — Donava

dúvati, dúvam — pihati
dūžī — daljši
dvōjak — dvojen

Dž

džēp, džēpa — žep
džēpnī — žepni

D

dāk, dāka — dijak
đakōnija — poslastica
đurdīna — georgina

E

ēno! — glej (tam)!
ēto! — glej (tam)!
ēvo! — glej (tu)!

G

gāče, gāča — (spodnje) hlače
gājēnje — gojitev, reja; *gājēnje*
stōkē — živinoreja
gājiti, gājtm — gojiti
gdē — kje, kjer
gdēkojī — nekateri, marsikateri
gdjēno = gdē
gībanica — potica
glādan, -dna, -dno — lačen
glūp, glūpa, -o — neumen
gnēv, -a — jeza
gnjāt, -a — golén
gōdina — leto
gōdišnī — letni
gōditi, -tm — ugajati
gōrak, -rka, -rko — grenak
gōrē — huje
gōtov — pripravljen
gōzba — gostija, pojedina
grād, -a — mesto
grāditi, grādīm — zidati, delati
grādski — mestni
grādanin (mn. *grādāni*) — meščan
grāna — veja
grānat, -a, -o — vejast

grānčica — vejica
grānje — vejevje
grōblje — pokopališče
grōžde — grozdje
grūdi, grūdī, ž. r. množ. — prsi
grūdovati, -ām se — kepati se
gūbica — gobec
gūkati, gūčēm — gruliti
gūma — brisalica
gūst, gūsta, -o — gost

H

hājduk, hajdūka — ropar, razbojnik
hālja (hāljinā) — obleka
hārtija — papir
hlād, -a — senca
hlādak, -tka — senčica
hladnōca — mraz
hlēb, -a — kruh
htēti, hōcu, hōčēš — hoteti
hvātati, -ām (se) — prijemati (se), loviti (se)

I

i — in; tudi
iāko — čeprav
iči, idēm — iti
īkakav, -kva, -kvo — (sploh) kakšen
īli — ali
imānje — imetje, posestvo
imati, -ām (imādēm) — imeti; *imā* — je
īmenica — samostalnik
īnāče — sicer
īpāk — vendar
īspraviti, -īm — popraviti; zravnati
īspred, predl. s gen. — pred
īstina — resnica
īstočni — vzhodni
īstok — vzhod
īstom — šele, komaj
īstōrski — zgodovinski
īšta — (sploh) kaj
īzāci, izādēm — iziti, priti (ven)
īzāzvati, izāztvām — izzivati

izdišūci — umirajoč
 izesti, izedem — pojesti
 izgrtati, izgrčem — izkopavati, izgrebati
 iziči, izidēm — iziti, iti (ven)
 izlaz — izhod, vzhod
 izlaziti, -im — hoditi ven, vzhajati
 izmāci, izmaknēm — uiti, pobegniti
 između, predl. s gen. — med
 izmēnjati, izmēnjām — pregibati (sklanjati, spregati)
 iznēti, iznēsēm — iznesti, nanesti
 iznōsiti, iznostm — nositi (ven)
 izradīvati, izrādūjēm — izdelovati
 izūzēv — izvzemši
 izvaditi, -im — izvleči, vzeti (iz)
 izvlāčiti, izvlāčīm — vleči (ven, gor)
 izvor — izvir, studenec
 izvūci, -čēm — izvleči

J

jābuka, ž. r. — jabolko
 jāčati, -ām — krepiti se, postajati močnejši
 jačina — moč, sila, jakost
 jādan, -dna, -dno — nesrečen, reven
 jāditi, -im — tarnati, tožiti, jadicovati
 jāje — jajce
 jāk, jāka, -o — močan; jāk akcenat — potisnjen naglas
 jārac, jāraca — kozel
 jāram, -rma (množ. jārmovi) — jarem
 jedānpūt — enkrat, некоč
 jednāčēnje — prilikovanje
 jēdnōm — enkrat, некоč
 jēdva — komaj
 jēftin — cenen, poceni
 jēka — odmev
 jēlo — jed
 jēr — ker
 jōš(te) — še

jōtovānje — mehčanje
 jūčē(r) — včera
 jūriti, jūrtm — hiteti, dreveti

K

kabānica — plašč
 kād (kāda) — kdaj, kadar, ko
 kādgod — (sploh) kdaj
 kākav, -kva, -kvo — kakšen, kakršen
 kāko — kako, kakor; ko, kakor hitro
 kākotati, -čēm — kokodakati
 kaldīrmisati, -šēm — tlakovati
 kāmo — kam, kje
 kāmoli — kaj šele
 kāndilče, -eta — svetilka (oljnata)
 kāo — kakor, kot, ko
 kāp, -i — kaplja
 kāpak, -pka — pokrov; veka
 kāpūt, kapūta — suknjič
 karānfil — nagelj
 kārati, kārām — grajati; kaznovati
 kāšika — žlica
 kāšto — včasih
 kāt (množ. kātovi) — nadstropje
 kātkađ — včasih
 kāzati, kāžēm — reči; kāžēm — rečem, pravim
 kazīvati, kązujēm — praviti, pripovedovati
 kāžnjen — kaznovan
 kēi, kēri — hči
 kēstēn, -stena — kostanj
 klša — dež
 kltnjast — košat
 klēci (klēknuti), klēknēm — poklekniti
 klizati, -ām se — drsati se
 klūpa — klop
 kmēt — vaški župan (sodnik)
 kō — kdo, kdor
 kod, predl. s gen. — pri
 kōgod — sploh kdo; ko gōd — kdorkoli
 kōla, kōla, sr. r. množ. — voz
 kolōvoz — avgust

komàdić — košček
komàrac, -rca — komar
kònak, -a — prenočišče; dvor,
 dvorec
kòplje — kopje
kopřcati, -ām se — cepetati, br-
 cati
kòriti, -īm — grajati, karati
kòsa, ž. r. jedn. — lasje
kosòvica — kos (ptica)
kòš, kòša — kašča
kòštica — koščica
kòšulja — srajca
kòšuljica — srajčica
kotàčić — kolesce
kòtarica — košara, koš
kràčt — krajsi
kraj, predl. s gen. — pri, poleg
krāj, krāja, — rob; kraj, dežela
krājnjt — končni
krétati, krécēm — gibati, premikati
krílo — perot
krivùdati, -ām — viti se
kròv, kròva — streha
kroz, predl. s ak. — skoz(i)
křstina — kopica
křtica — krt
křv, křvi — kri
kūcati, -ām — trkati, biti
kūca — hiša
kūci — domov
kūd (kūdā) — kam, kamor
kūditi, -īm — grajati
kūkāvan, -vna, -vno — reven,
 ubožen
kūpiti, -īm — pobirati, zbirati
kūpus, -a — zelje
kūšati, -ām — pokušati
kvòcati, -čēm — klokati

L

lāda — ladja
lāhōr, -a — sapica
lāk — lahek
lākat, -kta — laket
lākōm, -a, -o — lakomen
lākšt — lažji

lāsta — lastovica
lātica — cvetni listek
lāliti, -īm se — lotiti se
lāv, -a — lev
lēda, sr. r. množ. — hrbet
lēja — gredica
lěk, lēka — zdravilo
lèkār, lekára — zdravnik
lènjtř, lenjtřa — črtalo
létati, lécēm — letati
lètnjt — poletni
lèto — poletje
lèti — poleti
líce — obraz; oseba
ličnī — osebni
līja = lisica
līpanj, -pnja — junij
līstopād — oktober
līšče — listje
lòcika — glavната salata
lòpta — žoga
lòžnica — spalnica
lūd, lūda, -o — neumen
lūdost, -osti — neumnost
lūg — log, gaj
lūk, -a — česen, čebula
lūkav, -a, -o — zvit, pretkan
lūpiti, -īm — lopniti; planiti

Lj

ljūbiti, ljūbīm — ljubiti; polju-
 bovati
ljūljati, ljūljām — zibati
ljūska — luskinja, olupek, lupina
ljūt, ljūta, -o — hud
ljūtiti, ljūttm (se) — srditi, jeziti (se)

M

māgarac, māgārca — osel
māgla — megla
māgliti, -īm se — megliti se
mājmun, -a — opica
mājmunče, -eta — mala opica
mājūšan, -šna, -šno — prav maj-
 hen
mālīša, -ē — malček

màramica — robček
màrt — marec
među, predl. s ak. i instr. — med
medùtim — medtem; toda
ménjati, mênjam — pregibati;
 sklanjati, spregati
mèsto — prostor, kraj
mèšina — meh
métati, mēcém — postavljati, de-
 vati
mètnuti, mètnëm — postaviti
mícati, -cém — premikati
milòsrdan, -dna, -dno — usmiljen
milostinja — miloščina, vbogajme
milovati, -ujëm — božati; ljubiti
milo, mla, -o, — mil, drag
mírís — vonj
mírísati, míríšëm — duhati, di-
 šati, dehteti
mírítí, -ím — dišati, dehteti
míška — roka, mišica; nadlaket
mláďi — mlajši
mlékár, -kára — shramba za mleko
mòci, mògù, mòžěš — moči
mòliti, mòlím se (Bogu) — moliti
mòmák, -mka — mladenič, fant
móre — morje
mòre! — hej! ti!
mòzak, mòzga — možgani; pamet
mřšav — suh, pust, slab
múdar, -dra, -dra — moder
múdrac, mudràca — modrec, mo-
 drijan
múdròst, -osti — modrost
múkao, -kla, -klo — zamolkel; ne-
 zveneč
múnja — blisk
múza (múzara) — molza (krava)

N

načíniti, načíním — napraviti
náci, nãdëm — najti
nãdleřtvo — urad
nãdòpuniti, -ím — izpolniti
nahrániti, nahráním — nakrmiti
nãjprě — najprej
nãjzãd — končno

nãlaziti, -ím se — biti
nãmesliti, -ím — postaviti; pogr-
 niti (mizo)
nãmeřtãj, -a — pohiřtvo, oprava
nãmisliti, -ím — skleniti
nãpast, -i — nezgoda, nesreča
nãpokòn — končno, naposled
nãpolje — ven; *nãpolju* — zunaj
nãpomena — opomba
nãporedo — vzporedno, drug po-
 leg drugega
nãpuniti, -ím — napolniti
nãpùstiti, nãpustím — zapustiti
nãpùřtati, nãpùřtãm — opuřčati
 zapuřčati
nãslútiti, nãslútím — zaslutiti
nãsred, predl. s gen. — sredi
nãstavak, -stãvka — končnica
nãstaviti, -ím — nadaljevati
nãtrãg — nazaj
nãumiti, -ím — nameniti, skleniti
nãvika — navada
nãvikao, -kla, -klo — navajen
nãvòdënje — navedba; *znãk na-
 vòdënja* — narekovaj
nãvúci, nãvúcëm — natekniti;
 obleči, obuti
nãzívati, nãzívãm — imenovati,
 klicati
něgo — marveč
někada — nekoč, nekdej
někakav, -kva, -kvo — nekaj(šen)
něko — nekdo
němã — nima; ni
němočan, -čna, -čno — slab, bolan
němòj, němòjte — nikar, nikarte
něoderãn — neodrt
něodrěden — nedoločen
něpce — nebo (v ustih)
něpčanĭ sùglasnik — topljeni
 (mehki) soglasnik
něpostojãn, -a, -o — nestalen,
 gibljiv
něprijatelj — sovražnik
něproměnljiv — nepregiben
nerãzdvojãn, -jna, -jno — ne-
 ločljiv
něsrečan, -čna, -čno — nesrečen

něšto, něčega — nekaj
neváljao, -ala, -alo — malopriden
něvolja — nadloga, stiska, težava,
 nesreča
nĩgde — nikjer
nĩkad(a) — nikoli
nĩkakav, -kva, -kvo — nikak(šen)
nĩkako — nikakor
nĩko, nĩkoga — nikdo, nihče
nĩmalo — prav nič, niti najmanj
nĩpošto — nikakor
nĩšaniiti, -im — meriti
nĩšta, nĩčega — nič
nĩštica — ničla
nĩzak, nĩska, -o — nizek
nõ — toda, ampak
nõću — ponoči

Nj

njėzin — njen
njũška — gobec, smrček

O

o, predl. s ak. i lok. — o, ob, na
õbdan — podnevi
oběležiti, -im — zaznamenovati
õbgrliti, -im — objeti
õbičan, -čna, -čno — navaden
õbilat — obilen, bogat
õbim, -a — obseg
õbližnji — bližnji
õbrađivati, obrãđujem — obde-
 lovati
õbraz — lice
õbrazac, -sca — obrazec, zgled
õbuća — obuvalo
õbũci, õbũčem (3 l. množ. *õbũka*)
 — obleči
õbũhvatiiti, -im — objeti, obseči
õčěšljati, õčěšljãm — počesati
õbactvati, õbãcujem — odpã-
 hovati
õděliti, õdělťm — oddeliti, ločiti
õdėlo — obleka
õdjėdnõm — na mah
õdjėkivati, õdjėkujem — odmevati

õdlaziti, -im — odhajati
õdmãh — takoj
õdmãrati, õdmãrãm se — počivati
õdmõriti, õdmõrtm se — odpo-
 čiti se
õdnõsnĩ — oziralni
õdrečan, -čna, -čno — nikalen
õdrėditi, õdrėdťm — določiti
õdrėđen — določen
õduševljãvati, -ševljãvam — nav-
 duševati
õdũzimãnje — odštevanje
õdžak, õdžaka — dimnik
õglãšen — na glasu
õglãšivati, õglãšujem — oznanjati,
 naznanjati
õgrãđen — ograjen
õgrěpstĩ, õgrěbēm — popraskati
õgrťãč, õgrťãča — odeja; plašč
õkėsiti, õkėsĩm se — zarezati se,
 spačiti se
õko, predl. s gen. — okoli, okrog
õkolina — okolica
õkõreo, -rela, -relo — trd
õkrėnuti, õkrėnēm — obrniti
õkusiti, -im — pokusiti
õlõvka — svinčnik
õljũštiti, õljũšťm — oluščiti, olupiti
õmladina — mladina
õnãkt — tak(šen)
õnamo — tja(kaj)
õndã — tedaj
õnde — tam(kaj)
õnomãdne — ondan, nedavno
õnud — ondot
õpadati, -ãm — odpadati
õpãsnõst, -osti — nevarnost
õpět — zopet
õrmãr, õrmãra — omara
õrũde — orodje
õsecati, õsečãm — čutiti
õsim, predl. s gen. — razen
õsobito — posebno
õstaviti, -im — zapustiti; *o. se* —
 opustiti
õstavljati, -ãm — zapuščati; shra-
 njevati
õsvětiti, õsvětĩm — maščevati

osvitak, -tka — svit, zora
oštar, -tra, -tro — oster
otac, oca — oče
otadžbina — očetnjava, domovina
otârasiti, -im se — znebiti se, od-
 križati se
otêgnuti, otêgnêm — raztegniti,
 zategniti
òterati, òterâm — pregnati
otîci, otîdem (òdem) — oditi, iti
òtkako — odkar
otîčati, -im — odhiteti, pobegniti
òtud — odtod, odondot
òvâj, òvâ, òvô — ta
ovâkô — tako, takole
òvâmo — sem(kaj)
òvde — tu(kaj)
òžujak, òžujka — marec

P

pâdež, -a — sklon
pâmtiti, -im — pomniti, spomi-
 njati se
pâpak, -pka — parkelj
pâpuča — copata
pâra — para, denar
pâs, psâ — pes
pâuk, -a — pajek
pâzâr, pazâra — sejem
pčela — čebela
pečênica — božična pečenka
pêci, pêcem (3 l. množ. *pêkû*) —
 peči
pêndžer, -a — okno
pênjati, pênjêm se — vzpenjati se,
 plezati
pêrad, ž. r. jedn. — perotnina
pêsama (gen. množ. *pêsamâ*) —
 pesem
pêšâk, pešâka — pešec
pétao, -tla — petelin
petvêkovan, -vna, -vno — petsto-
 leten
pêvati, -âm — peti
píce, sr. r. jedn. — pitje, pijača
pijûkati, pijucêm — čivkati
pîlîci, m. r. množ. — piščeta

pîpati, -âm — tipati
pîrnuti, pîrnêm — pihniti, za-
 pihati
pîsânka — zvezek
pîsmo — pismo; pisava
pîtalica — (šaljivo) vprašanje
pîtanje — vprašanje
pîtati, pîtâm — vprašati
pîtômina — obdelana zemlja
plâkati, -čêm — jokati
plândtšte — počivališče za živino
plîvati, -âm — plavati, pluti
plôd, plôda — sad
plôvka — raca
pljêskati, -âm — ploskati
pôbeda — zmaga
pôčeti, pôcnêm — začeti, začeti se
póci, pôdem — pojeti, odpraviti se
pôdalje — precej daleč
pôdânik — podložnik
podêliti, podêltm — razdeliti
pôdîgnuti (pôdići), pôdîgnêm —
 dvigniti; postaviti, zgraditi
pôdizati, -žêm — dvigati
pôdmet — osebek
pôdrum, -a — klet
pôdugačak, -čka, -čko — precej
 dolg
podvûci, -čêm — podčrtati
pogdêkojt — nekateri
pôginuti, -nêm — poginiti, umreti
pôgnuti, pôgnêm — pripogniti,
 skloniti
pogôditi, pôgodîm — uganiti
pôhode, ž. r. množ. — obisk
pokazîvati, pokazujêm — kazati
pôkazni — kazalni
pokraj, predl. s gen. — poleg,
 pri, ob
pôkrajina — dežela
pôlazak, -ska — odhod
pôlažâjnik, -a — prvi obiskovalec
 o božiču
polôkati, pôlocêm — posrebat
pôluglas — polglasnik
pômičan, -čna, -čno — premičen,
 gibljiv

pòmorac, -môrca — mornar, pomorščak
pònājvišē — većinoma
pònēti, ponēsēm — ponesti; *p. se* — prevzeti se
pōništiti, -īm — uničiti; *p. se* — ponižati se
pōnōsiti, pōnosīm se — ponašati se
pōnuditi, -īm koga — ponuditi komu
ponūdāti, pōnūdām — ponujati
pōpločan, -a, -o — tlakovan
pōpuniti, -īm — izpolniti
pōraniti, -īm — zgodaj vstati
pored, predl. s gen. — poleg
pōredēnje — primerjanje, primerjava
pōrodica — družina
pōsao, pōsla (množ. *pōslovi*) — posel, opravilo
pōsipati, -ām — potresati
pōslē, predl. s gen. — po
pōslē, prilog — potem, pozneje
pōslovica — pregovor
posprēmāti, pōsprēmām — pospravljati
posprēmīti, pōsprēmīm — pospraviti
pōsrāmljen — osramočen
pōsvaditi, -īm se — spreti se
pōsve — povsem
posvedōčiti, posvedōčīm — izpričati, potrditi
pōšto — potem ko
pōtēgnuti, pōtēgnēm — potegniti; zamahniti, udariti
pōtpun — popoln
potrāžiti, pōtrāžīm — poiskati
pōtvrdno — trdilno
pōuzdati, pōuzdām se — zanesti se
pōvazdān — ves dan
povetārac, -rca — sapica
poviknuti, pōviknēm — vzklikniti
pōvrce, sr. r. jedn. — zelenjava
pōznanik — znanec
pōznāt — znan
pōzvati, pōzovēm — poklicati, povabiti

prāšina — prah
prāvda — pravica
prāvedan, -dna, -dno — pravičen
prāviti, -īm — delati, tvoriti
pre, predl. s gen. — pred; *p. nēgoli (štō)* — preden
prēdak, prētkā (množ. *prēcī*) — prednik
prēdeo, prēdela — kraj, pokrajina
prēktid — prestanek
prēlaziti, -īm — prehajati
prēma, predl. s lok. — proti, napram; po
preobrātiti, preobrātīm — preobrniti, spremeniti
prēpreka — ovira, zapreka
prēstati, -nēm — prenehati
prēstupan, -pna, -pno — prestopen
prētsōblje — prednja soba
pretvārati, prētvārām — pretvarjati, spreminjati
prībor — priteklnina, orodje
prīdev — pridevnik
prīlog, -a — prislov
prīložnā ōznaka — prislovno določilo
prīmati, prīmām — (s)prejemati, dobivati
prīmīti, prīmīm — sprejeti, dobiti
pripřēmīti, pripřēmīm — pripraviti
prīrok — povedek
prīstōjan, -jna, -jno — dostojen, spodoben
prīsvojan, -jna, -jno — svojilen
prītrčati, -īm — priteči
prīzeman, -mna, -mno — pritličen
přljiti, přljīm — smoditi, peči
prōci, prōdēm — mimo iti, miniti
progūtati, -ām — pogoltniti
prōlaziti, -īm — iti (preko, skoz, mimo)
prōlaznik — mimoidoči, pešec
prōleće — pomlad
prōletni — pomladni
prōliti, prōlijēm — razliti
prōmēcūran, -rna, -rno — pаметen, iznajdljiv

pròmena — sprememba; *pregi-*
banje
promènljiv — pregiben
pròsinac, pròsnca — december
pròsipati, -pljem — osipati
pròst — navaden
pròšlost, -osti — preteklost
pròzor, -a — okno
pròzòrje — svitanje, zora
přsluk, -a — telovnik
prùžati, prùžam — iztegovati
pùcànje — streljanje
pùcati, -am — streljati
pùn — poln
pùstinja — puščava
pùštati, pùštām — (do)puščati
pùt, pùta — pot; *přvi pùt* —
 prvikrat, prvič
pùtem — po poti
pùž, -a — polž

R

rād, -a — delo
rāditi, rādīm — delati
rādni — delovni; *r. dān* — de-
 lavnik
rādnik — delavec
rādati, rādām — roditi
rālo — oralo, plug
rāme, -ena, sr. r. — rama
rashláditi, rāshlādīm se — ohla-
 diti se
raskòliti, rāskolīm — razklati
rasterívati, rastèrujēm — razga-
 njati
rāt, -a — vojna
rātār, -a — poljedelec
rāvnało — ravnilo
rāzbeči, rāzbegnēm se — razbe-
 žati se
razgrānat — členoviti; *razgrānatā*
rečēnica — razširjeni stavek
razmřskati, rāzmřskām — razbiti,
 raztreščiti, zdrobiti
rāda — rja
rāvo — slab
rēč, -i — beseda

rečēnica — stavek
rēčnik, rečnika — slovar
rēdni brōj — vrstilni števnik
rēsiti, rēsīm — krasiti
rībār, -a — ribič
rīdati, -ām — tarnati
rīd, rīda, -e — rjavordeč
rīka — mukanje
rōba — blago
rōd, rōda — rod, spol
rōda — štokrlja
rōditelji, rōditelja — starši
rōđak, -a — sorodnik
rodēnje — rojstvo
rōniti, -īm se — rušiti se
rūblje — perilo
rūčak, -čka — obed, kosilo
rūcati, rūčām — kositi
rūdeti, -īm — rdeti
rūgati, rūgām se — rogati se
rūjan, -jna, -jno — rumenordeč;
 žareč
rūjan, -jna — september
rūkovet, -i — peščica, rokovec
rūmen, rumēna, -o — rdeč
rūpa — luknja, jama

S

s (sa), predl. s gen. i instr. — s, z
sabírānje — seštevanje
sād, -a — nasad
sād (sādā) — sedaj
sādašnjī — sedanji
sādržāj — vsebina
sāhnuti, sāhnēm — veniti
sakòvati, sākujēm — skovati
sākriti, sākrijēm — skriti
samòća — samota
sāmrt = smřt
sānduk, -a — zaboj
sāpīnjati, -ēm — zapenjati, ukle-
 pati; vezati
sāstavak, sāstāvka — sestavek
sāsvoīm — popolnoma
sātriti, sātrēm — streti
sāv, svā, svē — ves
sāvet — svèt

sázreti, -im — dozoreti
sazrévati, sázrěvām — dozorevati
sěčanj, -čnja — januar
sěcati, -ām se — spominjati se
sěči, sěčem — sekati, rezati
sěd, sěda, -o — siv
sědmica — teden
sėja — sestra
sěllica — selivka
sělo — vas
sěljačkī — kmetiški
sěljanin (množ. *sěljanī*) — vaščan
sěoskī — vaški
sěstričina — nečakinja (po sestri)
sěstrič — sestrič, nečak (po sestri)
sěvati, sěvām — bliskati se
siči, sīdem — zlesti, stopiti (dol)
silaziti, -im — iti navzdol
sinōvac, -nōvca — bratič, nečak
 (po bratu)
sinōvica — nečakinja (po bratu)
sjāhati, -šem — razjahati
skāzālĵka — kazalec
skītati, skītām se — potepati se
skōro — kmalu
skīrhati, -ām — zlomiti
skīrīviti, skīrīvīm — zagrešiti
skīršten — prekrižan
skūpiti, -im — zbrati
slāb — šibek; *s. ākcenat* — po-
 tegnjen naglas
slābina — lakotnica
slāgati, slāžēm — zlagati se
slāvūj, slavūja — slavec
slavūjĵak, -ĵka — slavček
slavūjev — slavčev
slōg, slōga — zlog
slōvo — črka
slōžiti, slōžīm — zložiti, zediniti
slūžāvka — služkinja
slūžbenīk — služabnik
směđ — rjav
smětati, smětām — ovirati
směti, smēm — smeti; upati se
směžurān, -a, -o — zgrbančen
smīsliti, -im — izmisliti; skleniti
smūđ, smūđa — smoj (riba)

snāžan, -žna, -žno — močan; *s. āk-*
cenat — dolg potisnjen naglas
spās, -a — rešitev
spāsiti, -ēm — rešiti
spāvati, spāvām — spati
spāziti, -im — zapaziti
spoménuti, spòmēnēm — omeniti
sprāt (množ. *sprātovi*) — nad-
 stropje
sprémati, sprēmām — pripravljati
sprémīti, sprēmīm — pripraviti,
 pospraviti
sprovōditi, sprovōdīm — sprejavati
spūžva — goba
sŕpanj, -pnja — julij
stādo — čreda
stājati, stōjīm — stati
stān (množ. *stānovi*) — stano-
 vanje
stānār, stanāra — stanovalec, na-
 jemnik
stārati, -ām se — truditi se
stāti, stānēm — obstati; začeti
stāza — steza
stīci (stīgnuti), stīgnēm — doseči,
 dospeti; dohiteti
stīdēti, -im se — sramovati se
stō, stōla — miza
stōka — živina
stōlica — stol
stōlnĵak, -a — namizni prt
strāga — zadaj
strēha — napušč, kap
stūden, studēna, -o — mrzel
stūden, -i — mraz
stūdenī, -ōga — november
sūd, -a — sod
sūknja — krilo
sumrāčak, -čka — mrak
sūnder, -a — goba
sūsresti, sūsretnēm — srečati
sūton, -a — mrak
sūtra — jutri
sūtradān — drugi dan
sūza — solza
svāđati, -ām se — prepirati se
svākī — vsak
svāko — vsakdo

sväkojäk — raznoter, različen
 svētlōst, -ostī — svetloba
 svēza — veznik
 svībanj, -bnja — maj
 sviđati, sviđam se — ugajati
 svīnjče, -četa — prašič
 svīrka — piščal; godba
 svrātiti, svrātīm se — zaviti (h
 komu), iti
 svīnuti, svīnēm — kreniti
 svršāvati, svršāvām — končevati
 svršivati, svršūjem — končevati
 svūda — pōvsod

Š

šāka — pest
 šār zēmljin — zemeljska obla
 šēštr, šēšira — klobuk
 šētati, šētām — sprehajati se
 šēva — škrjanec
 šīb, šiba — grm
 šīrt — širši
 šljīva — sliva, češplja
 šōr, šōra — ulica
 štā (štō) — kaj; kar
 štāmpati -ām — tiskati
 štēta — škoda
 štetōčinja, m. r. — škodljivec
 štō — kaj; kar
 štōgod — kaj, nekaj; štō gōd —
 karkoli
 šūba — kožuh
 šūbara — kučma
 šūma — gozd
 šūmica — gozdič
 šūmskt — gozdni
 šūštati, -īm — šumeti, šušteti

T

tā — pa; saj
 tāban, -a — podplat
 tājna — tajnost, skrivnost
 tākcv, -kva, -kvo — takšen
 tākōde(r) — tudi
 tāman, -mna, -mno — temen
 tāmo — tam(kaj)

tānan, -a, -o — tenek
 tankōvrh — vitek
 tānjtr, tanjira — krožnik
 tāvan, -a — strop; podstrešje
 tēk — šele
 tērati, -ām — gnati
 tēšiti, -īm — tolažiti, miriti
 težāk, težāka — poljedelec
 tīkva — buča
 toplina — toplota
 tóranj, -rnja — stolp
 tōvar, -a — tovor
 trāg, -a — sled
 trāvanj, -vnja — april
 trāžiti, trāžīm — iskati, zahtevati
 trībuh, -a — trebuh
 trīcati, -īm — teči
 trēbati, -ām — potrebovati; trēbā
 — potreben, -bna, -bno je
 trēpavica — trepalnica
 trēšnja — črešnja
 trpeza — miza
 trpezārīja — jedilnica
 trūnuti, -nēm — trohneti
 tūdā — tod, tu
 tūđ, tūđa, -e — tuj
 túna — tu(kaj)
 tūrīti, -īm — poriniti, vtekniti
 tūžan, -žna, -žno — žalosten
 tūžiti, tūžīm se — pritoževati se
 tvōrdica — skopuh

U

u, predl. s ak. i lok. — v
 u, predl. s gen. — pri
 ūbrati, ūberēm — odtrgati
 ūčenik, -a — učenec
 učīniti, učīnīm — storiti, narediti;
 u. se — zazdeti se
 ūčtiv — vljuden, prijazen
 učūtati (učūteti), -īm se — umolk-
 niti, utihniti
 ūdaljen — oddaljen
 ūdarati, ūdarām nā štō — dišati
 po čem
 ūdāvīti, ūdāvīm se — utopiti se,
 utoniti

uđeliti, uđelĭm — dati milošćino
uđisati, uđišem — vdihovati
uđžbenĭk, -a — učna knjiga
uđgao, uđgla (množ. *uđglovi*) — ogel
uđgostiti, uđgostĭm — pogostiti
uđgreznuti, -nĕm — pogrezniti se
uđhvatiĭ -ĭm — ujeti, uloviti
uđjak, -a — ujec
uđjutru — zjutraj
uđkazivati, uđkazujem — pokazovati
uđkočĕn — otrpel, odrevenel
uđkućanin (množ. *uđkućani*) — do-
 maćin
uđkusan, -sna, -sno — okusen
uđlaziti, -ĭm — vstopati
uđmeti, uđmĕm (3 l. množ. *uđmejū*) —
 umeti, znati
uđmiljavati, uđmiljavām se — pri-
 lizovati se
uđmolĭti, uđmolĭm — izprositi
uđmōran, -rna, -rno — truden
uđnuk, -a — vnuk
uđnuka — vnukinja
uđnūtra — notri, noter
uđoći, predl. s gen. — (dan) pred
uđpĭtati, uđpĭtām — vprašati
uđpitnĭ — vprašalni
uđplašiti, -ĭm se — ustrašiti se
uđpōrediti, -ĭm — primeriti
uđpravljati, -ām čĭme — voditi,
 ravnati kaj
uđraniti, -ĭm — zgodaj vstati
uđroditi, uđrodĭm — obroditi
uđsev, -a — setev
uđsklik, -a — vzklik, medmet
uđsnica — ustnica
uđspraviti, -ĭm se — zravnati se
uđsred, predl. s gen. — sredi
uđstūpiti, uđstūpĭm — odstopiti
uđtorak, -ōrka — toreĭ
uđtvōrden — utrjen, pritrjen
uđvečĕ — zvečer
uđvĕk — vedno
uđvrĕditi, uđvrĕdĭm — razžaliti
uđvūći, -čĕm — pritegniti; *u. se* —
 povleći se
uz, predl. s ak. — pri, ob, poleg
ūzak, ūska, -o — ozek

ūzbrati, ūzberĕm — odtrgati
ūzĕti, ūzmĕm — vzeti
ūzimati, -ām — jemati
ūzjahati, -šĕm — zajahati
ūzlaziti, -ĭm — dvigati se
ūzvĭk — klic; klicaj; medmet
ūžĭ — ožji

V

vāđiti, -ĭm — jemati (iz česa)
vājāt, vājāta — prizidek s spal-
 nicami
vāljān, vāljāna, -o — priden
vāljati, -ām — veljati; *vāljā* —
 potrebno je
vāljda — menda, bržkone
vārĭti, vārĭm — kuhati; (prebav-
 ljati)
vārĭvo — soćivje, prikuha
vāroš, -i — mesto
vātra — ogenj
vāzdūh, -a — zrak
vĕčĕ, vĕčĕra, m. i sr. r. — večer
vĕčĭt — večer
vĕč — žc, marveč
vĕćma — več, bolj; *svĕ vĕćma* —
 čedalje bolj
vĕljača — februar
vĕran, -rna, -rno — zvest
verolōmstvo — nezvestoba
vĕzilac, vĕzioca — vezač
vĕžbānje — vaja
vĭd, -a — oblika
vĭdan, -dna, -dno — svetel
vĭhōr, -a — vihar
vĭkati, vĭčĕm — vpiti, klicati
viljuške — vilice
vĭsok ākcenat — dolg potegnjen
 naglas
više, predl. s gen. — nad
vĭšĕ, prilog — več
vlādānje — vedenje
vlādati, vlādām se — vesti se
vō, vōla (množ. *vōlovi*) — vol
vōčĕ, sr. r. jedn. — sadje
vōćka (gen. množ. *vōćakā*) — sa-
 dno drevo

vôčnják — sadni vrt
vôleti, vòltn — ljubiti
vrátiti, vrátim (se) — vrniti (se)
vrébatí, vrébám — prežati
vréditi, -im — veljati (vreden
 biti)
vrédati, vrédám — žaliti
vréme, vrémèna — čas
vřlo — zelo
vůk, -a — volk
vůna — volna
vůnen — volnen

Z

zablúdi, -im — zabloditi
zabòraviti, -im — pozabiti
záci, záďem — zaiti
zadáta, -tka — naloga
zágrada — ograja; oklepaj
záhválan, -lna, -lno — hvaležen
záhválnost, -osti — hvaležnost
záista — zares
zájednica — skupnost
zájedno — skupaj
záklanjati, -ám — varovati, braniti
záklinjati, -ém — rotiti
zálazak, -ska — zahod
zálogáj, -a — založek, grižljaj
záluđu — zastonj
zámenica — zaimek
zámeniti, zámenim — zamenjati,
 nadomestiti
zánát, zanáta — rokodelstvo, obrt
zanátlija, m. r. — obrtnik
zanémiti, -im — onemeti
zào, zlá, zlò — zloben, hudoben
zapáliti, zapálim — zažgati
zápeta — vejica
zár — ali, mar
zárez, -a — vejica
záštíta — zaščita
záštítiti, záštítim — zavarovati
zášto — zakaj

zátm — potem, nato
zatípati, -ám — zagrebsti, zakriti
zatvòriti, zátvorim — zapreti
závarati, -ám — prevariti
závičáj — domovina, rojstni kraj
závideti, -im — zavidati
závláčiti, závláčim se — zavleči
 se, zlesti
závrátiti, závrátim — zavrtniti;
 skrčiti
zábrná imenica — skupno ime
zéc, -a — zajec
zémlja — zemlja, dežela
zgráda — stavba
zgūren — sključen
zímí — pozimi
zmija — kača
znáčenje — pomen
znòjav — znojen, poten
zřeti, zřim — zoreti
zúb, -a — zob
zújati, -im — brenčati
zváti, zòvem — klicati, imenovati
zvěrad, ž. r. jedn. — zverjad, zve-
 rine
zvónce, sr. r. — zvonček
zvůčan, -čna, -čno — zvenceč

Ž

žáliti, -im — obžalovati; ž. se —
 pritoževati se
žbún — grm
žěci, žěžem — pripekati
žěga — pripekanje, soparica
žěnka — samica
žětelac, žěteoca — ženjec
žětva — žetev
židak, žítka, -o — redok
život, žívota — življenje
životinja — žival
žút, žúta, -o — žolt, rumen
žúteti, -im — rumeneti
žvátati, žvácem — žvečiti

SADRŽAJ

	Strana
I. VEŽBE	
1. Учионица	3
Ćirilica	
2. Школски разговор I	4
Glasovi <i>ć, đ, dž</i>	
3. Školski разговор II	5
Sadašnje vreme glagola <i>biti</i>	
4. Како лав суди	7
Sadašnje vreme glagola <i>biti</i> u odreћenom obliku — Vrste reћи	
5. A. Јесен (Ѓајковас, Ѓитанка III) — Б. О вргу	8
Sadašnje vreme	
6. Ваљан ђак	11
Prošlo vreme — Pretvaranje suglasnika <i>l</i> u <i>o</i>	
7. Кућа	12
Promena imenica <i>ž. r.</i> s nastavkom <i>-a</i>	
8. A. Лисица и рода (Симић, Поуке) — Б. Лисица и пловка — В. О Лисици	15
Pretvaranje suglasnika <i>k, g, h</i> — Promena prideva <i>ž. r.</i>	
9. A. Кажњени јелен (Д. Обрадовић) — В. О јелену	17
Promena imenica <i>m. r.</i>	
10. Медвед и старац	18
Promena imenica <i>m. r.</i> na nepћani suglasnik — Odreћeni i neodreћeni pridevi — Promena neodreћenih prideva <i>m. r.</i>	
11. Spartanci i старас	21
Promena imenica <i>m. r.</i> na <i>-ac</i> — Nepostojano <i>a</i>	
12. A. Милосрдни Милан (Симић, Поуке) — Б. Чини добро (Народна) — В. Пословица — Г. О ручку	22
Pretvaranje suglasnika <i>k, g, h</i> — Promena odreћenih prideva <i>m. r.</i>	
13. A. Два миша (Д. Обрадовић) — Б. Село и град	25
Promena imenica <i>sr. r.</i> — Promena prideva <i>sr. r.</i>	
14. A. Zima — В. Toplo odelo i obuća	28
Zbirna imenica <i>deca</i>	
15. Отаџбина (По Ж. О. Дачићу)	30
Promena imenica <i>ž. r.</i> bez nastavka — Јotovanje suglasnika	
16. A. Време — Б. О часовнику	32
Glavni i redni brojevi	

	Strana
17. A. Težak i pomorac (Nazor, Čitanka II) — B. Porodica i zadruga <i>Imenice mati, keći — Zbirna imenica braća — Priložne zamenice</i>	35
18. Мајмун и мачка (Симић, Поуке) <i>Lične zamenice</i>	38
19. Вукови и овце (Зорница IV) <i>Pokazne zamenice</i>	40
20. A. Питалице — Б. Пословице <i>Upitne i odnosne zamenice</i>	41
21. A. Baka i unuka (J. Jovanović Zmaj) — B. Poslovice <i>Neodredene zamenice</i>	43
22. A. Зашто су Срби сиромашни (Народна) — Б. Мудрац и слуга (Бисаловић-Терзин, Читанчица) <i>Glagol hteti</i>	45
23. A. Udi čovečjega tela (Divković, Čitanka I) — B. O našem telu <i>Sadašnje vreme glagola hteti u određenom obliku — Promena imenica oko i uho — Instr. bez predloga</i>	46
24. Промећурна девојка (Бисаловић-Терзин, Читанчица) <i>Buduće vreme</i>	49
25. Лето <i>Zvučni i bezvučni suglasnici — Jednačenje suglasnika</i>	50
26. Svet (J. Jovanović Zmaj) <i>Ekavski i ijekavski govor</i>	51
II. TUMAČENJA	52
III. PREGLED GRAMATIKE	68
IV. DODATAK — ŠTIVA	
1. *Dobro jutro (Jovan Jovanović Zmaj)	89
2. Мачак и мишеви (Доситеј Обрадовић)	89
3. *У јесен (Милорад П. Шапчанин)	90
4. Poslednja ruža (Vladimir Nazor)	90
5. Muha (Dositej Obradović)	91
6. *Домаће животиње (Народна песма)	91
7. Dobro mesto	91
8. *Врабац и мачка (Јован Јовановић Змај)	92
9. Лилица и Јарац (Доситеј Обрадовић)	92
10. *Први снег (Војислав Ј. Илић)	93
11. Војић у Срба	93
12. Мајмунче и мајмун (Јанко Јурковић)	94
13. *Пролетна зора (Војислав Ј. Илић)	94
14. Кмет и циганин (Народна приповетка)	95
15. *Sloboda (Narodna pesma)	95
16. Dva seljaka	95
17. Турчин и хајдук (Народна приповетка)	96

18. *Braha i sestra (Narodna pesma)	96
19. *Dve ptice (Petar Preradović)	96
20. Marko Kraljević i soko (Narodna pesma)	97
21. *Oraње Marka Kraljeviha (Narodna pesma)	98
22. *Vo i komarac (Antun Nijemčić)	99
23. *Bože pravde (Jovan Đorđević)	99

V. REČNIK 100

Opombi

1. Knjiga je akcentuirana po Vukovem sistemu. Vendar se je upoštevalo, da se današnji književni jezik ponekod glede naglasa razlikuje od Vukovega. Tu gre:

a) za posamezne besede, kakor *môre* (Vuk: *môre*), *prózor* (Vuk: *pròzor*), *škôla* (Vuk: *škôla*), *sîlan* (Vuk: *sîlan*) . . .

b) za prehajanje akcenta na predlog (tro- in večzložne besede zadrže akcent: *na jèzero*; večzložni predlogi in proklitične konjunkcije navadno ne prevzemajo akcenta: *preko môra*, *ni brātu*).

2. Ta izdaja je ponatis v novem pravopisu.